

وضعیت شرکتهای تعاونی پرورش دام و طیور

تا پایان سال ۱۳۷۵

گذشته، تولید مواد پروتئین از ۵۲۷ میلیون تن در جهان طی سال ۱۹۷۶ به ۷۶۴ میلیون تن در سال ۱۹۹۴ رسیده است. این رشد در طول ۲۵ سال، افزایش درخور توجهی است یعنی معادل ۴۵٪ درحالیکه رشد جمعیت دنیا فقط ۲۹ درصد بوده است. نتیجتاً در راستای بهبود شاخص پایه توسعه انسانی، سرانه مصرف مواد پروتئینی خصوصاً با منشاء دامی از شتاب بیشتری برخوردار بوده است و در کلان رشد ۷/۵٪ سرانه مصرف مواد پروتئینی در جهان را شاهد هستیم. در بخش مواد پروتئینی با منشاء دامی با رشد ۱۶٪ مواجه ایم. تولید در حال حاضر، بویژه در بخش مرغ و تخم مرغ مورد توجه خاص است که براساس آمار ۱۹۹۴ تولید گوشت مرغ به مرز ۵۰ میلیون تن، و تخم مرغ به مرز ۴۰ میلیون تن و در مجموع، ۹۰ میلیون تن تولید جهانی برای پاسخگویی به نیازهای جامعه جهانی بوده که رشدی درخور توجه است. در ایران نیز بر همین منوال با شتاب افزونتر در طی ۵ یا ۶ سال گذشته با برنامه ریزیهایی که صورت گرفته تا سال ۱۴۰۰ برنامه افزایش تولید تا مرز یک میلیون ۳۳۸ هزارتن مرغ و ۹۳۱ هزار تن تخم مرغ پیش بینی شده است که این اهداف همه پاسخگویی به نیازهای جمعیتی است که افزایش خواهد یافت و هم یک تغییر در سرانه مصرف. در حال حاضر میزان سرانه مصرف

برنامه ریزیهای دقیق بر مبنای میزان رشد جمعیت و میزان افزایش تولیدات و تامین حداقل نیاز مصرفی و کاهش و قطع وابستگی به کشورهای دیگر در رابطه با تامین اولین نیاز انسانی اهمیت خاصی پیدا می کند.

در حال حاضر میزان واردات عمده ای که در رابطه با محصولات دامی مطرح می باشد میزان واردات ۸۰-۷۵ هزار تن گوشت قرمز می باشد که با برنامه ریزیهای انجام شده امور دام و طیور کشور تا ۲ سال آینده از حیث تامین گوشت و فرآورده های دامی خودکفا خواهیم شد. باتوجه به اهداف پیش بینی شده و اجرای برنامه های توسعه سی سال

مقدمه:

افزایش روز افزون جمعیت جهان و نیاز جوامع انسانی به تامین پروتئین خصوصاً پروتئین حیوانی اهمیت پرداختن به حل مسائل تغذیه ای دنیای آینده را مشخص می کند. هنگامی که به دلیل رشد بیش از حد جوامع انسانی و مصرف مواد غذایی و کمبود و کاهش منابع اولیه تولید با مشکلات تامین نیازمندیهای اولیه انسانی که مهمترین آنها همانا غذا می باشد مواجه می شویم. نتیجتاً نحوه ارائه

۱۰/۴ کیلوگرم در گوشت مرغ می‌باشد که پیش‌بینی افزایش تا ۱۲/۴ کیلوگرم شده است. میزان مصرف سرانه تخم‌مرغ هم ۹/۳ کیلوگرم می‌باشد که آن هم به ۱۰ کیلوگرم افزایش خواهد یافت. شایان‌توجه است که در حال حاضر مصرف سرانه جهانی تخم مرغ مقدار ۶ کیلوگرم و در رابطه با گوشت مرغ ۸ کیلوگرم می‌باشد.

همچنین در حال حاضر تولید کشور ۱۲۵۵۰۰۰ تن مرغ و تخم‌مرغ می‌باشد که میزان تولید مرغ ۶۸۵ هزارتن و تخم‌مرغ ۵۷۰ هزارتن برآورد می‌گردد.

علاوه بر این میزان با تولید گوشت قرمز کشور ۷۰۰ هزارتن در سال بوده که از این مقدار ۵۴٪ گوشت قرمز از گوسفند و بز تولید شده و ۳۱/۶٪ از جمعیت گاو کشور قابل تولید می‌باشد و میزان واردات در این رابطه حدود ۷۵-۸۰ هزار تن می‌باشد.

همچنین سالانه ۴۸۹۵۰۰۰ تن شیر خام در کشور تولید می‌شود که از این میزان ۲/۲ میلیون تن شیر خام به فرآورده‌های

لبنی تبدیل می‌گردد. از این مقدار ۷۰٪ شیر تولیدی در روستاها و بقیه در گاوداریهای صنعتی تولید می‌شود.

میزان تولید عسل نیز رقمی در حدود ۲۲۵۰۰ تن در سال می‌باشد.

در مجموع در سال ۷۶ افزایش نسبت به سال ۷۵، ۳۰۰ هزارتن در بخش تولیدات دام و طیور کشور افزایش خواهیم داشت. در حال حاضر از مشکلات عمده مطرح شده در رابطه با صنعت دام و طیور کشور می‌توان به تامین علوفه - تجهیز منابع مالی - خرید تعادلی گوشت از تولیدکنندگان و تضمین خرید محصولات با نرخ مناسب و ثابت و همچنین استفاده و تلاش در جهت بکارگیری از تمام منابع و ظرفیت‌های واحدهای تولیدی اشاره کرد. امید است با برنامه‌ریزیهای مناسب و هماهنگی‌های لازم در تولید و سیاستگذاریهای مناسب این موارد قابل حصول شود.

عملکرد ادارات کل تعاون در رابطه با تشکیل شرکتهای تعاونی دام و طیور

بساتوجه به تقسیم‌بندیهای دفتر اقتصادی و برنامه‌ریزی شرکتهای تعاونی دام و طیور به پنج بخش:

۱- دامپروری، ۲- دامداری، ۳- پرورش طیور، ۴- مرغداری، ۵- زنبورداری تقسیم می‌شوند که هر یک از این بخشها نه بطور دقیق بلکه به‌طور تقریبی شامل:

- ۱- دامپروری (شامل: الف) پرورش گاو شیری، ب) گوساله پروری (ج) شتر د) پرورش سایر حیوانات اهلی
- ۲- دامداری (شامل: الف) پرورش گوسفند و بز ب) گوسفند داشتنی
- ۳- پرورش طیور (شامل: مرغ مادر
- ۴- مرغداری (شامل: الف) مرغ گوشتی ب) مرغ تخمگذار ج) جوجه یکروزه د) بوقلمون و سایر پرندگان اهلی می‌گردد.

بساتوجه به عملکرد ادارات تعاون در رابطه با تشکیل شرکتهای دام و طیور تا پایان سال ۷۵، براساس آمار ارائه شده توسط دفتر اقتصادی و برنامه‌ریزی وزارت تعاون ۳۰۴۲ شرکت تعاونی با ۲۷۴۲۷ نفر عضو، در زیربخشهای دام و طیور توسط ادارات کل تعاون استانی تشکیل گردیده که از این میان

* مرغداری با ۱۵۵۳ شرکت تعاونی و ۱۳۰۷۱ نفر عضو بیشترین سهم را در این زمینه داراست و در حدود ۵۱٪ از تعداد تعاونیها و ۴۷٪ از اعضاء را به خود اختصاص داده است.

۲- زیربخش دامپروری با ۸۲۴ شرکت تعاونی و ۸۶۲۷ نفر عضو در ردیف دوم جدول قرار گرفته که به تنهایی ۲۷٪ از تعداد و ۳۱٪ از اعضاء متشکله شرکتهای تعاونی دام و طیور را تحت پوشش دارد.

۳- زیربخش دامداری با ۴۵۵ شرکت تعاونی و ۴۲۳۱ نفر عضو ۲۹٪ شرکتهای

وضعیت شرکتهای تعاونی دام و طیور تا پایان سال ۷۴

ردیف	گرایش	تعداد تعاونی	تعداد اعضاء	سرمایه	کل اشتغال
۱	دامپروری	۷۲۰	۷۶۵۲	۱۱۴۶۹۲۲۳	۹۱۸۲
۲	دامداری	۴۱۳	۳۷۴۹	۷۴۸۶۴۹۴	۴۴۹۹
۳	پرورش طیور	۱۳	۱۰۳	۷۱۷۳۰۰	۱۲۳
۴	مرغداری	۱۴۲۰	۱۱۷۵۸	۲۸۸۳۷۲۷۰	۱۴۱۰۹
۵	زنبورداری	۱۷۲	۱۱۹۵	۶۴۸۴۱۳	۱۴۳۴
	جمع	۲۷۳۸	۲۴۴۵۷	۴۹۱۵۸۷۰۰	۲۹۳۲۷

وضعیت شرکتهای تعاونی دام و طیور تا پایان سال ۷۴

ردیف	گرایش	تعداد تعاونی	تعداد اعضاء	سرمایه	کل اشتغال
۱	دامپروری	۸۲۴	۸۶۲۷	۱۷۷۶۲۸۴۳	۱۰۳۵۲
۲	دامداری	۴۵۵	۴۲۳۱	۹۵۶۶۲۳۴	۵۰۷۷
۳	پرورش طیور	۱۶	۱۴۸	۹۵۰۲۰۰	۱۷۸
۴	مرغداری	۱۵۵۳	۱۳۰۷۱	۴۰۹۰۹۶۰۱	۱۵۶۸۵
۵	زنبورداری	۱۹۴	۱۳۵۰	۱۰۹۷۸۵۳	۱۶۲۰
	جمع	۳۰۴۲	۲۷۴۲۷	۷۰۲۸۶۷۳۱	۳۲۹۱۲

وضعیت شرکتهای تعاونی دامپرووری تا پایان سال ۷۵

(ارقام به هزار ریال)

ردیف	نام استان	تعداد تعاونی	جمع اعضا	سرمایه
۱	آذربایجان شرقی	۱۸	۱۷۳	۳۸۸۵۰
۲	آذربایجان غربی	۸۲	۶۲۱	۲۱۶۲۶۵۷
۳	اردبیل	-	-	-
۴	اصفهان	۱۱	۱۰۸	۳۸۶۵۵۰
۵	ایلام	۲۱	۲۹۱	۷۰۷۵۵۰
۶	بوشهر	۶	۴۲	۶۴۰۰
۷	تهران	۲۳	۱۶۴	۲۶۹۶۹۸
۸	چهارمحال و بختیاری	۸	۵۵	۲۷۷۲۰
۹	خراسان	۲۲	۱۷۴	۹۸۳۲۴۵
۱۰	خوزستان	۸	۷۶	۱۶۵۳۵۰
۱۱	زنجان	۵	۴۱	۱۶۰۲۵۰
۱۲	سمنان	۸	۵۹	۵۲۹۲۰
۱۳	سیستان و بلوچستان	۵	۱۲۲	۱۱۰۲۰
۱۴	فارس	۱۴	۱۱۱	۶۳۶۶۵۰
۱۵	قم	۳	۱۴	۲۵۰۰
۱۶	کردستان	۶	۵۰	۸۶۵۰۰
۱۷	کرمان	۳۷	۲۷۴	۸۷۹۳۰
۱۸	کرمانشاه	۶۸	۶۰۷	۱۸۵۸۲۴۰
۱۹	کهگیلویه و بویراحمد	۰	۰	۰
۲۰	گیلان	۱۴	۱۹۲	۳۷۶۷۶۶
۲۱	لرستان	۱۲	۷۳	۱۲۲۵۰
۲۲	مرکزی	۱۲	۳۱۷	۶۵۳۳۵۰
۲۳	مازندران	۲۱	۱۴۱	۲۳۰۲۵۳
۲۴	هرمزگان	۲۹	۲۳۳	۳۷۲۹۹۰
۲۵	همدان	۶	۲۴۹	۱۰۱۴۹۰
۲۶	یزد	۶	۴۴	۱۷۴۰۸۵
	جمع	۲۵۵	۴۲۳۱	۹۵۶۶۲۳۴

تعاونی و ۱۵/۴٪ اعضا تعاونیها را در زیربخش دام و طیور دارا می باشد.

۴- شرکتهای تعاونی زنبورداری با ۱۹۴ شرکت تعاونی و ۱۳۵۰ نفر عضو ۶/۳٪ از کل تعاونیها و ۴/۹٪ از اعضا را این زمینه فعال نموده است.

۵- زیربخش طیور با ۱۶ شرکت تعاونی و ۱۴۸ نفر عضو کمترین تعداد تعاونیها و اعضا را داراست یعنی ۰/۵٪ از تعاونیها و ۰/۵٪ از تعداد اعضا.

همچنین در بررسی صورت گرفته و با مقایسه فعالیتهای مختلف زیر بخش دام و طیور در طی سال ۷۵ مشخص می گردد که استانهای کشور در این زیربخش فعالیت بیشتری نموده اند:

۱- زیربخش مرغداری با ۱۳۳ شرکت تعاونی از مجموع ۳۰۴ شرکت متشکله در بخش ۴۳٪ از شرکتهای تعاونی را بخود اختصاص داده اند.

۲- زیربخش دامپروری با ۱۰۴ شرکت تعاونی از مجموع ۳۰۴ شرکت متشکله در بخش، ۳۴٪ از شرکتهای تعاونی را زیر پوشش دارند.

۳- زیربخش دامداری با ۴۲ شرکت از مجموع ۳۰۴ شرکت متشکله در بخش ۱۳/۸٪ از شرکتهای تعاونی را در بر گرفته اند.

۴- زیربخش زنبورداری با ۲۲ شرکت از مجموع ۳۰۴ شرکت متشکله در بخش ۷/۲٪ تعاونیها را تشکیل داده اند.

۵- زیربخش طیور با ۳ شرکت از مجموع ۳۰۴ شرکت متشکله در بخش، ۰/۹٪ تعاونیها را تشکیل داده اند.

شرکتهای تعاونی دامپروری

در این بخش از فعالیتهای تعاونی مجموع شرکتهای متشکله تا پایان سال ۷۵، ۸۲۴ شرکت بشرح ذیل بوده است:

۱- اداره کل تعاون استان کرمان با ۹۶ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۱۱/۶٪ از کل تعاونیها)

۶- اداره کل تعاون استان کردستان با ۴۱ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۴۹٪)
۷- اداره کل تعاون استان یزد با ۳۸ شرکت از ۸۲۶ شرکت تعاونی (۴/۶٪)
۸- اداره کل تعاون استان تهران با ۳۸ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۳/۴٪)
۹- اداره کل تعاون استان هرمزگان با ۳۶ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۴/۳٪)
۱۰- اداره کل تعاون استان فارس با ۳۳

۲- اداره کل تعاون استان سیستان و بلوچستان با ۹۴ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۱۱/۴٪)
۳- اداره کل تعاون استان کرمانشاه با ۹۲ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۱۱/۲٪)
۴- اداره کل تعاون استان لرستان با ۷۵ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۹/۱٪)
۵- اداره کل تعاون استان اردبیل با ۴۶ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۵/۶٪)

شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۴٪)

۱۱- اداره کل تعاون استان کهگیلویه و بویراحمد با ۲۷ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۳/۳٪)

۱۲- اداره کل تعاون استان خراسان با ۲۶ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۳۰/۱٪)

۱۳- اداره کل تعاون استان خوزستان با ۲۵ شرکت از ۸۲۶ شرکت تعاونی (۳٪)

۱۴- اداره کل تعاون استان سمنان با ۲۴ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۲/۹٪)

۱۵- اداره کل تعاون استان مازندران با ۲۲ شرکت از ۸۲۶ شرکت تعاونی (۲/۶٪)

۱۶- اداره کل تعاون استان زنجان با ۱۷ شرکت از ۸۲۶ شرکت تعاونی (۲٪)

۱۷- اداره کل تعاون استان گیلان با ۱۶ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۱/۹٪)

۱۸- اداره کل تعاون استان ایلام با ۱۶ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۱/۹٪)

۱۹- اداره کسل تعاون استان آذربایجان غربی با ۱۳ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۱/۵٪)

۲۰- اداره کل تعاون استان همدان با ۱۲ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۱/۴٪)

۲۱- اداره کل تعاون استان بوشهر با ۱۲ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۱/۴٪)

۲۲- اداره کل تعاون استان اصفهان با ۱۱ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۱/۳٪)

۲۳- اداره کل تعاون استان مرکزی با ۷ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۰/۸٪)

۲۴- اداره کسل تعاون استان آذربایجان شرقی با ۵ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۰/۶٪)

۲۵- اداره کل تعاون استان چهارمحال و بختیاری با ۲ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۰/۲٪)

۲۶- اداره کل تعاون استان قم با ۱ شرکت از ۸۲۴ شرکت تعاونی (۰/۱۰٪)

جمع کل ۰/۱۰۰

باتوجه به تعداد تعاونیهایی که در طی

سال ۷۵ تشکیل گردیده‌اند فعالترین استانها در این زمینه بترتیب ذیل بوده‌اند:

۱- استان خراسان با تشکیل ۱۳ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۱۲/۵٪

۲- استان فارس با تشکیل ۱۰ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۹/۶٪

۳- استان کرمان با تشکیل ۹ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۸/۶٪

۴- استان زنجان با تشکیل ۹ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۸/۶٪

۵- استان کهگیلویه و بویراحمد با تشکیل ۶ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۵/۷٪

۶- استان همدان با تشکیل ۶ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۵/۷٪

۷- استان یزد با تشکیل ۵ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۴/۸٪

۸- استان کرمانشاه با تشکیل ۴ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۳/۸٪

۹- استان سیستان و بلوچستان با تشکیل ۴ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۳/۸٪

۱۰- استان کردستان با تشکیل ۴ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۳/۸٪

۱۱- استان سمنان با تشکیل ۴ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۳/۸٪

۱۲- استان تهران با تشکیل ۲ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۳/۸٪

۱۳- استان مرکزی با تشکیل ۳ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۲/۹٪

۱۴- استان مازندران با تشکیل ۳ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۲/۹٪

۱۵- استان اصفهان با تشکیل ۳ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۲/۹٪

۱۶- استان اردبیل با تشکیل ۳ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۲/۹٪

۱۷- استان گیلان با تشکیل ۲ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۱/۹٪

۱۸- استان آذربایجان غربی با تشکیل ۲ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۱/۹٪

۱۹- استان خوزستان با تشکیل ۲ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۱/۹٪

۲۰- استان ایلام با تشکیل ۲ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۱/۹٪

۲۱- استان بوشهر با تشکیل ۲ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۱/۹٪

۲۲- استان هرمزگان با تشکیل ۲ شرکت تعاونی از مجموع ۱۰۴ شرکت تشکیل شده در بخش دامپروری با ۱/۹٪

و بقیه استانها که عبارتند از آذربایجان شرقی، چهارمحال و بختیاری، لرستان و قم شرکتی در این زمینه تشکیل نداده‌اند.

۲- شرکتهای تعاونی دامداری:

همانگونه که قبلاً اشاره کردید این

زیربخش کشاورزی شامل شرکتهای تعاونی پرورش گوسفند و بز و پرورش گوسفند داشتی می‌باشد.

باتوجه به زمینه‌های مساعد فعالیت این زیربخش در استانهای کشور طی سال ۷۵، ۴۵۵ شرکت تعاونی تشکیل گردیده که به ترتیب استانهای فعال در این زمینه عبارتند از:

۱- اداره کل تعاون استان آذربایجان غربی با ۸۲ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت ۱۸٪ از تعاونیها

۲- اداره کل تعاون استان کرمانشاه با ۶۸ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۱۴/۹٪)

۳- اداره کل تعاون استان کرمان با ۲۷ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۸/۱٪)

۴- اداره کل تعاون استان هرمزگان با ۲۹ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۶/۳٪)

۵- اداره کل تعاون استان تهران با ۲۳ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۶٪)

۶- اداره کل تعاون استان خراسان با ۲۲ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۴/۸٪)

۷- اداره کل تعاون استان مازندران با

۲۱ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۴/۶٪)

۸- اداره کل تعاون استان آذربایجان شرقی با ۱۸ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۳/۹٪)

۹- اداره کل تعاون استان گیلان با ۱۴ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۳٪)

۱۰- اداره کل تعاون استان فارس با ۱۴ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۳٪)

۱۱- اداره کل تعاون استان مرکزی با ۱۲ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۲/۶٪)

۱۲- اداره کل تعاون استان لرستان با ۱۲ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۲/۶٪)

۱۳- اداره کل تعاون استان اصفهان با ۱۱ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۲/۴٪)

۱۴- اداره کل تعاون استان خوزستان، چهارمحال و سمنان هر یک با ۸ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۱/۷٪)

۱۵- اداره کل تعاون استانهای بوشهر، یزد، کردستان و همدان هر یک با ۶ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۱/۳٪)

۱۶- اداره کل تعاون استان زنجان، سیستان و بلوچستان هر یک با ۵ شرکت

تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۱٪)

۱۷- اداره کل تعاون استان قم با ۳ شرکت تعاونی از مجموع ۴۵۵ شرکت (۰/۶٪)

۱۸- ادارات کل تعاون استان اردبیل و کهگیلویه و بویراحمد در این زمینه تعاونی تشکیل نداده‌اند.

همچنین باتوجه به تعداد تعاونیهای متشکله در طی سال ۷۵ که قریب به ۴۳ شرکت تعاونی بوده است به ترتیب:

۱- آذربایجان غربی با ۷ شرکت تعاونی از مجموع ۴۳ شرکت متشکله (۱۶٪)، تعاونیها را به خود اختصاص داده است.

۲- خراسان با ۵ شرکت تعاونی از مجموع ۴۳ شرکت متشکله (۱۱/۶٪)، تعاونیها را به خود اختصاص داده است.

۳- استانهای کرمان، فارس، مرکزی هر یک با ۳ شرکت تعاونی از مجموع ۴۳ شرکت متشکله ۷٪ از تعاونیها را به خود اختصاص داده‌اند.

۴- استانهای گیلان، کردستان، همدان و ایلام هر یک با ۲ شرکت تعاونی از مجموع ۴۳ شرکت متشکله ۴/۶٪ از تعاونیها را به خود اختصاص داده‌اند.

۵- استانهای مازندران، اصفهان، زنجان هر یک با ۱ شرکت تعاونی از مجموع ۴۳ شرکت متشکله ۲/۳٪ از تعاونیها را به خود اختصاص داده‌اند و استانهای

آذربایجان شرقی، کرمانشاه، خوزستان، سیستان و بلوچستان، چهارمحال و بختیاری، کهگیلویه و بویراحمد، بوشهر، سمنان، یزد، هرمزگان، تهران، قم و اردبیل هیچگونه شرکتی در این زمینه در سال ۷۵ تشکیل نداده‌اند.

۳- شرکتهای تعاونی مرغداری:

این زیربخش از فعالیتهای دام و طیور شامل شرکتهای تعاونی پرورش مرغ گوشتی، مرغ تخمگذار، جوجه یکروزه و بوقلمون می‌باشد.

عمده فعالیت شرکتهای تعاونی

پرورش طیور در زمینه پرورش مرغ گـوشـتی است که شرکتهای تعاونی متقاضی بدلیل سهولت امر پرورش و توجیـهات اقتصادی مناسب در مقاطع زمانی خاص تمایل بیشتری جهت فعالیت در این زمینه را از خود نشان می دهند. بطوریکه تا پایان سال ۱۵۵۲، ۷۵ شرکت تعاونی با ۱۳۰۷۱ نفر عضو هزار ریال تشکیل گردیده اند که نسبت به تعداد

تعاونیهای متشکله به ترتیب ادارات کل تعاون استانهای ارقام ذیل را به خود اختصاص داده اند:

- ۴- کرمان با ۹۵ شرکت تعاونی (۶/۱٪)
 ۵- لرستان با ۹۴ شرکت تعاونی (۶٪)
 ۶- اصفهان با ۸۲ شرکت تعاونی (۵/۲٪)
 ۷- سیستان و بلوچستان با ۷۵ شرکت تعاونی (۴/۸٪)
 ۸- فارس با ۶۹ شرکت تعاونی (۴/۴٪)
 ۹- مرکزی با ۶۰ شرکت تعاونی (۳/۸٪)
 ۱۰- آذربایجان غربی با ۵۴ شرکت تعاونی (۳/۴٪)

- ۱- مازندران با ۱۵۵ شرکت تعاونی (۹/۹٪)
 ۲- خوزستان با ۱۳۱ شرکت تعاونی (۸/۴٪)
 ۳- خراسان با ۹۷ شرکت تعاونی (۶/۲٪)

وضعیت شرکتهای تعاونی مرغداری تا پایان سال ۷۵

(ارقام به هزار ریال)

ردیف	نام استان	تعداد تعاونی	جمع اعضاء	سرمایه
۱	آذربایجان شرقی	۴۷	۲۲۲	۳۳۸۸۰۵
۲	آذربایجان غربی	۵۴	۴۰۳	۱۳۸۹۶۳۲
۳	اردبیل	۲۸	۲۵۳	۷۲۶۱۹۰
۴	اصفهان	۸۲	۶۸۷	۱۹۹۰۳۵۵
۵	ایلام	۲۶	۲۹۴	۱۶۷۶۷۰
۶	بوشهر	۴۹	۴۷۳	۲۴۱۹۴۱۰
۷	تهران	۳۸	۲۵۹	۴۲۲۶۸۴
۸	چهارمحال و بختیاری	۴۰	۳۶۴	۱۴۲۶۶۷۵
۹	خراسان	۹۷	۱۰۵۶	۵۸۰۶۷۵۰
۱۰	خوزستان	۱۳۱	۱۰۰۰	۷۲۹۲۴۰۸
۱۱	زنجان	۴۸	۴۲۲	۳۳۱۲۹۹۰
۱۲	سمنان	۴۹	۴۳۷	۱۸۹۳۹۰۴
۱۳	سیستان و بلوچستان	۷۵	۶۰۶	۲۶۴۲۲۲۸
۱۴	فارس	۶۹	۶۷۷	۲۷۵۲۴۰۸
۱۵	قم	۲۱	۱۰۹	۲۳۱۵۰
۱۶	کردستان	۲۶	۳۲۱	۴۷۶۰۹۵
۱۷	کرمان	۹۵	۷۱۳	۱۵۰۲۸۹۳
۱۸	کرمانشاه	۳۵	۲۷۷	۱۳۱۴۵۱۰
۱۹	کهگیلویه و بویراحمد	۴۱	۲۹۲	۸۲۹۲۸۲
۲۰	گیلان	۴۹	۹۰۱	۷۷۰۳۲۹
۲۱	لرستان	۹۴	۶۹۳	۹۶۴۵۲۰
۲۲	مرکزی	۶۰	۴۱۶	۱۱۹۴۰۷۸
۲۳	مازندران	۱۵۵	۱۱۶۹	۴۵۷۴۱۳۸
۲۴	هرمزگان	۴۸	۳۶۰	۱۷۵۲۵۰۵
۲۵	همدان	۳۳	۲۳۸	۵۵۶۴۳۶
۲۶	یزد	۴۳	۳۲۸	۹۳۰۵۸۵
	جمع	۱۵۵۲	۱۳۰۷۱	۴۰۹۰۹۶۰۱

- ۱۱- گیلان، بوشهر، سمنان با ۴۹ شرکت تعاونی (۳/۱٪)
 ۱۲- هرمزگان و زنجان با ۴۸ شرکت تعاونی (۲٪)
 ۱۳- آذربایجان شرقی با ۴۷ شرکت تعاونی (۳٪)
 ۱۴- یزد با ۴۰ شرکت تعاونی (۱٪)
 ۱۵- کهگیلویه و بویراحمد با شرکت تعاونی (۱٪)
 ۱۶- چهارمحال و بختیاری با ۲۰ شرکت تعاونی (۱٪)
 ۱۷- تهران با ۳۸ شرکت تعاونی (۲/۴٪)
 ۱۸- ایلام و کردستان با ۳۶ شرکت تعاونی (۲/۳٪)
 ۱۹- کرمانشاه با ۳۵ شرکت تعاونی (۲/۲٪)
 ۲۰- همدان با ۳۳ شرکت تعاونی (۲/۱٪)
 ۲۱- اردبیل با ۲۸ شرکت تعاونی (۱/۸٪)
 ۲۲- قم با ۲۱ شرکت تعاونی (۱/۳٪)
- همچنین با مقایسه تعداد شرکتهای تعاونی موجود در ابتدای سال ۷۵ تعداد ۱۳۳ شرکت تعاونی در زمینه مرغداری توسط ادارات کل تعاون تشکیل گردیده است که با عنایت به نوع فعالیت تولید و محیط بسته واحدهای مرغداری اکثر استانهای کشور مستعد فعالیت در این بخش هستند که وضعیت و تعداد شرکتهای متشکله طی سال ۷۵ به ترتیب استانهای فعال بشرح ذیل می باشد.

وضعیت شرکتهای تعاونی مرغداری تا پایان سال ۷۵

(ارقام به هزار ریال)

ردیف	نام استان	تعداد تعاونی	جمع اعضاء	سرمایه
۱	آذربایجان شرقی	۲	۱۴	۹۰۰۰
۲	آذربایجان غربی	۸	۵۲	۲۳۷۰۰
۳	اردبیل	۲۳	۲۳۷	۲۷۴۹۵۰
۴	اصفهان	۵	۳۵	۵۴۷۱۰
۵	ایلام	۰	۰	۰
۶	بوشهر	۱	۱۲	۳۰۵۰
۷	تهران	۲	۱۴	۶۳۰۰
۸	چهارمحال و بختیاری	۲۷	۱۸۴	۷۸۷۲۰
۹	خراسان	۴	۳۶	۷۳۹۰۰
۱۰	خوزستان	۳	۱۹	۳۴۷۴۰
۱۱	زنجان	۷	۴۱	۵۴۶۴۰
۱۲	سمنان	۳	۱۶	۳۱۲۰
۱۳	سیستان و بلوچستان	۱	۱۰	۲۱۰۰
۱۴	فارس	۱۰	۹۵	۴۷۵۸۰
۱۵	قم	۰	۰	۰
۱۶	کردستان	۱۶	۱۱۲	۲۶۳۸۲۷
۱۷	کرمان	۶	۴۳	۱۱۵۲۰
۱۸	کرمانشاه	۵	۳۲	۲۶۰۰
۱۹	کهگیلویه و بویراحمد	۱	۷	۲۰۰۰
۲۰	گیلان	۱۴	۱۲۱	۱۷۳۲۹
۲۱	لرستان	۳۷	۲۴۵	۴۳۱۱۷
۲۲	مازندران	۲	۱۴	۱۱۲۰۰
۲۳	مرکزی	۵	۲۷	۴۳۵۰
۲۴	هرمزگان	۰	۰	۰
۲۵	همدان	۱	۷	۱۵۴۰۰
۲۶	یزد	۱	۷	۴۲۰۰۰
جمع		۱۹۴	۱۳۵۰	۱۰۹۷۸۵۳

۱- استان زنجان با ۲۵ شرکت تعاونی از مجموع ۱۳۳ شرکت ۱۸٪ از تعاونیها

۲- استان خراسان با ۱۹ شرکت (۱۰/۵٪)

۳- استان سیستان و بلوچستان با ۱۴ شرکت تعاونی (۱۰/۵٪)

۴- استان چهارمحال و بختیاری با ۱۱ شرکت تعاونی (۸/۲٪)

۵- استان لرستان، سمنان با ۹ شرکت تعاونی (۶/۷٪)

۶- استان مازندران، بوشهر با ۷ شرکت تعاونی (۵/۲٪)

۷- استان یزد با ۶ شرکت تعاونی (۴/۵٪)

۸- استان اصفهان با ۵ شرکت تعاونی (۳/۷٪)

۹- استان آذربایجانغربی، مرکزی، فارس با ۴ شرکت تعاونی (۳٪)

۱۰- استان هرمزگان با ۳ شرکت تعاونی (۲/۲٪)

۱۱- استان خوزستان، کرمان، کردستان، کهگیلویه و بویراحمد، اردبیل، آذربایجانشرقی با ۲ شرکت تعاونی (۱/۵٪)

۱۳- شرکتهای تعاونی مرغداری:

این زیربخش از فعالیتهای دام و طیور شامل شرکتهای تعاونی پرورش مرغ گوشتی، مرغ تخمگذار، جوجه یکروزه و بوقلمون می باشد.

عمده فعالیت شرکتهای تعاونی پرورش طیور در زمینه پرورش مرغ گوشتی است که شرکتهای تعاونی متقاضی بدلیل سهولت امر پرورش و توجیحات اقتصادی مناسب در مقاطع زمانی خاص تمایل بیشتری جهت فعالیت در این زمینه را از خود نشان می دهند.

بطوریکه تا پایان سال ۷۵، ۱۵۵۳ شرکت تعاونی با ۱۳۰۷۱ نفر عضو هزار ریال تشکیل گردیده اند که نسبت به تعداد تعاونیهای متشکله به ترتیب ادارات کل

تعاون استانهای ارقام ذیل را به خود اختصاص داده اند:

۱- مازندران با ۱۵۵ شرکت تعاونی (۹/۹٪)

۲- خوزستان با ۱۳۱ شرکت تعاونی (۸/۴٪)

۳- خراسان با ۹۷ شرکت تعاونی (۶/۲٪)

۴- کرمان با ۹۵ شرکت تعاونی (۶/۱٪)

۵- لرستان با ۹۴ شرکت تعاونی (۶٪)

۶- اصفهان با ۸۲ شرکت تعاونی (۵/۲٪)

۷- سیستان و بلوچستان با ۷۵ شرکت تعاونی (۴/۸٪)

۸- فارس با ۶۹ شرکت تعاونی (۴/۴٪)

۹- مرکزی با ۶۰ شرکت تعاونی (۳/۸٪)

۱۰- آذربایجان غربی با ۵۴ شرکت تعاونی (۳/۴٪)

- ۱۱- گیلان، بوشهر، سمنان با ۲۹ شرکت تعاونی (۳/۱٪)
- ۱۲- هرمزگان و زنجان با ۴۸ شرکت تعاونی (۳٪)
- ۱۳- آذربایجان شرقی با ۴۷ شرکت تعاونی (۳٪)
- ۱۴- یزد با ۲۰ شرکت تعاونی (۱٪)
- ۱۵- کهگیلویه و بویراحمد با شرکت تعاونی (۱٪)
- ۱۶- چهارمحال و بختیاری با ۲۰ شرکت تعاونی (۱٪)
- ۱۷- تهران با ۳۸ شرکت تعاونی (۲/۴٪)
- ۱۸- ایلام و کردستان با ۳۶ شرکت تعاونی (۲/۳٪)
- ۱۹- کرمانشاه با ۳۵ شرکت تعاونی (۲/۲٪)

- ۲۰- همدان با ۳۳ شرکت تعاونی (۲/۱٪)
- ۲۱- اردبیل با ۲۸ شرکت تعاونی (۱/۸٪)
- ۲۲- قم با ۲۱ شرکت تعاونی (۱/۳٪)
- همچنین با مقایسه تعداد شرکتهای تعاونی موجود در ابتدای سال ۷۵ تعداد ۱۳۳ شرکت تعاونی در زمینه مرغداری توسط ادارات کل تعاون تشکیل گردیده است که با عنایت به نوع فعالیت تولید و محیط بسته واحدهای مرغداری اکثر استانهای کشور مستعد فعالیت در این بخش هستند که وضعیت و تعداد شرکتهای متشکله طی سال ۷۵ به ترتیب استانهای فعال بشرح ذیل می باشد.
- ۱- استان زنجان با ۲۵ شرکت تعاونی از مجموع ۱۳۳ شرکت ۱۸٪ از تعاونیها
- ۲- استان خراسان با ۱۹ شرکت (۱۰/۵٪)
- ۳- استان سیستان و بلوچستان با ۱۴ شرکت تعاونی (۱۰/۵٪)
- ۴- استان چهارمحال و بختیاری با ۱۱ شرکت تعاونی (۸/۲٪)
- ۵- استان لرستان، سمنان با ۹ شرکت تعاونی (۶/۷٪)

- ۶- استان مازندران، بوشهر با ۷ شرکت تعاونی (۵/۲٪)
- ۷- استان یزد با ۶ شرکت تعاونی (۴/۵٪)
- ۸- استان اصفهان با ۵ شرکت تعاونی (۳/۷٪)
- ۹- استان آذربایجان غربی، مرکزی، فارس با ۴ شرکت تعاونی (۳٪)
- ۱۰- استان هرمزگان با ۳ شرکت تعاونی (۲/۲٪)
- ۱۱- استان خوزستان، کرمان، کردستان، کهگیلویه و بویراحمد، اردبیل، آذربایجان شرقی با ۲ شرکت تعاونی (۱/۵٪)

۴- شرکتهای تعاونی پرورش طیور

بخش پرورش طیور شامل مرغ مادر و اجداد می باشد. که در این زمینه استانهای کشور فعالیت گسترده ای نداشته و این فعالیت صرفاً محدود به چند استان خاص می گردد. کل تعاونیهای متشکله تا پایان سال ۷۵ در ادارات کل تعاون ۱۶ واحد می باشد که به ترتیب اولویت تعداد تعاونیهایی که توسط ادارات کل تعاون

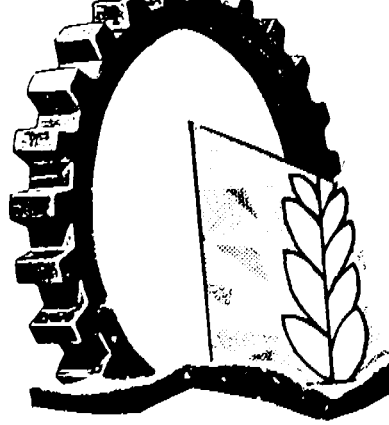
تشکیل گردیده اند عبارتند از:

- ۱- استان تهران با ۶ شرکت تعاونی از مجموع ۱۶ شرکت ۳۷٪ کل تعاونیها را تشکیل داده.
- ۲- استان ایلام و یزد با ۲ شرکت تعاونی ۱۲/۵٪
- ۳- استان آذربایجان غربی، خوزستان، کرمانشاه، فارس، سمنان و هرمزگان با ۱ شرکت تعاونی از مجموع ۱۶ شرکت ۶/۲٪ کل تعاونیها را تشکیل داده اند.
- و سایر استانها هیچگونه تعاونی در این زمینه تشکیل نداده اند.
- همچنین در طی سال ۷۵ صرفاً ۳ شرکت تعاونی در این زیر بخش تشکیل گردیده و مشخصاً، استانهای تهران، سمنان و آذربایجان غربی این تعاونیها را متشکل نموده اند.

۵- شرکتهای تعاونی زنبورداری

اهم فعالیتهای ادارات کل تعاون تا پایان سال در زمینه زنبورداری مختص به تشکیل ۱۹۴ شرکت تعاونی گردیده که ذیلاً شرح آن می آید:

- ۱- لرستان با ۳۷ شرکت از مجموع ۱۹۴

تولید نافالص دافلی شافص اندازه‌گیری

فعالیت‌های اقتصادی

از: رقیه قدرت

داده‌های آماری مطمئن از فعالیت‌ها و جریانهای اقتصادی کشور و بذل توجه به روابط آماری میان این متغیرها، در چارچوب حسابداری اقتصادی امکان‌پذیر خواهد بود. حسابهای ملی که در قالب جداول استاندارد تنظیم می‌گردد، از جمله مهمترین ابزارهای تحلیلی برای رسیدن به اهداف فوق و ارزیابی مرحله‌ای عملکرد اقتصاد ملی در مسیر تحقق این اهداف می‌باشد.

عمده‌ترین زمینه‌های استفاده از نتایج حسابهای ملی را می‌توان به شرح زیر بیان نمود:

- تجزیه و تحلیل عملکرد و ساختار اقتصادی

- بررسی کارآئی تولید و رفاه اجتماعی جامعه

- تبیین و تشریح روابط موجود بین متغیرهای اقتصادی

- انجام مطالعات تطبیقی و مقایسه قدرت خرید پول ملی کشورها

مسئله‌داری ملی در ایران

کار محاسبات ملی در ایران از زمان تأسیس بانک مرکزی در سال ۱۳۳۹ تاکنون به این بانک محول گردیده است. تا قبل از این دوره برآوردهای انجام شده در زمینه حسابهای ملی ایران بصورت مقطعی و براساس نیازهای خاص در سازمان برنامه و بودجه صورت گرفته است. بهترین برآورد قابل ذکر در سال‌های قبل از تصدی امر توسط بانک مرکزی برآوردهای انجام شده برای سال‌های ۱۳۳۴ و ۱۳۳۶ توسط کارشناسان بوده است.

سیستم اقتصادی در اجزاء متشکله آن ارائه می‌گردد. اجزاء حسابهای ملی نامیده می‌شود، مجموعه حسابهای تولید، هزینه، درآمد، جدول داده ستانده‌های اقتصادی، جدول جریان منابع مالی، ترانزنامه‌های ملی و بخش و حساب ثروت ملی را شامل می‌شود.

امروزه در اکثر کشورهای جهان حسابهای اقتصادی و اجزاء آن بعنوان ابزار برنامه‌ریزی اقتصادی و معیار اندازه‌گیری رشد اقتصادی بکارگرفته می‌شود. همچنین مدل‌های اقتصادی مورد استفاده در برنامه‌ریزی اقتصادی و تحلیل عملکرد اقتصادی غالباً با کمک آمارهای منظم و هماهنگ حسابهای اقتصادی کشور تحقق می‌پذیرد.

بدیهی است که تأمین اهداف اساسی اقتصاد ملی مانند توسعه اقتصادی، برقراری عدالت اجتماعی، امحاء فقر، بیکاری و مبارزه با تورم با اتکاء به

اهمیت و کاربرد حسابهای مالی

تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات عملیات اقتصادی پیچیده‌ای هستند که برای شناخت و اندازه‌گیری کمی آنها لازم است آمار و اطلاعات گسترده‌ای در اقتصاد ملی جمع‌آوری گردد. بدیهی است که آمار و اطلاعات بصورت پراکنده و نامنظم نمی‌تواند کاربرد مشخص یا فراگیری داشته باشد. لذا می‌باید اطلاعات موردنظر در یک چارچوب منطقی و هماهنگ مرتب شود تا در قالب آن ارائه تصویری روشن و مرتبط از ساختار اقتصادی ملی و نحوه عملکرد فعالیت‌های اقتصادی امکان‌پذیر شود.

مطابق تعریف، بررسی جامع، منظم و کمی فعالیت‌های اقتصادی جامعه طی یک دوره مالی با یکسال، حسابداری اقتصادی که اصطلاحاً حسابهای اقتصادی نامیده می‌شود. در قالب حسابداری اقتصادی اطلاعات مناسبی برای ارزیابی عملکرد

تأمین اهداف اساسی اقتصاد ملی مانند توسعه اقتصادی، برقراری عدالت اجتماعی، امحاء فقر، بیکاری و مبارزه با تورم با اتکاء به داده‌های آماری مطمئن از فعالیت‌ها و جریانهای اقتصادی کشور و بذل توجه به روابط آماری میان این متغیرها، در چارچوب حسابداری اقتصادی امکان‌پذیر خواهد بود.

پس از انتشار برآوردهای فوق و احساس ضرورت برای انجام مطالعات و برآوردهای منسجم‌تر، سازمان برنامه مطالعات و سיעتری در این زمینه انجام داد. سازمان برنامه درآمد ملی کشور را برای دوره ۱۳۴۰-۱۳۳۷ به تفصیل برای بخش‌های مختلف اقتصادی ملی برآورد و منتشر نمود. در همین سال‌ها و قبل از تأسیس بانک مرکزی، برآورد مقدماتی دیگری نیز توسط بانک ملی برای سال ۱۳۳۸ انجام شده است.

با تأسیس بانک مرکزی، امر محاسبات ملی و جمع‌آوری آمارهای موردنیاز آن و نیز برآورد و انتشار شاخص‌های قیمت خرده‌فروشی و عمده‌فروشی به این بانک محول گردید.

از زمان واگذاری محاسبات ملی به بانک مرکزی، کار منظم و پیگیر در این زمینه آغاز گردیده است و تاکنون بانک مرکزی چندین مجموعه حاوی جداول و روش‌های بکار رفته در تدوین حسابهای ملی منتشر نموده است. مجموعه‌های منتشر شده تحت عنوان «حسابهای ملی ایران» شامل اطلاعات بسیار مشروح و مفصلی از آمارهای اقتصادی و جداول ملی می‌باشد.

روش‌های اندازه‌گیری تولید و درآمد ملی

از میان اجزاء حسابهای ملی که قبلاً بیان گردید، حسابهای تولید، هزینه و درآمد از اهمیت خاصی برخوردار است و بخش مهمی از اقتصاد کلان به تحلیل در این خصوص می‌پردازد. شاخص‌هایی که برای اندازه‌گیری حسابهای فوق بکار می‌روند عبارتند از تولید ناخالص داخلی (GDP) و تولید ناخالص ملی (GNP). تولید ناخالص داخلی ارزش ریالی تمامی کالاها و خدمات نهائی است که طی یکسال در محدوده جغرافیائی یک کشور معین تولید می‌شود. تولید ناخالص ملی ارزش ریالی تمامی کالاها و خدمات نهائی است که طی یکسال

در ایران روش اصلی اندازه‌گیری تولید و درآمد ملی روش تولید و جریان کالا می‌باشد که این امر به میزان زیادی ناشی از در اختیار بودن مشروح ارقام تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی می‌باشد. روش هزینه بعنوان روش دوم اندازه‌گیری درآمد ملی و کنترل نتایج حاصل از روش تولید بکار می‌رود که اغلب در برگیرنده رقم نسبتاً بزرگی از اشتباهات آماری است تا فاصله تولید ناخالص داخلی در دو روش اندازه‌گیری را پر کند. روش درآمدی یعنی برآورد تولید ملی بر مبنای پرداخت به عوامل اولیه تولید در ایران مانند بسیاری از کشورهای در حال توسعه، موفقیت آمیز نبوده لذا کاربردی ندارد. روش درآمدی اساساً مبتنی بر اظهار نامه‌های مالیاتی افراد و شرکت‌ها می‌باشد که معمولاً از صحت زیادی برخوردار نمی‌باشند.

اندازه‌گیری تولید و درآمد ملی به روش تولید

از آنجا که سیستم حسابهای ملی ایران به میزان قابل توجهی حول حسابهای تولید شکل گرفته است، در ادامه پس از تعریف با ذکر یک مثال نحوه محاسبه تولید و درآمد ملی را به روش تولید یا اصطلاحاً روش ارزش افزوده بیان می‌کنیم.

روش تولید مبتنی بر اندازه‌گیری ارزش تولیدات جامعه در فرآیند تولید آنها طی یک دوره معین می‌باشد. بدین منظور بایستی از فعالیت تولیدی بنگاهها در طی سال آمارگیری بعمل آید. این آمارگیری منحصر به آمار تولیدات و ارزش آنها نمی‌باشد، بلکه به دلیل وابستگی بنگاههای تولیدی به یکدیگر و استفاده یک بنگاه از محصولات بنگاه دیگر به عنوان مواد اولیه، شامل آمار نهاده‌ها و ارزش آنها نیز می‌گردد. بدین ترتیب می‌توان به خالص ارزش فعالیت بنگاه دست یافت بدون آنکه دچار خطای دوباره شماری گردید.

بوسیله منابع اقتصاد ملی تولید می‌شود. تولید ناخالص داخلی را به سه روش تولید، هزینه و درآمد اندازه‌گیری می‌کنند و به لحاظ تعریف می‌باید کاربرد هر یک از این روش‌ها به نتایج مشابهی منتهی گردد. در کشورهای پیشرفته سرمایه‌داری اغلب اوقات روش هزینه، روش اصلی اندازه‌گیری تولید ناخالص داخلی و ملی است. اندازه تولید و درآمد ملی که با این روش بدست می‌آید، با نتایج اندازه‌گیری تولید و درآمد ملی به روش مقایسه می‌گردد.

بعنوان مثال برای تهیه کت و شلوار در یک کارگاه دوزندگی، بایستی پارچه‌های موردنیاز را از مغازه پارچه فروشی و یا تولیدکننده پارچه خریداری کرد. برای تولید انواع پارچه، تولیدکنندگان آنها به انواع نخ نیازمندند که بایستی آنها را از کارگاه ریسندگی خریداری کنند. کارگاه ریسندگی نیز برای تولید نخ نیاز به الیاف نیاز به نفت است که می‌بایست تولیدکننده الیاف مناسب دارد که بایستی از تولیدکنندگان آنها خریداری گردد. برای تولید الیاف خریداری نماید. بدین ترتیب برای تولید یک کالای نهائی (کت و شلوار) زنجیره‌ای از فعالیت‌های قبلی و مراحل مختلفی از تبدیل و تکمیل کالاهای واسطه‌ای لازم است و در هر مرحله، سهم کارگاه از ارزش تولید تنها به مقداری است که در نتیجه فعالیت کارگاه به ارزش کالای واسطه‌ای افزوده شده است. به مقدار فوق «ارزش افزوده» گفته می‌شود.

اکنون اگر ارزش افزوده مراحل مختلف را در مثال فوق با یکدیگر جمع کنیم به رقم ارزش کالای نهائی (کت و شلوار) خواهیم رسید، اگر همین روش را برای سایر کالاها و خدمات نهائی بکار ببریم، ارزش تمامی آنها به مجموعه‌ای از ارزش افزوده فعالیت‌های مختلف اقتصادی تبدیل می‌شود. بدین ترتیب تولید ناخالص داخلی (GDP) برابر مجموع ارزش افزوده‌ای است که طی یکسال در اقتصاد کشور ایجاد می‌شود. بعلاوه از مثال ارائه شده نتیجه گرفته می‌شود که برای تنظیم آمار ارزش افزوده لازم است فعالیت‌های هم سنخ را در گروه واحدی اندازه‌گیری نمود، از این رو فعالیت‌های اقتصادی را به گروه‌های مختلف طبقه‌بندی می‌نمایند.

در طبقه‌بندی فعالیت‌های اقتصادی از طبقه‌بندی‌های سازمان ملل متحد استفاده می‌شود تا بتوان حسابهای اقتصادی کشورهای مختلف را با ضریب اطمینان

بیشتری مورد مقایسه قرار داد، گروهها و زیرگروههای فعالیت و اهمیت آنها در تمامی کشورها یکسان نیست و بنابر ویژگی اقتصادی و شرایط طبیعی تا حدودی متفاوت می‌باشد. لکن گروه فعالیت‌های کشاورزی، صنعت و خدمات در حسابهای ملی اکثر کشورها بچشم می‌خورد.

گروه‌های اصلی فعالیت در حسابهای ملی کشور ما متشکل از فعالیت‌های کشاورزی، نفت، صنایع و معادن و خدمات می‌باشد.

جدول زیر گروه‌های اصلی و زیرگروه‌های فعالیت‌های اقتصادی کشور را نشان می‌دهد:

گروه اصلی	زیرگروه
۱- کشاورزی	- کشاورزی
۲- نفت	- نفت
۳- صنایع و معادن	- معدن صنعت
	برق و آب و گاز ساختمان
۴- خدمات	- بازرگانی، رستوران و هتلداری

- حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات
- خدمات مالی، بیمه، املاک و مستغلات
- خدمات عمومی، اجتماعی، شخصی و خانگی

ارزش افزوده هر گروه بطور کلی شامل ارقام جبران خدمات کارکنان و مازاد عملیات می‌باشد. جبران خدمات کارکنان از مزد و حقوق و پاداش، مزایای پرداختی به کارکنان تشکیل می‌شود. درحالی که مازاد عملیات شامل سود، اجاره و بهره مالکانه است.

بطور کلی ارزش افزوده از تفاوت ارزش تولید و هزینه‌های واسطه‌ای گروه‌های مختلف فعالیت در اقتصاد ملی حاصل می‌شود.

مأخذ:

- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، اداره حسابهای اقتصادی، «حسابهای ملی ایران»
- احمد اخوی، اقتصاد کلان کاربردی، مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی، ۱۳۷۱
- ویلیام اچ برانسون، سیاست‌های اقتصاد کلان، ترجمه عباس شاکری، جلد اول، ۱۳۷۲

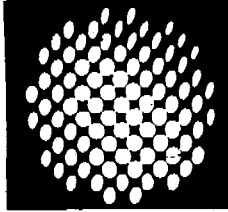
گروه	عنوان	تعداد طرح تصویبی	تعداد اعضا، طرفه‌های تصویبی	تعداد اشتغال طرفه‌های تصویبی	تسهیلات طرفه‌های تصویبی	سرمایه‌گذاری کل طرفه‌های تصویبی
۱	تعاونیهای روستایی تحت پرورش سازمان تعاون روستایی (وزارت کشاورزی)	۱۲۳	۳۸۳۸۲	۸۲۰۱	۳۱۳۲۳/۱۹	۵۱۶۸۶/۹۶
۲	تعاونیهای فرش دستباف وزارت جهادسازندگی	۸	۹۵۳۸	۷۶۱۲	۳۱۲۰/۶۲	۸۶۶۴/۲
	جمع کل	۱۳۱	۴۷۹۲۰	۱۵۸۱۳	۳۴۵۲۳/۸۱	۶۰۳۵۱/۱۶

بقیه از صفحه ۳۱

طرحهای تصویبی تعاونیهای فوق نشان می‌دهد که ۲/۷ درصد از مدیران دارای تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر، ۱۳/۸ درصد لیسانس و ۵/۸ درصد فوق دیپلم و ۳۳/۳ درصد دیپلم و ۳۷/۷ درصد دارای تحصیلات زیر دیپلم می‌باشد و ۶/۷ درصد

از وضعیت تحصیلی مدیران نامشخص می‌باشد.

- ۱- وزارت کار و امور اجتماعی، سازمان تربیت بدنی، وزارت راه و ترابری، وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی، شهرداری و ...
- ۲- شامل (مکانیزاسیون، پمپ‌بنزین، تایپ و تکثیر، کامپیوتر، خیاطی، سفالگری، خاتم‌کاری و غیره).
- ۳- بدون اتحادیه‌ها و تعاونیهای چند منظوره.
- ۴- بدون اتحادیه‌ها و تعاونیهای چندمنظوره.

ضرورت گسترش تعاونیهای آموزشی

از: هزت اسلامی زاده کارشناس اداره کل تعاون یزد

**ایجاد فروشگاههای کوچک تعاونی
در مدارس که نیازهای ساده
کودکان از قبیل خوراکیهای
بهداشتی و لوازم التحریر را در
اختیار آنها قرار دهد و اداره این
مکانها به دست کودکان، یک
درس و آموزش علمی و عملی
برای آنها خواهد بود که نیاز به
نظارت و مشارکت فعال مسئولین
مدارس دارد.**

علائق کودکان را کشف کرده و در لحظه مناسب از این علایق برای واداشتن آنها به آنچه در برنامه است استفاده کند.

ترکیب تحصیل و وظایف تولیدی به منزله پایه نظام نوینی پدیدار می شود که می تواند اهداف زیر را دنبال کند:

- نو کردن شیوه آموزش و پرورش: آموزش می تواند بر محور داده های مشخصی استوار گردد و برای کودکان ارزش تجربی داشته باشد.

- تغییر طرز فکر دانش آموزان: کار در باغچه یا کارگاه اگر به گونه ای مناسب و جالب ارائه شود، قاعدتاً می تواند اعتبار این بخش از فعالیت انسانی را بازگرداند و آن را با کار فکری، هم ارزش کند.

- کمک به بودجه مالی مدرسه: تولید نوجوانان می تواند دارای ارزش اقتصادی واقعی باشد. در صورت وجود محدودیت، می توان طرحهای مزرعه - مدرسه و کارگاه - را پی ریزی کرد که پس از یک سرمایه گذاری اولیه می توانند مخارج خود را تامین کنند.

- دادن قابلیت فنی واقعی در چند رشته به دانش آموزان که در آینده برایشان فایده زیادی دارد و به این ترتیب می توان شیوه آموزشی مدرسه را به سوی تلفیق آموزش و کار

بلکه این تعاونیها، محلی هستند برای آموزشهای عملی و تربیت افرادی با صفت تعاونی یعنی صفت «همکاری و مشارکت فعال در کارها». در حقیقت، این تعاونیها را می توان به منزله کارگاهی در نظر گرفت که در آن مفهوم آیه شریفه «تعاونوا علی البر والتقوی» عملاً تعلیم داده می شود.

در این گونه تعاونیها ست که کودک و یا نوجوان روحیه همکاری، جمع گرایی و تلفیق تلاشها برای کار دسته جمعی را یاد می گیرد و نیز می آموزد که تنها با کوشش است که می توان به کسب دانش نایل شد.

بایستی توجه داشت، که اگر این کوشش به گونه ای طبیعی پاسخگوی نیاز وی باشد، کودک و یا نوجوان به آسانی بدان خو گرفته و از آن لذت می برد. آموزش و پرورش باید

در مورد اهمیت نقش آموزش می توان به این تعریف که از تعاون شده است اشاره نمود «که: تعاون نهضتی است اقتصادی که شیوه های آموزشی را به کار می برد» این بیان به همان اندازه صحیح است که بگوییم: تعاون نهضتی است آموزشی که روشهای اقتصادی را بکار می گیرد.

آموزش از طریق اقتصادی با طرح و ارائه مشکلاتی که در زندگی روزمره وجود دارد، رغبت به مطالعه را برانگیخته و به دلیل ارتباطی که با زندگی دارد معنا و مفهوم واقعی می یابد که نتایج حاصل از آن به سهولت قابل درک و برخوردار است.

به کارگیری روشهای اقتصادی در آموزش با نحوه کار ذهن و رشد فکر انسانی نیز هماهنگ می باشد.

آموزش آن قسمتی از تعاون است که باید گفت یک سازمان تعاونی بدون جنبه آموزشی در کارها و عملیات خود، دیگر تعاونی واقعی محسوب نمی شود و در حقیقت یک شرکت تعاونی بدون آموزش بزودی خصوصیات و مشخصاتی را که معرف تعاون است از دست می دهد. بنابراین، تعاونیهای آموزشی را نمی توان صرفاً یک خواربار فروشی جهت تامین مایحتاج دانش آموزان به حساب آورد

مَعَاوَنَةُ عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى

بزرگوارترین کار و تقوی حکم کنید (قرآن کریم)

تولیدی سوق داد و گونه‌ای از مدارس ایجاد نمود که در آن کار تولیدی مهمترین عنصر آموزش باشد و به هر یک از دوره‌های راه‌نمایی مزرعه‌ای برای کشاورزی و کارگاههایی تولیدی ضمیمه کرده و مدرسه را به صورت تعاونی سازمان داد.

کسانی که از قبل تجربه‌ای حرفه‌ای دارند و مسائلی را برای خود طرح می‌کنند و در مورد راه‌حلهایی که می‌توان ارائه داد حریص‌اند، معمولاً علاقه و انگیزه برای تحصیل از دانش‌آموزان دیگر نیرومندتر است و از این رو از آموزشی که به آنها داده می‌شود، بیشترین استفاده را می‌برند. به عبارت دیگر، اینان به نوعی بلوغ که خاص اهل پیشه است دست یافته‌اند. تمام کسانی که هم‌زمان به دو گروه آموزش داده‌اند: یکی گروه دانشجویانی که تازه از دبیرستان بیرون آمده‌اند و دیگر گروه کسانی که تجربه حرفه‌ای دارند، به تفاوت این دو پی برده‌اند.

وقتی کودکان و یا نوجوانان به یک کار واقعی مثل خیاطی، انتخاب پارچه و برش آن، تهیه غذا، بافتنی، اره و رنده کردن چوب، صیقل دادن آهن و چوب، باغبانی و غیره ترغیب شوند اگر این کارها درست و در حضور اهل فن صورت گیرد، مسائل و مشکلات فکری را به گونه‌ای در می‌یابند که باید راه حلشان را یافت، همین امر است که آنها را به سوی کتاب، آزمایشگاه و آموزش رهبری می‌کند و از این طریق تواناییهای فکری ایشان به‌طور جدی و دقیق تحقق می‌یابد.

آموزش و پرورش باید حداکثر استفاده را از این توانیها بعمل آورد، زیرا اغلب جوانان دانش و مهارتها را بیشتر از همسالان خود می‌آموزند تا از بزرگسالان. این گروه سنی،

مدار زندگی باشیم، بایستی مدرسه را براساس الگوی تعاونی سازماندهی کنیم و نه یک تعاونی در حاشیه مدرسه. البته برای این کار نیاز به یک بازسازی بنیادی داریم و ایجاد چنین تعاونیهایی مستلزم وجود تحرک خاصی در بین مربیان می‌باشد.

بنابراین در شرایطی که بازسازی بنیادی ممکن نباشد، ایجاد تعاونیهایی در حاشیه مدرسه با هدفهای در آغاز مادی و مالی می‌تواند کاملاً قابل توجیه باشد. ولی بایستی به این نکته توجه داشت که کودک، کودک است نه بزرگسالی با ابعاد کوچکتر.

معمولاً خوب کار نکردن این تعاونیها را ناشی از آن می‌دانند که دانش‌آموزان از لحاظ ذهنی به هیچ وجه آمادگی اداره آنها را ندارند. ولی تجربه نشان داده است که حساس کردن کودک به الزامات کار مشترک و سپردن مسئولیت‌های واقعی به او کاملاً ممکن است.

بایستی توجه نمود اگر هدف از ایجاد تعاونی گردآوری پول باشد یا به شیوه‌ای کم و بیش زیرکانه بخواهیم تکلیف مالی را که کودک از آن‌گریزان است به وی تحمیل نمائیم، اگر از او حق عضویت و خدماتی بیش از حد توانش بخواهیم و وی را به انجام دادن

قواعد رفتاری بسیار دقیقی را بدانها تحمیل می‌کند که در آن هرگونه کجروی مجازات می‌شود همه باید با رفتار خود، احترام دیگران را برانگیزند و در برابر آنها ابراز وجود نمایند و سرانجام روزی فرا می‌رسد که با هم به رقابت پردازند تا بتوانند در گروه جایی برای خود پیدا کنند و بدین صورت، ارزشهای مربوط به وابستگی متقابل و همستگی که حیات گروه را تضمین می‌کند، درک می‌کنند و به این نتیجه می‌رسند که کسی که از تطبیق خود با نظم اجتماعی سر باززند، متحمل چه فشارهایی می‌گردد.

مدرسه‌ای که بتواند فعالیت و کنجکاوی سیری ناپذیر کودک نوجوان را به کار گیرد، علاقه و توجهش را بیدار کند و او را به جد و جهد تشویق کند و نیز عادت به کار دسته‌جمعی و تماس مستقیم با کسانی که در پیرامونش هستند در او به وجود آورد، می‌تواند امیدوار باشد، جوانانی که به این شکل تربیت شده‌اند، ارتباط خود را با جامعه حفظ کرده و از توانیهای خاص جامعه خود شناختی عمیق به دست می‌آورند و خیلی زود به فن مشاهده و ابزار تحلیل، مجهز می‌شوند.

اگر با دیدی کاربردی به فعالیت تحصیلی بنگریم و عمیقاً در پی جای دادن تحصیل در

اگر با دیدی کاربردی به فعالیت تحصیلی بنگریم و عمیقاً در پی جای دادن تحصیل در مدار زندگی باشیم، بایستی مدرسه را براساس الگوی تعاونی سازماندهی کنیم و نه یک تعاونی در حاشیه مدرسه. البته برای این کار نیاز به یک بازسازی بنیادی داریم و ایجاد چنین تعاونیهایی مستلزم وجود تحرک خاصی در بین مربیان می باشد.

کارهایی که ارتباطی به زندگی تحصیلی اش ندارد و داریم دیگر به تعاونی تحصیلی واقعی نپرداخته ایم. بلکه به سازماندهی و بهره برداری از امکاناتی دست زده ایم که به زیان آموزش و پرورش تمام می شود.

برای جلوگیری از چنین وضعیتی بایستی از کلیه منابع تربیتی چه در داخل و چه در خارج مدرسه استفاده کرد و از اولیاء دانش آموزان به گونه ای منظم دعوت به کار نمود تا زمینه برای شرکت فعال دانش آموزان مساعد گردد و با اتخاذ یک شیوه تربیتی که در آن به بیان آزاد و ابتکارات دانش آموزان جای منهدمی را اختصاص دهد، می توان زندگی تحصیلی را تا آنجا که امکان دارد به شکل یک تعاونی سازمان داد. یک تعاونی که در آن مسئولیت های واقعی به کودک و نوجوان سپرده می شود و در آن کودک و نوجوان جدی گرفته می شود و وظایف او براساس تقسیم کاری جدی و دقیق مشخص شده است و بزرگسالان کار او را کودکانه به معنای بی ارج کردن آن، تلقی نمی کنند.

در این جا برنامه ریزی باید برپایه خواستها، نیازها و وسایل موجود صورت گرفته و همکاری نزدیکی بین آموزگاران، اولیاء و مقامات مسئول در محل برقرار شود.

همینطور این امر، هماهنگی میان وزارتخانه های ذیربط را نیز ایجاب می کند. شیوه آموزشی باید تا آنجا که ممکن است در جهت کمک به امور زیر باشد:

- شرکت فعال کودکان و نوجوانان

- آزادی بیان و رشد روحیه انتقادی

- قوه مشاهده و قابلیت تحلیل واقعیت های عینی

- قدرت تفکر و عمل مشترک

- قابلیت به عهده گرفتن مسئولیت های مشترک

- آگاهی یافتن از نیازها، نارسایها و همچنین نیروهای بالقوه محیط و مکانیسم های اجتماعی آشکار و پنهانی که بر آن حاکم اند، با در نظر گرفتن این موارد است که شرکت دانش آموزان دارای ارزش اقتصادی واقعی خواهد بود.

اگر بخواهیم در مورد تعاونیها بطور پایه ای و اساسی قدم موثری برداریم و کلاً افکار عمومی جامعه را برای تعاون و همکاری بین افراد آماده سازیم امر تربیت تعاونی مطرح می شود و در اجرای این نظریه باید از کلاسهای دبستان آغاز کرد و با ادغام مدرسه در مدار زندگی اقتصادی به گونه ای واقعی و نه تنها نمادی، با سازماندهی آن به شیوه تعاونی و با دادن خصلتی حرفه ای و فنی به آن از همان آغاز که یادگیری الفبا و حساب به گونه ای تابعی بدان پیوند می خورد و نه برعکس، می توان فاصله ای را که معمولاً میان آموزش و واقعیت است کاهش داد و نوعی مدرسه ایجاد کرد که در آن کودک، در حاشیه جامعه قرار نداشته باشد.

برای آماده ساختن و به مرحله عمل درآوردن این اندیشه، ممکن است در کتابهای درسی دبستانها با عباراتی ساده کودک را با مفهوم تعاون آشنا ساخت. ایجاد فروشگاههای کوچک تعاونی در مدارس که نیازهای ساده

کودکان از قبیل خوراکیهای بهداشتی و لوازم التحریر را در اختیار آنها قرار دهد و اداره این مکانها به دست کودکان، یک درس و آموزش علمی و عملی برای آنها خواهد بود که نیاز به نظارت و مشارکت فعال مسئولین مدارس دارد. در مراحل راهنمایی و دبیرستان دامنه فعالیت این تعاونیها گسترده تر و جدی تر خواهد بود. بنابراین گنجاندن موضوع تعاون در کتابهای دبستانی و دبیرستانی متناسب با فهم و درک نوآموزان و دانش آموزان همراه با ایجاد شرکت های تعاونی در آموزشگاه موجب فراهم شدن زمینه های تربیت تعاونی خواهد شد و اعتقاد به تعاون و عادت به فعالیت های اجتماعی را در کودکان و نوجوانان ایجاد خواهد کرد و در این صورت است که می توان به گسترش تعاونی واقعی در سراسر مملکت امیدوار بود.

منابع مورد استفاده:

- ۱- پیرارنی (۱۹۷۷): آموزش در کشورهای فقیر (ترجمه: فرنکیس حبیبی) مرکز نشر دانشگاهی تهران چاپ اول ۱۳۴۷
- ۲- وزارت بازرگانی - سازمان مرکزی تعاون: راهنمائیهای عملی برای آموزش تعاون، نشریه شماره ۱۱۲ چاپخانه وزارت اطلاعات و جهانگردی شهریور ۱۳۵۶
- ۳- امینی علی اکبر: تعاونی راهی به جامعه سالم، از مجموعه انتشارات وزارت تعاون چاپ اول ۱۳۷۲
- ۴- سلیم غلامرضا: روشهای آموزشی تعاون انتشارات حوزه معاونت آموزش و تحقیقات وزارت تعاون زمستان ۱۳۷۰
- ۵- وزارت بازرگانی - سازمان مرکزی تعاون، نشریه تعاون دوره جدید شماره اول، اردیبهشت ۱۳۵۹
- ۶- سلاکی، حسین: مشارکت (participation) تهران ۱۳۶۹
- ۷- وزارت تعاون: مافنامه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی وزارت تعاون شماره ۲۲ فروردین ۱۳۷۲

خلاصه طرح مطالعاتی

زهینه‌یابی تشکیل تعاونیهای تولیدی - خدماتی هولد

واشغال‌زا در استان همدان

بخش تعاون هم اینک با فعالیتهای گوناگونی که در زمینه‌های مختلف کشاورزی، صنعت، معدن، مسکن، حمل‌ونقل، توزیع کالا و ارائه خدمات فرهنگی، علمی و بهداشتی انجام می‌دهد یکی از موفقترین بخش‌های اقتصادی استان همدان بشمار می‌رود.

موقعیت، اقلیم، شهرها و جمعیت

همدان یا هگمتانه و به بیانی دیگر اکباتان، نخستین شهر انتخاب شده بعنوان پایتخت اولین حکومت مستقل ایرانی، که کوههای سر بفلک کشیده الوند سند تاریخ تمدن بیش از از ۲۵ قرن آنرا در سینه خود حک کرده است، امروزه دیگر تنها یک شهر با هفت برج هفت رنگ نیست، بلکه استانی است حاصلخیز، غنی و مستعد و عمدتاً کوهستانی که با ۱۹۰۴۲/۷ کیلومتر مربع وسعت در غرب ایران قرار گرفته و با استانهای زنجان، مرکزی، لرستان، کرمانشاه، کردستان و تهران همسایه است و دارای آب و هوای متغیر با تابستانهای معتدل و زمستانهای سرد و پر برف و باران می‌باشد بطوریکه ۱۱۲ روز از سال را یخبندان است. علت اصلی این تغییر در آب و هوا را باید در وجود کوههای مرتفع و پستی و بلندیهای زیاد و رودخانه‌ها و چشمه‌سارهای فراوان در منطقه جستجو نمود.

از نظر تقسیمات کشوری استان همدان دارای ۸ شهرستان، ۱۴ شهر و ۱۸ بخش و ۶۸ دهستان و ۱۱۳۶ آبادی دارای سکنه بوده و شهر همدان مرکز آن است و شهرستانهای تابع استان عبارت از: ملایر، نهاوند، تویسرکان، اسدآباد، کیبودرآهنگ، رزن و بهار می‌باشد.

جمعیت استان براساس نتایج آمارگیری جمعیت در سال ۱۳۷۰ بالغ ۱۶۵۱۰۰۰ نفر شمارش گردیده که از این تعداد ۴۲/۲ درصد در نقاط شهری و ۵۷/۸ درصد در نقاط روستایی ساکن بوده‌اند، از نظر ترکیب جنسی جمعیت تعداد زنان استان بیش از مردان آن می‌باشد بگونه‌ای که طبق اطلاعات آماری فوق در سال مزبور تعداد ۶۵۸/۶۱۸ نفر مرد و ۷۹۲۷۰۲ نفر زن در این استان سرشماری شده‌اند و نکته دیگر اینکه بعد خانوار نیز در این استان نسبتاً زیاد می‌باشد و تعداد افراد هر خانوار حدوداً ۵/۳۵ نفر محاسبه گردیده است.

وضعیت نیروی انسانی شاغل و غیر شاغل بیش از ۴۹ درصد از جمعیت استان زیر ۱۵ سال قرار دارند و نزدیک نیمی از جمعیت نیز در سنین اشتغال یعنی ۶۴-۱۵ ساله هستند و بقیه بیشتر از ۶۵ سال دارند. بهمین دلیل و دلایل اجتماعی و اقتصادی دیگر بار تکفل در استان بالا بوده و نزدیک به ۴/۱۱ نفر می‌باشد. این استان اصولاً یک منطقه مهاجر فرست بوده و اکثر مهاجران آن نیز دارای اهلیت روستائی هستند. از نظر سواد نیز بیش از ۷۱ درصد جمعیت شش سال به بالای استان باسواد می‌باشند. براساس آمارگیری نمونه‌ای

سال ۱۳۷۲ کل جمعیت ده ساله و بیشتر استان در سال مزبور، ۱۱۸۵۹۴۰۰ نفر و جمعیت فعال استان در همان سال ۴۴۵۷۸۹ نفر شمارش گردیده که از این تعداد ۴۱۶۰۸۱ نفر شاغل و ۲۹۷۰۸ نفر دیگر بیکار و جویای کار بوده‌اند. بدن ترتیب نرخ فعالیت در استان ۳۷/۵۸ درصد، نرخ اشتغال ۹۳/۳۳ درصد و نرخ بیکاری ۶/۶۷ درصد محاسبه شده است.

وضعیت توزیع شاغلین در بخش‌های مختلف اقتصادی نیز نشان می‌دهد که ۳۶/۸۶ درصد از شاغلین در بخش کشاورزی، ۱۹ درصد در بخش صنعت ۴۲/۱۴ درصد در بخش خدمات مشغول به فعالیت بوده و بقیه دارای مشاغل غیرقابل طبقه‌بندی می‌باشند. مقایسه بین تعداد شاغلین بخش‌ها حاکی از کاهش شاغلین بخش‌های کشاورزی و صنعت و افزایش بخش خدمات است که خود از مهاجرت زیاد روستائیان به شهرها و رشد شهرنشینی حکایت می‌کند. و مطلب دیگر آنکه با در نظر گرفتن وضعیت اشتغال در سالهای گذشته می‌توان گفت که هر ساله تعداد قابل توجهی به شمار بیکاران افزوده می‌شود. در مورد وضعیت شغلی نیز گفتنی است که ۵۷/۶۳ درصد شاغلین در بخش عمومی و ۴۲/۶۴ درصد دیگر در بخش خصوصی اشتغال دارند که از نظر سواد و تحصیلات ۶۶/۷۲

درصد آنان باسواد و در حدود ۲/۷۸ درصدشان دارای تحصیلات عالی می‌باشند.

مطلب آخر این که نرخ رشد بیکاری در استان بدلیل کمبود امکانات کافی و عدم توانائی جذب نیروی کار در طی سللهای اخیر افزایش یافته است، بطوریکه برابر اطلاعات واحد کارپایی اداره کل کار استان تا اواخر سال ۷۴ بیش از نه هزار نفر با ثبت نام در دفتر واحد مزبور رسماً در جستجوی کار مناسب بوده‌اند.

فعالیت‌های اقتصادی کشاورزی

در اقتصاد استان همدان فعالیت کشاورزی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. این استان از نظر بافت جمعیتی یکی از معدود استانهای کشور است که نسبت جمعیت روستائی آن در سطح بالاتری قرار دارد و این جمعیت نیز عمدتاً در بخش کشاورزی فعالیت دارند. طبق آخرین بررسیهای بعمل آمده مساحت کل اراضی زراعی استان ۸۹۵ هزار هکتار بوده که ۵۲۰ هزار هکتار آن زیر کشت آبی قرار دارد و ۳۷۵ هزار هکتار دیگر تحت آیش است. همچنین از کل اراضی زیر کشت نیز ۲۵/۵ درصد آبی و بقیه بصورت دیم کاشته می‌شود. مهمترین محصولات زراعی همدان گندم و جو و سیب‌زمینی است. همچنین از نظر تولید یونجه، اسپرس، و شبدر و چغندر قند و انگور نیز دارای مقام بالائی در سطح کشور است. محصولات کشاورزی دیگری هم در این استان تولید می‌گردد که از جمله آن حبوبات (نخود و عدس) محصولات جالیزی و میوه‌جات باغی است.

از نظر دامداری نیز وضعیت استان مناسب است بطوریکه بیش از ۲/۵ میلیون رأس دام در این استان وجود دارد که تعداد آن روزبروز در حال افزایش است. نظام

نتایج بررسی بعمل آمده در ارتباط با سنجش زمینه‌های فکری و فرهنگی و میزان رغبت مردم نسبت به مشارکت در فعالیتهای اقتصادی به شیوه تعاونی، حاکی از آنست که مردم استان خصوصاً قشر جوان علاقمند به فعالیت و اشتغال در بخش تعاون

می‌باشند

استان دارای مقیاس کوچک بوده و اکثریت واحدهای تولیدی و خدماتی مهم استان متعلق به بخش عمومی است.

با این وجود می‌توان اظهار داشت که استان همدان خصوصاً شهر همدان بعلت سابقه طولانی خود در امر شهرنشینی از تجربه‌های زیادی در صنعت کشور برخوردار است و در حال حاضر مختلفی چه در سطح کارخانه‌های بزرگ و چه در سطح کارگاههای صنعتی کوچک فعالیتهای مختلفی در زمینه صنایع فلزی، پوشاک و کفش، مواد غذایی، مواد سلولزی، لوازم ساختمانی، شیشه، چینی و سفال، در آن انجام می‌گیرد.

از کارخانجات بزرگ مستقر در استان می‌توان به کارخانجات تولید لوازم خانگی لرد شیرینی سازی کیوان، فیلتر سرکان، کارخانه تولید خشکبار ملایر و کارخانجات قند، تولید آرد، ریسنکی پشم، صنایع شیشه و شیر پاستوریزه همدان نام

دامداری موجود بیشتر براساس شیوه دامداری متحرک و نیمه متحرک سازمان یافته و دامداری ثابت اگرچه در چند دهه اخیر بویژه در بخش پرورش گوساله گسترش داشته اما در مجموع نقش غالب را در دامداری استان دامداریهای متحرک و نیمه متحرک بعهده دارند.

صنعت

براساس اطلاعات مندرج در سالنامه آماری کشور در سال ۱۳۷۲ تعداد کارگاههای بزرگ صنعتی استان در سال ۱۳۷۱ برابر با ۱۷۳ واحد بوده که ۲/۸ درصد از کل کارگاههای صنعتی در سطح کشور را شامل می‌شود. اگرچه اهمیت نسبی صنایع بزرگ و بهره‌برداری‌های کشاورزی و تجاری در همدان نسبت به سایر استانها قابل توجه است لیکن در مجموع ظرفیت تولیدی در این استان در حد پائینی قرار دارد و اغلب واحدهای اقتصادی

برد که همه دارای نقش موثر در اقتصاد استان هستند.

در زمینه صنایع دستی نیز باید گفت که این صنایع در سالهای اخیر از رشد قابل توجهی برخوردار بوده و علاوه بر تولید قالی و قالیچه، صنعت سفال‌سازی در شهر لاله‌جین، توسعه تحسین‌انگیزی یافته بطوریکه تولید سالانه این صنعت در سال ۱۳۷۰، حدود ۳ میلیون قطعه با ارزش بیش از ۹۰۰۰ میلیون ریال برآورد گردیده است.

معادن

فعالیت در زمینه معادن نیز در استان همدان از وضعیت نسبتاً مطلوبی برخوردار است. براساس اطلاعات آمارنامه استان، در سال ۷۲، تعداد ۴۸ معدن فعال در استان همدان در حال بهره‌برداری بوده است و متوسط شاغلان معادن نیز ۳۸۹ نفر شمارش گردیده‌اند، در سال ۷۲ معدن سنگ آهک بیشترین سهم ارزش تولید معادن فعال همدان را داشته و معادن نمک‌های تزئینی، سیلیس، لاشه ساختمانی و سرب و روی در رتبه‌های بعدی قرار داشته‌اند.

خدمات و بازرگانی

در زمینه خدمات و بازرگانی کافی است گفته شود که فعالیت‌های تجاری استان همدان بیشتر بصورت خرده‌کاسبی است و در رابطه با خدمات نیز عمده فعالیت‌ها در ارتباط با خدمات اداری و دولتی می‌باشد. همچنین در طی سالهای اخیر فعالیت‌های آموزشی، تحقیقاتی، فرهنگی نیز افزایش یافته است.

علاوه‌براین، فعالیت‌های مربوط به حمل و نقل کالا و مسافر هم که غالباً بصورت تعاونی می‌باشد اگر چه اکثراً با مسائل و مشکلاتی مواجه است لیکن از وضعیت مطلوبی برخوردار است و بالاخره اینکه از چند سال گذشته به این طرف اقداماتی در جهت افزایش برخی امکانات و تجهیزات

توریستی صورت گرفته و تعداد موسسات توریستی (هتل و مسافرخانه) افزایش یافته و تعداد شاغلین این نوع خدمات زیاد شده است.

نیازها

نیازهای استان همدان را در زمینه‌های

کشاورزی، صنعت، خدمات و بازرگانی می‌توان بشرح زیر خلاصه نمود:

در بخش کشاورزی و در زمینه زراعت، مکانیزاسیون کشاورزی و ایجاد مزارع کشت علوفه ذرت بمنظور تهیه خوراک دام و طیور، ایجاد واحدهای مرغداری بمنظور تامین گوشت سفید و تخم‌مرغ موردنیاز منطقه، ایجاد واحدهای پرورش کرم ابریشم و زنبور عسل، ایجاد واحدهای دامداری و دامپروری، ایجاد استخرهای پرورش ماهیان گرم آبی و سردآبی، توسعه گردو کاری و باغات گردو و در بخش صنعت، ایجاد صنایع تبدیلی و صنایع غذایی از قبیل واحد تولید پودر و قرص سیر، واحدهای تولید کمپوت و مربا انواع شوریجات و ترشیجات، چپیس، پودر، پوره و نشاسته از سیب‌زمینی در شهرستانهای همدان، ملایر و بهار و نهاوند، ایجاد واحدهای سنگبری در همدان، ایجاد صنایع چرم و سالامبور، ظروف یکبار مصرف و لوله‌های پلی‌اتیلن در همدان، چینی و سرامیک بصورت انبوه در همدان و لاله‌جین، ایجاد واحدهای صنایع چوب و مبلمان در ملایر، ایجاد واحدهای مغزگیری و بسته‌بندی گردو و واحدهای رنگ‌سازی از پوست آن در تویسرکان و بالاخره ایجاد واحدهای قالی‌بافی در تمام نقاط استان؛ و در مورد معادن، اکتشاف و استخراج معادنی که هنوز مورد بهره‌برداری قرار نگرفته‌اند در جهت رونق بخشیدن به اقتصاد منطقه و ایجاد کار و اشتغال برای مردم استان ضروری است.

در زمینه بازرگانی ایجاد واحدهای بزرگ و سازمان یافته تجاری بمنظور بازاریابی فروش و صادرات و در زمینه خدمات توجه به توسعه توریسم و خدمات توریستی در همدان و توسعه امکانات توریستی تفریحی غار علیصدر در کبودرآهنگ و ایجاد امکانات تفریحی در دره سرسبز گنجانامه همدان، ایجاد تله کابین و پیست اسکی در همدان احداث مدارس غیرانتفاعی در مقطع ابتدائی تا دبیرستان در همدان و ملایر و توسعه حمل و نقل از جمله نیازهاست.

در مورد استعدادهای منطقه واقعیت این است که استان همدان بعلت داشتن اراضی مستعد و منابع طبیعی فراوان و شرایط اقلیمی نسبتاً مساعد و آبهای سطحی و زیرزمینی کافی، توان و ظرفیت آن را دارد که بعنوان یکی از مراکز عمده تولید گندم، یونجه، سیب‌زمینی، سیر و سایر محصولات کشاورزی و دامی مطرح شود و از این رو با انجام سرمایه‌گذاریهای لازم و ایجاد صنایع تبدیلی می‌توان ظرفیتهای جدید شغلی برای جذب افراد فاقد کار فراهم آورد.

از نظر استعدادهای صنعتی نیز استان همدان به لحاظ موقعیت خاص و امکانات بالقوه از شرایط خوبی جهت احداث صنایع مورد نیاز و تبدیل شدن به یک منطقه صنعتی برخوردار است.

اگر استعدادهای بالقوه استان را در زمین، تامین نیروی انسانی ماهر، وجود مواد اولیه و برخورداری از امکانات جانبی مانند راه، انرژی و سرمایه ... مورد بررسی قرار دهیم ملاحظه خواهیم نمود که این استان از نقطه نظرهای فوق می‌تواند محل استقرار واحدهای صنعتی مختلف واقع گردد و مشکل چندان نیز نداشته باشد.

با این حال نباید چنین انگاشت که منطقه همدان فاقد هر نوعی مانعی برای توسعه است. بلکه باید پذیرفت که موانع

اگر استعدادهای بالقوه استان را در زمین، تامین نیروی انسانی ماهر، وجود مواد اولیه و برخورداری از امکانات جانبی مانند راه، انرژی و سرمایه... مورد بررسی قرار دهیم ملاحظه خواهیم نمود که این استان از نقطه نظرهای فوق می‌تواند محل استقرار واحدهای صنعتی مختلف واقع گردد و مشکل چندانی نیز نداشته باشد.

تعاونی با برآوردی که انجام گرفته است انتظار می‌رود که در طی سالهای ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷ حدود ۱۳۰۰ شغل جدید در چارچوب مقررات بخش تعاون در زمینه‌های مختلف ایجاد گردد.

فعالیت‌های شناسایی شده

بطور کلی با در نظر گرفتن نیازها و شرایط و امکانات استان، ایجاد تشکلهای تعاونی بمنظور فعالیت در زمینه‌های زیر به نظر مناسب می‌باشد:

۱- ایجاد شرکتهای تعاونی زراعی بمنظور بهبود کشت و ازدیاد محصولات زراعی از قبیل گندم، جو، حبوبات، یونجه و سیب‌زمینی (با برآورد ایجاد اشتغال برای حدود ۳۰۰ نفر)

۲- ایجاد شرکتهای تعاونی پرورش مرغ و طیور و مزارع مرغ مادر بمنظور تولید جوجه یکروزه و تامین گوشت سفید و تخم‌مرغ مورد نیاز منطقه.

۳- ایجاد تعاونیهای نوغانداری و

دو بخش دولتی و خصوصی ناچیز می‌باشد لیکن نتایج بررسی بعمل آمده در ارتباط با سنجش زمینه‌های فکری و فرهنگی و میزان رغبت مردم نسبت به مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی به شیوه تعاونی، حاکی از آنست که مردم استان خصوصاً قشر جوان علاقمند به فعالیت و اشتغال در بخش تعاون می‌باشند و همچنین با در نظر گرفتن امکانات طبیعی و زیربنایی موجود منطقه، افزایش جمعیت واقع در سنین کار و فعالیت و نیاز مردم استان به ایجاد مشاغل جدید برای افراد جویای کار و فاقد امکانات از طرفی و میزان علاقمندی مردم منطقه برای انجام فعالیت‌های اقتصادی در قالب تشکلهای

عديده‌ای نیز در مسیر توسعه فعالیت‌های آن قرار دارد که از جمله این تنگناها می‌توان به مسئله کمبود آب زراعی و عدم استفاده منطقی از منابع آبی، اقلیم سرد و کوتاه بودن دوره رشد گیاهان، محدودیت اراضی و وجود پستی و بلندی در اراضی موجود، در زمینه زراعت و مستکی بودن نظام دامداری به شیوه‌های سنتی متحرک و نیمه متحرک در زمینه دامداری، عدم وجود کارگاههای بزرگ، فقدان سرمایه‌گذاری کافی، وجود روحیه شدید محافظه‌کاری در بین سرمایه‌داران و عدم رغبت آنان به سرمایه‌گذاری در امور تولیدی، ناکافی بودن امکانات زیربنایی همچون راه‌آهن، عدم وجود نظام‌های مدیریت علمی در بافت و ساخت صنایع دستی، مهاجرت و فرار مغزها از استان و در زمینه صنعت، کمبود ماشین‌آلات و وسایل یدکی و کمبود نیروی انسانی متخصص در امر معدن و در زمینه خدمات و بازرگانی نیز محدودیت سرمایه و پسانداز و عدم رغبت سرمایه‌گذاران نسبت به سرمایه‌گذاری مولد و اشتغال‌زا و دیربازده و احتمالاً پرخطر از جمله مسائل موجود در مسیر توسعه فعالیت‌های اقتصادی است.

جایگاه بخش تعاون در اقتصاد استان

بخش تعاون هم‌اینک با فعالیت‌های گوناگونی که در زمینه‌های مختلف کشاورزی، صنعت، معدن، مسکن، حمل‌ونقل، توزیع کالا و ارائه خدمات فرهنگی، علمی و بهداشتی انجام می‌دهد یکی از موفقترین بخش‌های اقتصادی استان همدان بشمار می‌رود. اگرچه سهم آن در تولید ناخالص داخلی استان نسبت به

نقش تعاونیها در فرآیند تعدیل ساختاری: چالشهای نو و رهیافت سازمان بین‌المللی کار^۲

نویسنده: جرج ون مارال

مترجم: سید شمس‌الدین حسینی (تکابنی)

فلاصه:

این مقاله به اختصار سیاستها و ابزارهای برنامه‌های تعدیل ساختاری (SAPS) و اثرات آنها بر تعاونیها را توصیف می‌کند. رهیافت سازمان بین‌المللی کار (ILO) در رابطه با برنامه‌های تعدیل ساختاری را بصورت عمومی و برای تعاونیها بصورت خاص ارائه می‌کند. به برنامه‌های تعدیل نه فقط بعنوان عواملی که بر روشهای سنتی توسعه تعاونیها اثر می‌گذارند، بلکه بصورت چالشهای نو (new challenges) می‌پردازد. تعاونیها به عنوان سازمانهای داوطلب و خود اتکاء از تولید کنندگان و مصرف کنندگان کوچک حمایت می‌نمایند. آنها بویژه برای گروههای آسیب‌پذیر، زنان، جوانان، سالخوردهگان و جوامع قبیله‌ای مفید هستند. علاوه بر اینها نقش تعاونیها در تقویت سیاستها و شیوه‌های دموکراسی قابل توجه است.

مقدمه:

سمپوزیوم بین‌المللی مدیریت تعاونیهای روستایی در زمانی برگزار شده که تغییرات شدیدی در خیلی از مناطق جهان رخ داده است. طی گذشت چند سال، اقتصاد بیشتر کشورهای در حال توسعه به شدت روبه زوال رفته و ساختارهای اقتصادی و سیاسی کشورهای اروپای مرکزی و شرقی فرو ریخته‌اند. بدین ترتیب برنامه تعدیل ساختاری حتی اگر تنها در بلندمدت با موفقیت همراه باشد به عنوان استراتژی ارجح برای معکوس ساختن این روند تلقی

گردیده است، از یک سو تغییرات فوق‌رخ داده و آثار قابل توجه آن بر روی انواع تعاونیها در اکثر کشورها تداوم دارد و از سوی دیگر، تعاونیها به عنوان سازمانهای داوطلب، مردم محور (People-centred) و خودیار (self-help) دارای توان بالقوه بالایی برای کمک رساندن به اهداف بلندمدت برنامه‌های تعدیل ساختاری و تخفیف آثار جانبی منفی این برنامه‌ها می‌باشند. این دوره تغییرات، همچنین بصورت گسترده، سیاستها و عمل سازمان بین‌المللی کار را تحت تأثیر قرار داده است. این سازمان با چالشهای گسترده‌ای پیرامون مشارکت تعاونیها در کشورهای در حال توسعه سابقاً سوسیالیست اروپای مرکزی و شرقی - برای فائق آمدن بر بحران، تقویت و تجهیز بهتر اعضایشان و در نتیجه کمک به توسعه اجتماعی و اقتصادی آنها مواجه می‌باشد.

رهیافت سازمان بین‌المللی کار برای تعدیل ساختاری:

در مواجهه با زوال تدریجی اقتصاد بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه بعد از نیمه دهه ۱۹۷۰، تعدیل ساختاری سرلوحه مباحثات اقتصادی در سراسر جهان قرار گرفته است. و آی-ال-اُو (ILO) هم مشارکت قابل توجهی در این مباحثات داشته است. بواسطه گفتگوی سه‌جانبه، این اتفاق نظر وسیع در آی-ال-اُو (ILO) حاصل شده که تعدیل ساختاری اجتناب‌ناپذیر است و با حداکثر سرعت ممکن بایستی تعقیب شود. اما آی-ال-اُو (ILO) برخلاف عملکرد سیاستهای تعدیل ساختاری بوضوح از آندسته سیاستهای تعدیل ساختاری، طرفداری می‌کند که طبقه شاغل و طبقات فقیرتر را قربانی ننماید.

رهیافت ILO برای تعدیل ساختاری در چند مورد تعریف شده و براساس تجربه اندوخته شده قوام یافته است. این سازمان با دنبال نمودن چهار خط عمده زیر در طول فرآیند تغییر، کشورهای عضو را جهت می‌دهد: اول افزایش اشتغال، توسعه منابع انسانی و قاعده‌مند ساختن سیاستهای فعال نیروی کار، دوم، تلاش برای کاهش هزینه اجتماعی تعدیل، سوم، کاهش فقر، بیکاری و اشتغال ناقص و سرانجام کمک در جهت یک تغییر پایدار و عادلانه می‌باشد.

ابزارهای اصلی و هزینه‌های اجتماعی برنامه‌های تعدیل ساختاری:

برنامه‌های تعدیل ساختاری کاهش انحرافات اقتصادی (economic distortions) و عدم توازن

بودجه را که از کشوری به کشور دیگر تفاوت می‌کند، هدف قرار داده است، لیکن ابزارهای اساسی برنامه تعدیل که بطور مشابه در همه جا بکار گرفته می‌شوند، عبارتند از:

- آزادسازی اقتصادی از طریق مقررات زدایی^۵، برای مثال: حذف کنترل قیمت‌ها یا آزادسازی تجارت خارجی، تمرکززدایی^۶ و رسمیت زدایی^۷؛

- کاهش کسریهای بودجه از طریق قطع پرداخت یارانه‌ها، کاهش مخارج اداره عمومی دولت، و خدمات اجتماعی، اخراج

برنامه‌های تعدیل ساختار، اغلب فرآیند مشقت‌باری هستند که هزینه‌های اجتماعی بالایی را دربر دارند. این هزینه‌ها معمولاً بیشترین رنج را به فقیرترین و آسیب‌پذیرترین افراد جامعه تحمیل می‌کنند (هوانگ و نیکلاس ۱۹۸۷) برخی از آثار اجتماعی منفی و جانبی برنامه‌های تعدیل عبارتند از:

- افزایش قیمت مواد غذایی که بطور حتم به کشاورزان فقیر و بدون زمین و شهروندان فقیر حداقل در کوتاه‌مدت صدمه زده و هزینه‌های مصرفی حمل و نقل، آب و

بالقوه قابل توجهی برای تخفیف آثار زیان‌آور اقدامات برنامه‌های تعدیل هستند لیکن این توان بالقوه به شرایط زمینه^۸ مربوطه بستگی دارد.

تعاونیها در مناطق روستایی و تعدیل ساختاری؛

اقدامات تعدیل ساختاری در کشورهای که در مناطق روستایی آنها مؤسسات عمومی از قبیل هیئتهای بازاریابی، شرکتهای عرضه نهاده‌ها تولیدی و بانکهای کشاورزی منحل شده‌اند اثرات فوری و شدیدی دارند.

تعاونیها به عنوان سازمانهای داوطلب، مردم محور (People-centred) و خودیار (self-help) دارای توان بالقوه بالایی برای کمک رساندن به اهداف بلندمدت برنامه‌های تعدیل ساختاری و تخفیف آثار جانبی منفی این برنامه‌ها می‌باشند. این دوره تغییرات، همچنین بصورت گسترده، سیاستها و عمل سازمان بین‌المللی کار را تحت تأثیر قرار داده است.

مستخدمین دولتی و غیره؛

- کاهش رسمی ارزش پول ملی به‌منظور افزایش تولید برای صادرات و کاهش واردات،

- خصوصی سازی و تعطیل مؤسسات عمومی غیر کارآ و سربار.

طی چند ساله گذشته این شناخت مشترک بدست آمده که توافق ملی^۹ برای موفقیت برنامه‌های تعدیل ساختاری ضرورت دارد. بدین ترتیب این برنامه‌ها بایستی بر مشارکت فعال مردم و بسیج کلیه منابع موجود تأکید داشته باشند.

برنامه‌های تعدیل ساختاری که آثار مثبت بلندمدتی را دنبال می‌کنند، فرآیندی سودمند (و در اکثر موارد ضروری) برای تعاونیها که در زمینه‌های مختلف مشارکت دارند، بشمار می‌آیند. اگر چه هزینه‌های گذر^{۱۰} برنامه‌های تعدیل که خوب طراحی شده باشند بوسیله منافع بلندمدت حاصل از رشد بسیار سریع و بالا، توجیه می‌شوند، لیکن

برق را افزایش می‌دهد.

- اخراج کارکنان که در مؤسسات متعلق و یا تحت اداره دولت شاغل بوده‌اند که اکثراً هم از داشتن امکانات تأمین اجتماعی بی‌بهره‌اند و اکنون بدون توجه به فقدان تأمین اجتماعی بیکار شده‌اند.

- عدم تأمین خدمات اجتماعی عمومی، بطور مثال، خدمات پزشکی که در اغلب موارد بخش خصوصی توان یا تمایل به تولید آنها را نداشته و یا به اندازه کافی آنها را تولید نمی‌کند،

- غفلت از اقدامات گسترش آموزش و فراهم ساختن تسهیلات آموزشهای حرفه‌ای که اغلب بعد از دو یا سه دهه بازمی‌آیند. به‌الایشان ظهور می‌کند (بورگزدورف ۱۹۹۲).

نقش تعاونیها در فرآیند تعدیل ساختاری؛

تعاونیها بعنوان سازمانهای داوطلب، خود اتکا و خودیار خصوصی دارای توان

در این کشورها یارانه‌های دولتی، امتیازات و حداقل قیمت‌های تضمین شده محصولات کشاورزی در خیلی از موارد قطع و احتمالاً بخش مهمی از دستگاههای حمایتی احتمالاً حذف شده‌اند. تجربه چند کشور آفریقایی که اخیراً مورد مطالعه قرار گرفته‌اند اینچنین بوده است.

تولید کنندگان محصولات کشاورزی اغلب با فقدان شمار قابل توجهی از خدمات که در گذشته دولت مستقیماً و یا از طریق شرکتهای وابسته خود مسئولیت انجام آنها را بعهده داشته مواجه می‌شوند. در این شرایط تعاونیهای عرضه محصولات کشاورزی و بازاریابی می‌توانند با سازماندهی حس خودیاری دوجانبه و وظایف (همیاری) نقش مهمی را در بعهده گرفتن انجام این وظایف ضروری بازی نمایند. در واقع، خیلی از هیاتهای بازاریابی که در سالهای گذشته بعنوان بخشی از اقدامات ملی سازی دولتها خلق شده بودند و

اکنون منحل شده‌اند، بوسیله تعاونیهای بازاریابی که بخوبی از عهده انجام وظایف آنها برمی‌آیند جایگزین می‌شوند. بازارهای خود مدیریتی که در چندین کشور آفریقایی فرانسوی زبان بوسیله طرح آسی.اوپی.ام ACOPAM سازمان بین‌المللی نیروی کار استقرار یافته‌اند، نمونه‌های بارزی هستند که نشان می‌دهند، چگونه سازمانهای تعاونی توانسته‌اند امور بازاریابی را مدیریت کنند.

علاوه بر این، تعاونیهای کشاورزی باید بخش پس‌انداز و اعتباری را نیز دربر داشته باشند، زیرا کاهش مخارج عمومی، بسیج کلیه ابزارهای تأمین مالی محلی را ایجاب می‌کند. تأمین مالی گروه از طریق تعاونیهای پس‌انداز و اعتبار، کانون پس‌انداز و غیره این مکان را فراهم می‌آورد که، صنعتگران، کشاورزان کوچک و کارفرمایان در مناطق روستایی بتوانند به ابزارهای تأمین مالی متکی به منابع خودی دست یابند. این امر بویژه هنگامیکه بانکهای خصوصی حاضر به اعطای اعتبارات کوچک به این قبیل فعالیتها بدلیل بالا بودن هزینه‌های معاملاتی‌شان نیستند و همچنین نرخ بهره‌های وام‌های بخش غیر رسمی برای کارهای، تولیدی بسیار بالا است، از اهمیت برخوردار است. بعلاوه، معرفی ابداعات بعنوان یکی از عوامل تعیین کننده افزایش بهره‌وری و درآمد به فراهم بودن منابع اعتباری بستگی دارد.

تقابل کنترل دولتی و تعاونیهای مستقل پیرامون تعدیل سافتاری؛

آثار مصیبت بار بطور خاص در کشورهای بروز کرده‌اند که نهضت‌های تعاون بصورت مصنوعی ایجاد شده‌اند، این دسته تعاونیهای تحت کنترل دولت (بعنوان یک قاعده) فاقد ویژگیهای ذاتی و انعطاف‌پذیری لازم بمنظور تعدیل در مواجهه با موقعیتهای جدید، که تغییرات بسرعت

حادث می‌شوند، می‌باشند. این تعاونیها هنگامیکه کمکهای خارجی متوقف می‌گردند از بین رفته و یا ترک گفته می‌شوند.

در مقابل، تعاونیهای اصیل که بوسیله اعضایشان تأسیس و حمایت می‌شوند می‌توانند از حذف انحصارات دولتی و کنار زده شدن مؤسسات عمومی، حداقل در دوره‌های بلندمدت سود ببرند بویژه در مناطق روستایی که اکثر تعاونیهای کشورهای در حال توسعه را در خود جای داده‌اند، سازمانهای تعاونی می‌توانند امور و وظایفی از قبیل خدمات اجتماعی، حمل و نقل، امنیت غذایی پایدار را (که دیگر دولت آنها را انجام نمی‌دهد) به انجام رسانند، زیرا بعید است که کارفرمایان خصوصی انجام این نوع امور را با بکارگیری گروهی از تولید کنندگان کوچک، سودمند ببینند. بنابراین تعدیل ساختاری به منزله صحنه رقابتی بزرگ، برای تعاونیهایی است که بصورت خودیار سازمان یافته‌اند.

تعاونیها ابزار مؤثر و ویژه‌ای برای بکار گرفتن منابع انسانی محروم و ترکیب منابع محلی و پس‌اندازهای قابل توجه - در کشورهاییکه در بحران بسر می‌برند - فراهم می‌آورند. تعاونیها همچنین از طریق پر کردن شکاف منابع در اقتصاد بازار، به تهييج رقابت کمک می‌کنند.

بعنوان مثال، در چهارچوب طرح ACOPAM در کشورهای ساحل " واقع در غرب آفریقا، طرحهای خود مدیریتی آبیاری، بانکهای مربوط به غلات، واسطه‌های اعتباری، فروشگاههای کالاهای مصرفی، همچنین شرکتیهای بازاریابی و عرضه نهاده‌ها کمک مؤثری به تخفیف آثار منفی برنامه‌های تعدیل ساختاری نموده‌اند.

سازمانهای تعاونی خود مدیریتی و غیر متمرکز در از میان برداشتن (جایگزینی) دلالت‌های نهاده‌های تولیدی، تقویت زیر ساختهای روستایی و مدیریت نظامهای امنیت غذایی و ارائه خدمات اجتماعی و طرحهای پس‌انداز و اعتبار موفق بوده‌اند. در این موارد تعاونیها، منابع داخلی کشورها که برای تجدید حیات اقتصادشان بسیار مهم هستند را بسیج می‌کنند.

اگر سیاستها طراحی درست و دنبال شوند و شروط زمینه^{۱۲} برقرار باشند، تصور می‌رود بعد از فروپاشی کامل یا جزئی نهضت‌های تعاونی تحت کنترل دولت نهضتی اصیل ظاهر شود. یک سیاست مناسب بدین معنی است که همراه با سیاست رسمیت‌زدایی، مقررات زدایی، تمرکززدایی و ضرورت کاهش مخارج دولتی، دامنه خدمات دولت به تعاونیها به حداقل، وظایفی همچون ثبت، کنترل‌های دستوری رعایت قانون، انحلال و تصفیه شرکتیهای تعاونی تقلیل یابد. دولتها انجام این وظایف را بصورت مشابه برای هر نوع سازمان تجاری دیگری نیز برعهده دارند. از جمله نکاتی که بعضی از کشورهای آفریقایی که در اجرای برنامه‌های تعدیل ساختار پیش رفته‌اند، بدان پی برده‌اند این است که دولت خود را گرفتار انجام امور تعاونی ننماید. برای نمونه این امر در کامرون، تانزانیا و اوگاندا که تصمیم به محدود ساختن ایندسته مشغله‌های دولت به حداقلی نظیر ثبت، دآوری و اجرای قانون تعاونیها گرفته‌اند،

مصادق دارد در واقع سه کشور مزبور بطور کامل در فعالیتهای مربوط به تعاونی‌های طی دو ساله گذشته تجدیدنظر کرده‌اند، یکی از آنی‌ترین اثرات این بود که وظایف بخشهای تعاونی با توجه به نهادهای مشابه بشدت کاهش یافت خدمات حمایتی تعاونی همچون تعلیم و تربیت، خدمات بازرسی، مدیریت و مشاوره‌های خصوصی سازی شدند. این امر بدین معنی است که تعاونیها باید این امور را

برنامه‌های تعدیل سافت‌اری را آغاز می‌نمایند:

جنبه دیگری از نقش نوین تعاونیها وجود دارد که در گزارش مدیرکل سازمان به کنفرانس بین‌المللی کار در خصوص ایجاد دمکراسی (۱۹۹۲:۴۰) و آی-ال-اؤ (ILO) بدان اشاره شده است. در این خصوص او می‌گوید: تعاونیها مزیت ویژه‌ای برای کشورهای در حال توسعه‌ای که برنامه‌های تعدیل ساختاری را اتخاذ می‌کنند و همچنین کشورهایی که برنامه‌ریزی اقتصادی متمرکز را کنار گذاشته‌اند، دربر دارد. در تعاونیها اتخاذ تصمیم و تخصیص منابع بوسیله گروه‌های مستقل (خود مختار) انجام می‌گیرد، به همین دلیل سازماندهی آنها بر مبنای اصول دمکراتیک صورت می‌گیرد و در پی بسیج منابع انسانی از طریق آموزش اعضایشان می‌باشند. این اعضاء معمولاً به تازگی وارد سازمان شده‌اند و یک شرکت را مدیریت می‌کنند و این امر آنها را برای مشارکت در دمکراسی نورس آماده می‌کند... تعاونیها ابزار مؤثر و ویژه‌ای برای بکار گرفتن منابع انسانی محروم و ترکیب منابع محلی و پس‌اندازهای قابل توجه - در کشورهاییکه در بحران بسر می‌برند - فراهم می‌آورند. تعاونیها همچنین از طریق پر کردن شکاف منابع در اقتصاد بازار، به تهبیج رقابت کمک می‌کنند.

تعاونیها بنابه ماهیتشان بوسیله مصرف کنندگان و یا تولید کنندگان مستقل تشکیل می‌شوند. در فرآیند تعدیل ساختاری، فعالیت تعاونیهای مصرفی در مناطق شهری و روستایی حداقل می‌تواند آثار حذف یارانه‌ها و در نتیجه افزایش قیمت مواد غذایی اصلی و سایر کالاهای اساسی را جبران نماید. علاوه بر مزیت قیمت‌های بالنسبه ارزانتر، تعاونیها تأمین و یا گسترش تدارک کالاهای را هدف قرار می‌دهند. برای مثال، تعاونیهای مصرفی نقش فزاینده مهمی را در سراسر اروپای مرکزی و شرقی، برای

خصوص مالکیت تعاونی و موضوعات مشابه آن، در کشورهای سابقاً سوسیالیست اروپای مرکزی و شرقی که تعاونیها بخشی از اقتصاد برنامه‌ریزی شده مرکزی را تشکیل می‌دهند، مطرح بوده و هست در یک چارچوب صحیح بنظر می‌رسد که ادامه حیات و کامیابی تعاونیها تنها زمانی میسر است که دو شرط عمده زیر تأمین شوند. اول اینکه آنها بایستی عملیاتشان را در جهت برآورد نیازهای اعضای خود هدایت نموده و بدینوسیله وفاداری آنها را بدست آورند. دوم اینکه، رهبران و کارکنان تعاونیها ناگزیر به داشتن مهارت‌های مدیریتی ضروری هستند همانگونه که در طی فرآیند تعدیل ساختار روشن گردیده تعاونیهای مستقل و خود اتکا (بویژه تعاونیهای پس‌اندازی و اعتباری) می‌توانند نقش بسزایی در توسعه منابع انسانی از طریق کمک به اعضایشان در بالا بردن مهارت‌های حرفه‌ای و ارائه آموزشهای عمومی داشته باشند، ما مبحث توسعه منابع انسانی را در مرکز فعالیت‌های ترویجی خود را قرار داده‌ایم.

مزیت ویژه تعاونیها در کشورهاییکه

سازماندهی نموده و یا آنها را از طریق انعقاد قراردادی با دیگران انجام داده و مبتنی بدین منظور پرداخت نمایند. هر چند برخی امتیازات نظیر معافیت‌های مالیاتی بصورت جزئی حفظ می‌شوند، لیکن اینگونه تصور می‌شود که بایستی تعاونیها نیز نظیر هر مؤسسه تجاری خصوصی دیگر عمل نمایند. گزارشی که در ارتباط با این سه کشور نقل شد دلالت بر این دارد که اگر چه همه آنها استراتژی مشابهی در جهت آزادسازی^{۱۲} تعاونیها اتخاذ نموده‌اند، لیکن روشهای بکار بستن این استراتژی کاملاً متفاوت بوده است. در یک مورد تغییرات از طریق فشار جمعیت‌های اهدا کننده کمک‌های بین‌المللی اعمال شده، در مورد دیگر دولت در ابتکار تغییر ساختار تعاونیها و سیاستها پیشقدم گردیده است و تنها در مورد سوم نهضت تعاونی خودجوش و از رأس سازمان بوده است و از آغاز فرآیند اصلاح بر پایه استراتژیهای روشن قرار داشته است. بهر حال نتیجه پایانی در هر سه حالت این است که تعاونیها برای ادامه حیات در محیط جدید و رقابتی بایستی مبارزه نمایند.

شرط زمینه برای توسعه تعاونی موفق

سازمان بین‌المللی کار انجام یک دسته مطالعات به منظور تعیین زمینه‌ای که براساس آن تعاونیهای خود اتکا توسعه می‌یابند را، برعهده دارد. یکی از نتایج بدست آمده این است که در اکثر موارد قانونگذاری فعلی تعاونیها ناقص است. این امر که سه کشور برشمرده در قانونگذاریشان تجدیدنظر کرده‌اند، یک تصادف نیست خیلی از کشورهای دیگر همچون اندونزی، مالزی و فیلیپین نیز قوانین خود را تغییر داده و یا در حال انجام این امر هستند نتیجه مهم دیگر این است که دولت بایستی کنترل خود را روی تعاونیها کاهش دهد و وظایف ترویج آنها را به مدیریت خود تعاونیها انتقال دهد.

مسئله قانونگذاری و تعبیر آن در

تعاونیها بنابه ماهیتشان بوسیله مصرف کنندگان و یا تولید کنندگان مستقل تشکیل می شوند. در فرآیند تعدیل ساختاری، فعالیت تعاونیهای مصرفی در مناطق شهری و روستایی حداقل میتواند آثار حذف یارانه ها و در نتیجه افزایش قیمت مواد غذایی اصلی و سایر کالاها را جبران نماید. علاوه بر مزیت قیمتهای بالنسبه ارزاتر، تعاونیها تأمین و یا گسترش تدارک کالاها را هدف قرار می دهند.

نمونه در کشورهای نظیر بلغارستان (که بالاترین نرخ رشد تعاونیهای مصرفی و اعضای جدید را داشته است)، چکسلواکی، مجارستان، لتویا، لیتوانی، رومانی و روسیه، در خلال اجرای برنامه های تعدیل ساختاری بازی نموده اند. تعاونیهای تولیدی انواع زیادی دارند، علاوه بر توان بالقوه بالای تعاونیهای عرضه و بازاریابی و همچنین سازمانهای پس اندازی و اعتباری مناطق روستایی که قبلاً اشاره شد، تعاونیهای تولیدی از جمله سازمانهای تعاونی هستند که می توانند منابع را ترکیب کرده و با همکاری، مردمی را که در فرآیند تعدیل ساختاری تأمین نیستند و آسیب می پذیرند، تقویت نمایند. این تعاونیها می توانند از نوع تعاونیهای کارگران باشند که حداقل در کوتاه مدت قادرند اشتغال مستقیم و در نتیجه درآمد ایجاد نمایند و اگر بصورت کارآ عمل نموده و مشکلات ساختاریشان را چاره (مدیریت) نمایند ممکن است در بلندمدت نیز این فرصتهای شغلی را حفظ و یا حتی گسترش دهند. همچنین تعاونیهای خدماتی^{۱۲} که کارایی اعضایشان را تقویت می سازند و یا آنها قادر به اداره فعالیتهای درآمدزا می نمایند از این دسته اند. علاوه بر اینها، خیلی از اشخاص که شغل خود را (بدلیل تعطیلی مؤسسات غیر کارآی دولتی و یا واگذاری آنها به بخش خصوصی) از دست داده اند، دارای شرایط حرفه ای هستند که می توانند به کمک تعاونیهای مقاطعه کار^{۱۵} به متقاضیان دیگر (سایر

بخش خصوصی که به یارانه های دولتی وابسته بوده اند، بویژه در کشورهای اروپای مرکزی و شرقی (برای مثال روسیه که یکی از دو روش خصوصی سازی مؤسسات دولتی اش از طریق ایجاد تعاونیهای با مالکیت کارگری انجام گرفته) و در بعضی کشورهای در حال توسعه نظیر آرژانتین، جامائیکا، مکزیک، پاکستان و ترینیداد (Trinidad)، را فراهم می آورند.

متأسفانه مشکلاتی که در جریان انتقال مالکیت از طریق تعاونیها وجود دارند اساسی بوده و غلبه بر آنها دشوار است. در این میان جدی ترین موانع، نداشتن اطلاعات پایه ای در خصوص مالکیت کارگری و مدیریت مؤسسات متعلق به کارگران، کمبود سرمایه و فقدان سازوکارهای انتقال قانونی کارآمد، می باشند.

تعاونیها و گروههای محروم^{۱۶} ویژه ای که از اثرات زیان آور برنامه های تعدیل ساختار آسیب می بینند:

مدیرکل سازمان بین المللی کار در گزارش خود پیرامون دمکراسی و (۲۸: ۱۹۹۲) ILO بر اهمیت همیاری فعال بین این سازمان، بانک جهانی و صندوق بین المللی پول که قصد دارند به رضایت اجتماعی^{۱۷} و ملاحظات مؤثر حمایت شغلی و توسعه محرومترین اقشار مردم اهتمام بیشتری داشته باشند، تأکید نموده است. سازمانهای تعاونی همچنین برای گروههای محروم خاص جامعه، نظیر زنان، سالخوردگان، از کار افتادگان و جوانان و بچه ها که از آثار زیان آور برنامه های تعدیل ساختار آسیب می پذیرند، نقش مهمی بازی می کنند.

نمونه های زیادی نشان می دهند که زنان خودشان را در قالب تعاونیهای خدماتی یا کارگری (اغلب بصورت بسیار غیر رسمی) سازماندهی می نمایند تا بتوانند موقعیت شغلی و درآمدیشان را تقویت نموده و یا فعالیتهای درآمدزا را آغاز نمایند. تعاونیهای

مؤسسات یا دولت) معرفی شوند، معاش اینگونه افراد، می تواند تأمین شود و مشکلات اجتماعی ناشی از بیکاری مرتفع شود. هدف دیگر برخی از تعاونیهای پیمانکار، تأمین اعضایشان از طریق آموزش کافی یا تعلیم مهارت لازم به آنان برای بدست آوردن مهارتهای شغلی بالاتر به منظور ارتقای توان بالقوه کسب درآمد است. اگر این مؤسسات تعاونی و اعضایشان بطور کارآ عمل نمایند، می توانند اشتغالی پایدار، ابزارهای اصولی تأمین نیازهای اولیه و ارضای خواسته های مردم برای پیشرفت (توسعه) فردی را، فراهم آورند.

مثال دیگری از انواع مختلف تعاونیها بعنوان ابزاری برای جبران ساختن اثرات جانبی منفی برنامه های تعدیل ساختاری، تعاونیهای مسکن می باشند، زیرا قطع مخارج عمومی ممکن است حذف یا کاهش یارانه های مسکن را نیز دربر داشته باشد. تعاونیهای مسکن از یکطرف می توانند به زمینه سازی اصلاح منطقی قیمتها کمک کنند و از طرف دیگر همچون تعاونیهای کار، موقعیت اجتماعی و اقتصادی اعضای خود و کارگران را بوسیله تأمین فرصتهای شغلی و درآمد بهبود بخشند.

تعاونیهای مشابه مؤسسات سهامی آخرین نمونه از اشکال مختلف سازمان تعاونی اند. این نوع سازمانهای تعاونی پیش زمینه ای مطمئن و رشد یابنده برای خصوصی سازی مؤسسات تحت اداره دولت و ممانعت از تعطیل شدن مؤسسات در

پس‌انداز و اعتباری (شامل مؤسسات پس‌اندازی غیر رسمی و امثال آنها) بسیار مهم هستند، زیرا زنان اغلب در زمینه ابزارهای خصوصی، عمومی و غیر رسمی تأمین مالی با محدودیت زیادی مواجه‌اند. تعاونیهای بازاریابی محصولات اعم از تولیدات کشاورزی و غیر کشاورزی نیز مهم هستند.

همانگونه که زنان بطور معمول برای عرضه مواد غذایی اصلی و سایر کالاهای اساسی خانواده‌اشان مسئول هستند، می‌توانند از مزایای عضویت (سازمان یافتن) در تعاونیهای مصرف که افزایش قیمت کالاهای مصرفی ناشی از اقدامات تعدیل ساختار را جبران می‌نمایند، بهره‌مند شوند. علاوه بر این، زنان ممکن است سازمانهای تعاونی دیگری نیز برای تأمین خدمات اجتماعی (نظیر مراقبتهای بهداشتی و مهدکودک) تأسیس نمایند که در قالب اقدامات خصوصی سازی و تحکیم (انقباض) بودجه دولت حذف شده باشند. گروه محروم دیگر جامعه که از دو جنبه از برنامه‌های تعدیل ساختار آسیب می‌بینند، افراد معلول^{۱۸} می‌باشند. در جنبه اول، تعاونیهای موجود معلولین در اثر کاهش و یا حذف حمایتهای دولت به مخاطره می‌افتند (همانند لهستان) و در جنبه دیگر ممکن است خدمات حمایتی دولتی به اشخاص معلوم

هنگامیکه دولت مخارجش را محدود (منقبض) می‌نماید، به میزان زیادی، کاهش یابد. سازمانهای خودیار مستقل می‌توانند راه حل مناسبی^{۱۹} برای این دو وضع دشوار فراهم نمایند.

علاوه بر اینها، کاهش و یا حذف خدمات اجتماعی عمومی، در اثنای اقدامات تعدیل ساختار بشدت اشخاص سالخورده را تحت تأثیر قرار می‌دهد. تعاونیها می‌توانند نقش بسزایی هنگامیکه افراد این گروه گردهم می‌آیند و خدمات معینی نظیر تأمین غذا، خدمات بهداشتی و فعالیتهای فراغت را برای خود سازماندهی می‌نمایند، داشته باشند. تجربیات تعاونیها برای (و یا از) افراد سالخورده در اروپا بسیار مثبت بوده است. سرانجام، یک قشر از مردم که می‌توانند از اقدامات تعاونی بسیار منتفع گردند و در هندوستان بسیار قابل توجه‌اند، جوامع قبیله‌ای می‌باشند. در ILO حکم ویژه برای بهبود رفاه این گونه افراد وجود دارد، چون ILO دارای یک انجمن بین‌المللی در ارتباط با جوامع قبیله‌ای و اولیه می‌باشد، در چند ماه قبل ما یک کارگاه آموزشی^{۲۰} در دهلی‌نو داشتیم که در میان مسائل مختلف، این سؤال مطرح شد که، چگونه چارچوب موجود جوامع قبیله‌ای که LAMPS نامیده می‌شوند، می‌توانند در یک ساختار تعاونی با ویژگیهای مشارکت واقعی ادغام شوند. ما

قصد داریم با این مباحث پیش رویم و برخی از فعالیتهای را در حمایت از تعاونیهایی که براساس احساس نیاز اعضایشان پا گرفته‌اند، مطرح نمایم.

تعاونیها، تعدیل ساختاری و بخش غیر رسمی (در مناطق روستایی):

در آوریل سال آینده^{۲۱} زمانیکه یک گروههایی از متخصصین تعاونی تشکیل می‌گردد می‌توانیم بحثهای خود را دنبال کنیم:

- توصیه‌هایمان را در خصوص نقش تعاونیها در توسعه اجتماعی و اقتصادی کشورها در حال توسعه بررسی کنیم؛

- نقش توسعه منابع انسانی در بقای اقتصادی، مدیریت کارآ و نظارت دمکراتیک تعاونیها را بررسی کنیم؛

- نقش تعاونیها در تقویت اشتغال و درآمد بویژه روستایی و علاوه بر آن در بخش غیر رسمی اقتصاد که نقشی فزاینده‌ای در زمینه تعدیل ساختاری در مناطق روستایی و شهری بازی می‌کنند را بحث نمایم.

بخش غیر رسمی بطور عمده به واحدهایی با مقیاس خیلی کوچک مشتمل بر تولید کنندگان و تاجران مستقل و خود اشتغال که معمولاً با سرمایه‌های بسیار اندک (یا بدون سرمایه) و با بکارگیری سطح پایینی از تکنولوژی و مهارت در سطح پایینی از بهره‌وری عمل می‌کنند، مربوط می‌شود. بنابراین آنها اغلب دارای درآمدی بسیار پایین و غیر منظم می‌باشند. آنها دارای دسترسی اندک و یا فاقد دسترسی به بازارهای سازمان یافته، مؤسسات اعتباری و مؤسسات آموزش و تربیتی رسمی و بسیاری از خدمات عمومی و وسایل تفریحی هستند که اغلب توسط دولت شناسایی و حمایت نمی‌گردند. تعاونیها بعنوان سازمانهای مردم محور دارای توان بالقوه قابل ملاحظه‌ای برای ارتقاء وضعیت زندگی

۱۳۰۲

تحولات اخیر تعاونیهای پیشه‌وری در فرانسه

به قلم: اریک بیدت^۱
برگردان: اداره امور بین‌الملل وزارت تعاون

تعاونیهای پیشه‌وری در مقام مقایسه با سایر حوزه‌های فعالیت تعاونی همچون تعاونیهای کشاورزی یا تعاونیهای بانکداری، همچنان دارای ساختار کوچکی هستند. اما علی‌رغم این ساختار خرد، معرف یکی از پویاترین و متحولترین زمینه‌های تعاونی طی ۱۵ سال اخیر می‌باشند. در این مقاله، سعی نویسنده بر آن است تا ویژگیهای اصلی این نوع تعاونی و تحول اخیر آن را به رشته کلام درآورد.

تعریف و چارچوب قانونی

تعاونیهای پیشه‌وری به گروههای گسترده‌تر تعاونیهای کوچک تجاری از نوع پیشه‌وری، ماهیگیری، خرده‌فروشی و حمل و نقل تعلق دارند. گاه از اصطلاح "تعاونی خانواده" نیز برای نامیدن چنین گروههایی استفاده می‌شود (یعنی مؤسساتی که در طبقه‌بندی کشور فرانسه، کارکنان آن کمتر از ۱۰ نفر هستند). در مطالعه‌ای که به سال ۱۹۸۵ انجام شد، نیکولاس^۲ و وینی^۳ مشکل تشخیص دقیق این نوع تعاونی را به دلیل ماهیت اعضای آن مطرح نمودند، چراکه در این تعاونیها، افراد عضو محسوب نمی‌شوند، بلکه مؤسسات بازرگانی اعضای آن را تشکیل می‌دهند. نکته مورد تأکید آنان در این مطالعه، مسئله تعیین فعالیت تعاونی بر مبنای نوع فعالیت خود اعضا بود.

درواقع، بیشترین تعداد تعاونیهای پیشه‌وری به شکل قانونی "گروههای دینف اقتصاد" (GIE)^۴ تشکیل شدند، حقیقت امر

این است که مفهوم تعاون در صنعت پیشه‌وری غالباً دیگر انواع گروهها را نیز شامل می‌شود که همچون GIE و شرکتهای غیرانتفاعی، مشخصاً تعاونی محسوب نمی‌شوند. هریک از انواع دو مورد اخیر ۲۰ درصد گروهها را تشکیل میدهند و ۶۰ درصد نیز به شکل تعاونی می‌باشند. نام اتحادیه ملی (کنفدراسیون تعاونیها و گروههای پیشه‌وری فرانسه)^۵ به روشنی قابل استناد برای سایر انواع گروهها است. در این مقاله، واژه‌های "تعاونی" یا "گروه" به استثنای موارد ویژه، به تمامی گروهها اطلاق می‌شود.

قانون تعاون فرانسه دربرگیرنده چارچوب کلی نهضت تعاون و پاره‌ای از قوانین خاص مربوط به هر نوع تعاونی از جمله کارگری، کشاورزی، مسکن و تعاونیهای کوچک تجاری می‌باشد. در این میان، تعاونیهای کوچک تجاری آخرین نوع تعاون هستند که مشخصاً در سال ۱۹۸۳ در قانون تعاون فرانسه لحاظ شدند. بدیهی است این شیوه تعاون پیش از این قانون ویژه نیز وجود داشته است، اما در سال ۱۹۴۷ مشمول "قانون عمومی تعاون" می‌شود. هدف از این نوع تعاون اساساً تأمین امکاناتی است که اعضا، علی‌رغم تعداد اندکشان، بتوانند از طریق یکپارچه کردن فعالیتهای خرید و فروش خود به قدرت تجاری بیشتری بدست یابند.

یکی از ویژگیهای بدیع قانون نوین سازی تعاونیها ۱۹۹۲، اعمال قانون عمومی استفاده از اعضا غیرسهامدار در تعاونیها بود. شومل^۶ و وینی با دیدگاهی بدبینانه، و تردارسن^۷ با نگرشی خوش‌بینانه‌تر نیز تأکید نمودند که این نوآوری یکی از بزرگترین تغییراتی بود که در آخرین بیانیه

هویت تعاونی اتحادیه بین‌المللی تعاون گنجانده شد.

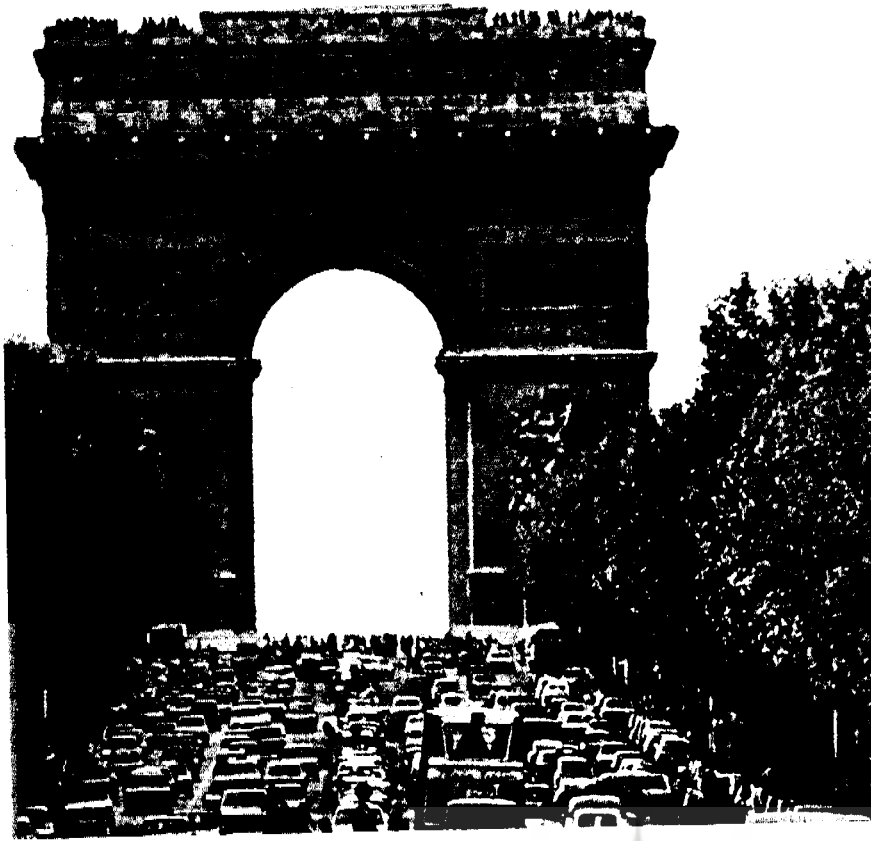
اما قانون سال ۱۹۸۳ به تعاونیهای پیشه‌وری این اختیار را اعطاء نمود تا از وجود بعضی اعضا غیرسهامدار، بدون هیچگونه محدودیتی در زمینه سرمایه استفاده نموده و در مقابل، پاداش این مشارکت اجتماعی به آنان اعطا شود. تنها محدودیت واقعی در زمینه تعداد آراء و به عبارت دیگر حق رأی اعضا غیرسهامدار تا ۲۵ درصد کل آراء و نه بیشتر از آن بود.

یافته‌های مهم اقتصادی

در سال ۱۹۹۴، مرکز کادر^۸ چشم‌انداز جدیدی در عرصه تحقیقات تعاونیهای کوچک تجاری و از جمله تعاونیهای پیشه‌وری گشود. از جمله مسائلی که در این چشم‌انداز آشکار شد، ضعف عناصر کمی در این بخش بود که مانع از دستیابی به ارزیابیهای درست جهانی و نمونه‌های تاریخی می‌شد. از اینرو یافته‌های ارائه شده در این مقاله بسیار ساده هستند.

تحولات اخیر صنعت پیشه‌وری در فرانسه از ثباتی قابل توجه برخوردار است. تعداد صنعتگران در فاصله زمانی سالهای ۱۹۷۵ تا ۱۹۹۰ در حدود رقم ۸۵۰۰۰۰ نفر ثابت باقی مانده است. یک چنین ثباتی در تعداد گروههای تشکیل شده از سوی کنفدراسیون تعاونیها و گروههای پیشه‌وری فرانسه نیز نشان از رقم ۱۰۰۰ گروه در ظرف مدت ۱۵ سال دارد.

اما این ثبات، در آمار و ارقام تلفات بالای سازمانها و تغییرات مهم درون گروهی منعکس نشده است. برای مثال ۷۵ درصد از گروهها طی ۲۰ ساله اخیر بوجود آمده‌اند و تنها یک درصد در سال گذشته.

می‌کنند و ۷۰ درصد از آنان در شهرهایی مسکن دارند که کمتر از ۵۰۰۰۰ مسکن دارد.

میل درونی به تعاون

همانگونه که در آغاز این بحث به آن اشاره شد، چارچوب قانونی، خود را بخوبی با قانون سال ۱۹۸۲ وفق داد و پیامد آن توسعه‌گونه تعاونی در صنعت پیشه‌وری بود، دولت نیز تدریجاً موضع بسیار مثبتی را در قبال تعاونیهای پیشه‌وری اتخاذ کرد، از جمله تخصیص یارانه‌های همگانی، اعطای مزیت‌های مالی و گشایش بازارهای عمومی.

اما این یک طرف معادله است. در طرف دیگر مالو^۱ تأکید می‌کند که مؤسسات هم‌خانواده معمولاً کشش درونی ضعیفی نسبت به تعاون دارند و همانگونه که اوولاً^۲ نشان داده است، توسعه تعاون در صنعت پیشه‌وری به دو عنصر محدود می‌شود.

عناصر اول، عدم وجود یک شبکه سرمایه‌گذاری محکم و پایدار بویژه به دلیل نبود پیوند اینگونه تعاونیها با

کارکنان در هر گروه کمی بیش از پنج نفر است، اما واقعیت چیز دیگری را نشان می‌دهد: تقریباً نزدیک به ۴۰ درصد از گروهها فاقد کارگر و ۷۵ درصد از آنها کمتر از ۲ کارگر داشته‌اند. به بیان دیگر، تنها ۴ درصد دارای بیش از ۲۰ کارگر و تنها ۲۴ درصد گروهها میتوانند روی ۷۰ درصد از کارگران شاغل حساب کنند.

تعداد کارگران در مؤسسات تجاری وابسته به گروهها حول و حوش رقم ۱۸۰۰۰۰ نفر است که حدود ۱۵ درصد کارگران در کل صنعت پیشه‌وری را دربرمی‌گیرند. اما ده سال پیش این رقم ۱۲۰۰۰۰ نفر یعنی ۱۲ درصد بود.

این گوناگونی در تعداد اعضاء هرگروه نیز قابل تأمل است. نیمی از گروهها کمتر از ۲۰ عضو و ۵۵ درصد از آنان بیش از ۴۰ درصد کل اعضاء را در خود جای داده‌اند. این کوچکی گروههای پیشه‌وری با ویژگی دیگری از این نوع تعاون در ارتباط است و آن مسئله مجاورت و نزدیکی است. ۸۰ درصد اعضاء در فاصله‌ای کمتر از ۵۰ کیلومتری محل تعاونیهای خود زندگی

برای هر سازمان در ساختار اقتصاد اجتماعی، برآورد حجم و اندازه گروه براساس سه متغیر امکان‌پذیر است: حجم فروش، تعداد کارکنان و تعداد اعضاء.

حجم فروش این گروهها از ۶ میلیارد در اوایل دهه ۹۰ به ۷ هزار میلیون در شرایط کنونی رسیده است. این میزان تنها نمایانگر یک درصد فروش جهانی صنعت پیشه‌وری در فرانسه است (۷۵۷ هزار میلیون در سال ۱۹۹۴) اما تحول مؤسسات پیشه‌وری در تعاونیها وضعی بهتر از تحولات کل بخش تعاون دارد. در دهه ۸۰، میانگین فروش تعاونیها ۲ درصد از فروش در کل بخش بود یعنی نسبت ۱۸ درصد به ۱۶ درصد. تفاوت‌های عمده‌ای در بین گروهها، بخصوص در بخشهای مختلف مشهود است. برای مثال ۵۰ درصد گروهها به حجم فروش کمتر از ۳/۵ میلیون دست یافته‌اند. اما دو اتحادیه اصلی تعاونی (یکی فعال در زمینه تجارت ساخت مسکن و دیگری در زمینه ارائه خدمات به کشاورزان) نزدیک به یک‌هزار میلیون فروش داشته‌اند.

تعداد مؤسسات پیشه‌وری متعلق به یک گروه کمی بیش از ۱۱۰۰۰۰ می‌باشد که کمتر از ۱۵ درصد مؤسسات فعال در زمینه صنعت پیشه‌وری را شامل می‌شود. اگر این درصد را با درصد حجم فروش تعاونیها که تنها یک درصد است مقایسه کنیم، به این نتیجه می‌رسیم که بخش تعاون اساساً از ساختارهای کوچک تجاری تشکیل شده است.

بنا به گفته‌های نیکولاس و وینی، وقتی صحبت از اشتغال در تعاونیهای کوچک تجاری به میان می‌آید، باید آن را از دو زاویه بررسی نمود: اشتغال در خود تعاونیها و اشتغال در مؤسساتی که عضو تعاونی هستند. تعداد کارکنان در گروهها از آغاز دهه ۹۰ به این سو بین رقم ۴۵۰۰ و ۵۰۰۰ ثابت مانده است.

این بدان معناست که میانگین تعداد

سرمایه‌گذارهای معنوی شرکای فعال در بخش اقتصاد اجتماعی است. به عنوان نمونه، تعاونیهای اعتبار بویژه تعاونی اعتبار کشاورزی هرگز صنعت پیشه‌وری و تعاون پیشه‌وران را به عنوان یک بازار تجاری اصلی تلقی نکرده و اصول تعاون بیمه پیشه‌وری (MAAF) هیچگاه در صدد ایجاد پیوندهای نزدیک با تعاونیها نبوده است.

عنصر دوم، عدم وجود نوعی حس قوی تعاونگرایی سنتی در بسیاری از زمینه‌های فعالیت، بخصوص در صنایع غذایی و خدمات است که در جای خود می‌تواند عنصر مهمی محسوب شود. نتیجه طرفداری از اتحاد تجارت حرفه‌ای که پیوند نزدیکی با بنکداری سنتی دارد همواره بدگمانی نسبت به شیوه تعاونی را به همراه داشته چرا که تعاون تهدیدی برای مساوات و وحدت بین پیشه‌وران محسوب می‌شده است.

اما با آغاز دهه ۹۰ و افول فلسفه اتحادگرایی تجاری بود که تعاون تنها فاتح میدان تاخت و تاز تجاری شد. این عامل نشان می‌دهد که میل باطنی به ساختار تعاونیها به وضعیت بخشهای مختلف و سیمای محلی هر منطقه بستگی دارد. به مدت ۲۰ سال، فعل و انفعالات و تحولات بدست آمده در صنعت ساخت مسکن بسیار مساعد به حال پیشه‌وران بوده اما اکنون بیش از ۵۰ درصد خانه‌سازی به بخشی تعلق دارد که از ساخت مجتمع‌های جدید شهری به فعالیتهای خانه‌سازی شخصی و پراکنده تغییر جهت داده است.

صنعت خانه‌سازی به دلیل نیاز به مشاغل مختلف، بستر مناسبی برای رشد تعاونی محسوب می‌شود. جهش سریع در ساخت خانه‌های شخصی در اوایل دهه ۶۰ تا اوایل دهه ۸۰ نیز ادامه داشت. از این نقطه عطف بود که محدودیتهای مالی ساختار

گروههای ذینفع اقتصادی مانع از رویارویی گروهها در عرصه رقابت می‌شد.

۶۰ درصد از ۸۰۰ تعاونی موجود در دهه ۸۰ به فعالیت خانه‌سازی اشتغال داشتند. اکنون هم بالاترین تعداد تعاونی یعنی بین ۲۰ تا ۴۰ درصد از آنها در همین زمینه فعالیت دارند. حتی اگر این تعاونیها همچنان اصلی‌ترین نوع تعاونی باشند. اما در مقایسه با سایر عرصه‌های تعاونی، بویژه تعاون در خدمات (برای کشاورزان، صنف آرایشگر، تعمیر کار ماشین و رانندگان تاکسی) و تعاون در صنایع غذایی (نانوایان و قصابان) اهمیت خود را از دست داده‌اند.

نقش تعاون در حوزه پیشه‌وری روستایی در برگیرنده فعالیتهای بسیاری همچون مرمت و ساخت ابزار کشاورزی یا حفظ و نگهداری پارکها و باغها می‌باشد. این تعاونیها در نیمه دهه ۷۰ بوجود آمدند. در بخشی که تعداد پیشه‌وران آن از ۵۰۰۰۰ نفر در دهه ۶۰ به ۱۲۰۰۰ نفر در حال حاضر تقلیل یافته، اعضاء تعاونیها نیز به همان نسبت کاهش یافته‌اند، به این معنا که پس از آغاز دهه ۸۰ که تعداد اعضاء با حدود ۷۰۰ نفر در بالاترین حد خود بود، اکنون این تعداد پس از گذشت ۱۵ سال در حدود ۴۰۰ نفر ثابت مانده است. در همین دوره، حجم فروش پی‌درپی افزایش یافت و از ۸۰ میلیون فرانک به ۴۰۰ میلیون فرانک رسید. این دو تحول نشان می‌دهد که شاخص فروش به نسبت هر عضو از سال ۱۹۸۲ به این سو ده برابر افزایش یافته است.

در زمینه تعمیر ماشین، تعاونیها در دهه ۷۰ با شروع فعالیت خرید لوازم یدکی به کار خود توسعه دادند. اما در نیمه دهه ۸۰ به دلیل کمبود سرمایه، مشکلات جدی برای این تعاونیها پیش آمد. اما تعاونیهای روستایی در ابتدا

با منطق کدخدامنشی و سهامی به ارزش حدود ۵۰۰ تا ۲۰۰۰ فرانک آغاز بکار کردند. قدیمیترین گروه پیشه‌وران متعلق به صنف آرایشگر در آغاز این قرن می‌باشد که اساساً زیر نفوذ نمایندگان صنفی توسعه یافتند. اولین تلاش برای ائتلاف این گروهها در زیر چتر یک اتحادیه ملی در سال ۱۹۶۰ به دلیل وجود پدیده تمرکز در این گروهها در دهه ۷۰ با شکست مواجه و در نهایت به شکل‌گیری دو گروه اصلی تعاونی با حجم فروش ۹۵ و ۶۵ میلیون فرانک منجر شد. میانگین حجم فروش به نسبت هر تعاونی بسیار متغیر است، برای مثال از ۲۰ میلیون فرانک در صنعت ساخت مسکن به کمتر از ۲۰ میلیون فرانک در زمینه تعمیر ماشین و پیشه‌وری روستایی و حدود ۱۰ میلیون فرانک برای صنف نانوایان و قصابان که دو تعاونی عمده در صنایع غذایی هستند، می‌رسد.

سازماندهی نوین

بر اساس طبقه‌بندی انجام شده توسط شاوز^{۱۱} در سال ۱۹۹۶، تعاونی پیشه‌وران ظاهراً چیزی پیش از تعاون در یک بخش است و آن را می‌توان در بین سازمانهای فعال در همان خطکاری قرار داد. تعاونی پیشه‌وری اساساً یک تعاون غیریکپارچه است و از همین رو نمونه‌های بسیار اندکی از تعاون متقابل با سایر نهضتهای شکل گرفته در اقتصاد اجتماعی سراغ داریم.

اما شایان ذکر است که برخی طرحها با هدف نظارت مؤثرتر کل فرآیند تولید در حال شکل‌گیری است. این روش با موضوع کیفیت نیز بی‌ارتباط نیست. تعاونیها که در اصل برای حل مشکل کمبود کالاها و خدمات از نظر کمی ایجاد شدند، امروزه بیش از پیش به مسئله کیفی کالا و خدمات می‌پردازند. ذکر نمونه‌ای از پیشه نانوایی خالی از لطف نیست: تعاونی مونین^{۱۲} که در شرق فرانسه واقع شده، سعی در ایجاد مشارکت بین تعاونیهای تولیدکنندگان

گندم، آسیابداران مستقل و نانویان داشت. امروزه، برقراری هرچه بیشتر مشارکت بین تعاونیها و سازمانهای شاغل در بخش اقتصاد اجتماعی یکی از مسائل موردتوجه کنفدراسیون تعاونیها و گروههای پیشه‌وری فرانسه می‌باشد. از اینرو طبیعتاً پیوندهای نزدیکتری بین تعاونیهای خدمات با کشاورزان یا تعاونیهای قصابان و نانویان قابل تصور است.

همچنین ارتباط با تعاونیهای مصرف و تعاونیهای خرده‌فروشی نیز دور از ذهن نیست. قوانین موضوعه وابسته به اقتصاد اجتماعی می‌تواند به عنوان ابزاری کارآمد در ایجاد این نوع مشارکت بکار آید.

بی‌شک یکی از تحولات اصلی اخیر، ایجاد تعاونیهای بزرگی است که برکار خرید کالا متمرکز هستند. این پدیده که از ده سال پیش آغاز شد، بخصوص در عرصه‌هایی توسعه یافت که دارای ارزش افزوده اندک بودند و به درخواست پیشه‌وران برای رهایی از تبعیت سنتی از کارپردازان خود مربوط می‌شد. این روش کل صنعت پیشه‌وری را به استثنای صنایع مولد ثروت (نظیر برقکاران و رانندگان تاکسی) زیر پوشش خود می‌گیرد. اما این شیوه بخصوص در صنعت خانه‌سازی چشمگیر است چرا که گروهها موضع خود را از شکل گروههای ذینفع اقتصادی (GIE) با تأکید بر عملکرد ساخت مسکن به نوعی تعاونی با عملکرد خرید مسکن تغییر داده‌اند. توسعه این عملکرد محوری جدید در تعاونی به رشد ابعاد تعاونیها نیز انجامید، اکنون برخی از این تعاونیها بقدری وسعت دارند که می‌توانند بر ساختارهای بازار خود اثر گذارند. این وضعیت برای صنف آرایشگر (با دو تعاونی فعال در سطح کشور) و قصاب و لوله‌کش (بیشتر در سطح محلی) نیز صادق است.

این تعاونیها همچنین به مدد امکانات مالی، اتخاذ سیاست جدید استفاده از سهام بیشتر اعضاء و روند گزینش عضویت، رفته رفته توسعه یافتند. بنا به عقیده اولو پیریزی تعاونیها بر پایه نیازهای سرمایه‌ای مستلزم چشم‌پوشی از ارزشهای سنتی چون اعتقاد به مساوات بشر است. سهام در تعاونیهای پیشه‌وری روستایی از رقم نمادین ۵۰۰ فرانک به میانگین ۴۰۰۰ فرانک رسید و این بدان معناست که سرمایه تعاونیها از کمتر از یک میلیون فرانک در نیمه‌دهه ۸۰، امروزه به حدود ۱۵ میلیون فرانک بالغ شده است.

با تعمق بیشتر در این تحلیل، می‌توان دوتنوع تعاونی عمده را از یکدیگر متمایز نمود. دریک طرف تعاونیهایی هستند که تنها وظیفه آنان ایجاد هماهنگی بین مؤسسات اقتصادی است که غالباً بصورت شراکتی اداره می‌شوند یا به شکل گروههای ذینفع اقتصادی عمل می‌کنند، در طرف دیگر تعاونیهایی به چشم می‌خورند که وظیفه اصلی آنان توزیع، تولید یا

آماده‌سازی برای عرضه تجاری است و بزرگترین تعاونیها نیز به همین گروه اخیر تعلق دارند.

در پایان می‌توان اینگونه نتیجه‌گیری کرد که به دلیل برقراری نظام آزاد قیمتتها در اواخر دهه ۸۰، تعاونیهای پیشه‌وری با بافت اقتصادی جدیدی روبرو شدند. افزایش قیمتتها دیگر به صرفه نزدیک نبود و تعاونیها می‌بایست در ارائه خدمات خود به اعضاء تنوع ایجاد کنند. تعاونیها طی دوره چندساله‌ای بر کیفیت تأکید داشتند. به بیان دیگر، تضعیف فلسفه صنف‌گرایی تجارت حرفه‌ای چشم‌اندازهای تازه‌ای برای دیگر فعالیتهای جمعی و تعاونی گشود و به ایجاد یک ساختار حرفه‌ای جدید انجامید. در یک چنین بافتی، بحرانهایی که در سال گذشته برای کنفدراسیون تعاونیها و گروههای پیشه‌وری فرانسه ایجاد شد از نوع ثانویه بود و مستقیماً به تعاونیها مربوط نمی‌شد.

۱- اریک بیدت معاون سردبیر RECMA (مجله مطالعات تعاونی، انجمنهای تعاون و شرکتهای تعاونی) است. وی در همایش تحقیقات بین‌الملل تعاون که در سپتامبر سال ۱۹۹۶ در استونی برگزار شد، به نمایندگی از طرف انجمن ملی تعاون حضور داشت.

- 2- Nicolas
- 3- Vienney
- 4- groupement d'intérêt économique
- 5- Confédération Française des Coopératives et Groupements d'Artisans
- 6- Chomel
- 7- Thordarson
- 8- CADRE: سه سال پیش با حمایت فدراسیون اقتصاد اجتماعی فرانسه و وزارتخانه‌های اقتصاد و تحقیقات فرانسه، مرکز کارد بوجود آمد. هدف از تشکیل آن ارتقاء علوم اجتماعی دربخش اقتصاد اجتماعی است. به بیان دقیقتر، نقش کادر عبارتست از تعیین روشهای اصلی در تألیفات و آثار موجود و نشان دادن تأثیر تحقیقات در پاسخگویی به موضوعگیریهای اصولی سازمانها. برای تحقق این هدف، کادر اقدام به تشکیل کارگاههایی با حضور محققان و کارورزان نموده است.
- 9- Malo
- 10- Auvolat
- 11- Chaves
- 12- Monpain

منطقه آسیا و اقیانوسیه

موتور جهانی در

رشد اقتصادی

منطقه آسیا و اقیانوسیه دارای موقعیت بسیار برجسته و مهمی در اقتصاد جهانی می‌باشد. بیش از دوسوم کالاها و خدمات دنیا توسط هجده مؤسسه اقتصادی عضو در «سازمان تعاون اقتصادی آسیا و اقیانوسیه» (APEC) تولید و ارائه می‌شود. ارزش تجارت بین مؤسسه اقتصادی عضو APEC از رقم ۴۹۲ میلیارد دلار آمریکا در سال ۱۹۸۵ به یک هزار میلیارد دلار آمریکا در سال ۱۹۹۲ بالغ شده است که پیامد آن رشد سهم این اعضا در تجارت جهانی از ۳۸/۸٪ در سال ۱۹۹۰ به ۴۵/۶٪ در سال ۱۹۹۴ می‌باشد. طی همین دوره، سهم اعضا در تجارت درون منطقه‌ای از ۲۶/۶٪ در سال ۱۹۹۰ به ۳۳/۴٪ در سال ۱۹۹۴ افزایش یافته است.

پیشینه درخشان رشد و توسعه اقتصاد ملل عضو APEC و ساخت توانمند و مستمر تجارت درون منطقه‌ای و بین منطقه‌ای، در قرن بیست و یکم به موضعی قویتر از وضعیت کنونی دست خواهد یافت. این تصویر درخشان از نحوه عملکرد اقتصاد آتی منطقه با ایجاد مکانیسم‌های تجاری چند جانبه‌ای نظیر آفتا، نفتا، آپکا، تج‌پا و وتو^۱ بیشتر تقویت می‌شود.

مؤسسات اقتصادی کوچک و متوسط و تعاونیها:

عامل موفقیت استراتژیک

دلیل اصلی عملکرد پایدار اقتصادی در

منطقه آسیا و اقیانوسیه چیست؟

مؤسسات اقتصادی کوچک و متوسط یا (SME) و تعاونیها نقش مهمی در شکل‌گیری و توسعه پایدار اقتصادی داشته و دارند. اینگونه مؤسسات بیش از ۹۶٪ شرکتها عضو سازمان اقتصادی "APEC" را تشکیل می‌دهند. این مؤسسات حدود ۶۰٪ نیروی کار را جذب کرده و در ایجاد قریب به ۷۰٪ کلیه مشاغل جدید طبق برآوردهای "ECD/APEC" سهم می‌باشند. تعاونیها در انتقال مکانیسمهای اقتصادی به مؤسسات و شرکتهای کوچک فعال می‌باشند. بدون وجود تشکیلات تعاونی، این افراد به هنگام ورود به بازار تجارت دچار مشکل خواهند شد.

* هیأت‌های شرکت‌کننده در کنفرانس به اهداف ذیل نائل خواهند گردید:

- آشنائی با رهبران کشورهای آسیائی، آمریکائی و حوزه اقیانوسیه، همچنین رؤسای مؤسسات آموزشی که مسئول تعیین اولویتها، اقدامات اولیه، برنامه‌ها و طرحهای مربوط به گسترش و ترویج اهمیت استراتژیک تعاونیها و نیز * SMEs در کشورهای خود می‌باشند:

- آگاهی از وضعیت کنونی (اس - ام - ای) (SMEs) و تعاونیهای فعال در کمیته‌های اقتصادی هجده عضو وابسته به اپک (APEC):

- کسب اطلاع از فرصتهای بدست آمده جهت توسعه همکاریهای استراتژیک و تلاشهای مهمی که در حیطه مسائل قانونی،

مالی و سیاسی ناشی از فعالیتهای انواع مختلف تعاونیهای تجاری در قالب مشارکت با (اس - ام - ای - اس) (SMEs) و نیز تعاونیهای اعضاء اقتصادی آ - پی - ای - سی "APEC"، صورت می‌گیرد:

- تشکیل شبکه‌ای مرکب از نهادهای تأثیرگذار در بخشهای دولتی و خصوصی من جمله، بنگاههای بین‌المللی و چند منظوره مربوط به گسترش اس - ام - ای SMEs و تعاونیها در بالاترین سطوح:

- شناسائی امکانات متعلق به مشتریان بالقوه و یا شرکای اتحادیه استراتژیک از بخشهای دولتی و خصوصی شرکت کننده در فعالیتهای اقتصادی:

دلایل حضور الزامی شما در کنفرانس (پرا باید در این کنفرانس شرکت کنید؟)

اصولاً دولتها و کلیه رهبران تجاری در همه جای دنیا به اهمیت فعالیتهای شبکه‌ای اذعان دارند. این کنفرانس با ایجاد زمینه‌های لازم جهت حضور هرچه بیشتر رهبران و متخصصین در سطوح بین‌المللی به جستجوی راههای توسعه اس - ام - ای (SME) و بخشهای تعاونی می‌پردازد. علاوه براین، مشارکت تجار و مدیران تعاونیها و همچنین شما، در شکل‌گیری آینده تعاونیها در منطقه تحت نفوذ آ - پی - ای - سی APEC بعنوان یک نیروی اقتصادی در اختیار دولتها جهت ورود به قرن آینده، تأثیر شگرفی خواهد داشت. و در نهایت، حاصل کنفرانس، تسلیم گزارش به سران هجده دولت عضو آ - پی - ای - سی و اقتصاددانان دولتی کشورهای شرکت‌کننده و نیز هیأت‌های شرکت کننده در کنفرانس خواهد بود.

سازمان دهندگان کنفرانس با استفاده از شبکه‌های اینترنت ترتیب ملاقاتهای متعدد ما بین هیأت‌های شرکت‌کننده در کنفرانس و نیز جمع‌آوری و ارائه اطلاعات جدید مربوط به پیشبرد امکانات و تدارکات

اهداف کنفرانس:

تعاونیها در افزایش و تقویت زمینه‌های رقابت و فرصت‌های انجام داد و ستد توسط کاسبکاران خرده پا و نیز توسعه امکانات نسبتاً محدود اشتغال‌زائی، تأثیرات عمده‌ای دارند.

انجام امور اقتصادی آ - پی - ای - سی (APEC) وابستگی تام به (اس - ام - ای - اس) و تعاونی‌هایی که به نحوی بعنوان ابرزار ارتقاء سطح تجارت و افزایش فعالیتها سرمایه‌گذاری تلقی می‌گردند خواهد داشت.

بنابراین، گسترش و تقویت (اس - ام - ای - اس) SMES، در دستور کار اقتصادی آ - پی - ای - سی APEC از اولویتهای بسیار بالا برخوردار است. در همین راستا و در پرتو اهمیت انکارناپذیر در منطقه آسیا - اقیانوسیه، اندونزی بعنوان یکی از اعضای فعال APEC، از تمامی جنبشهای تعاونی SMES، جهت حضور در کنفرانس شبکه تعاونیها و شرکتهای کوچک و متوسط آسیا - اقیانوسیه، در تاریخ جاکارتا - ۱۴ و ۱۵ ژولای ۱۹۹۷ دعوت بعمل می‌آورد.

عمده‌ترین هدف برگزاری از این کنفرانس عبارتست از: ایجاد درک و تفاهم عمومی نسبت به علائق و منافع متقابل، در تشکل شبکه‌های (اس - ام - ای - اس) SMES و تعاونیها در منطقه آسیا - اقیانوسیه. این هدف در حقیقت متضمن تشخیص ضرورتها در بین رهبر و کارشناسان منطقه آسیا - اقیانوسیه جهت گسترش و توسعه تعاونیها می‌باشد.

بمنظور انجام تمام و کمال این مأموریت مهم، عقاید، نظرات و پیشنهادات مؤثرتر سازمانهای ذیربط، مورد بحث و بررسی قرار خواهند گرفت. لذا قبل از شروع رسمی کنفرانس، ملاقاتهایی بین رهبران و کارشناسان منطقه صورت خواهد گرفت.

- افتتاح کننده کنفرانس: سوهارتو، رئیس جمهور اندونزی خواهد بود و سخنرانان این کنفرانس عبارتند از: وزرائی از اندونزی و کشورهای خارجی شرکت کننده در کنفرانس، مسئولین بخشهای دولتی - خصوصی و آژانسهای بین‌المللی و چند ملیتی و آقای جورج ایپ.

ایشان علاوه بر اینکه یک کارشناس تحصیلکرده می‌باشند، یکی از فعالان بازاریابی نیز هستند که با ارائه یک استراتژی جهانی در این زمینه به شما در

بقیه از صفحه ۵۷

پرورش کرم ابریشم و تولید پيله با توجه به باغستانهای توت فعلی و امکان توسعه توتستان‌های موجود.

۴- ایجاد تعاونیهای تولیدی در بخش صنایع تبدیلی از تولیدات دامی از قبیل پوست، چرم، تولید مصنوعات چرمی به صورت کیف، کفش، صنایع زهتابی

۵- ایجاد واحدهای صنعتی تعاونی در زمینه صنایع غذایی بمنظور فعالیت و تولید فرآورده‌های لبنی، کمپوت‌سازی، تولید پودر سبزی و سایر فرآورده‌های آن، پوره سیر و سایر فرآورده‌های آن، پوره چپس سیب‌زمینی، بسته‌بندی و درجه‌بندی کشمش و مغز گردو و حبوبات.

۶- ایجاد واحدهای تولید صنایع دستی و صنایع مورد نیاز این نوع فعالیت مانند تولید لعاب سرامیک، کارگاه رنگرزی و همچنین تعاونیهای تولید سفال و سرامیک و فرشبافی.

۷- ایجاد واحدهای تعاونی صنایع کاربردی پتروشیمی مانند محصولات پلی‌اتیلنی و سایر محصولات شیمیایی بدلیل نزدیکی به پالایشگاه و پتروشیمی اراک.

۸- ایجاد تعاونیهای سنگبری، گرانیته، تولید پودر میکرونیزه و گچ و آهک.

۹- ایجاد واحدهای تعاونی معدنکاران جهت استخراج معادن گرانیته و سنگ‌های

نیل به رقابتی انتفاعی کمکهای مؤثری می‌نماید. آقای جورج ایپ با پشتوانه ده سال تجربه در بسیاری از ابعاد تجارت بین‌المللی و نیز آموزش مدیریت، قالبی جامع و چند بعدی از اوضاع رقابت در جهان بدون مرز کنونی را بشما ارائه می‌نماید.

1- AFTA

2- NAFTA

3- APEC

4- TGR

5- WTO

* Small & Medium Enterprises

شرکتهای تولیدی سطح کوچک و متوسط

آهکی صنعتی و لاشه.

۱۰- ایجاد واحدهای تعاونی آموزشی،

ورزشی، هنری بمنظور ایجاد مدارس غیرانتفاعی، استخر شنا، سالن‌های ورزشی، سینما و تاتر.

۱۱- ایجاد واحدهای تعاونی ارائه

خدمات توریستی، مانند تورهای سیاحتی، هتل، رستوران، مکانهای تفریحی در نقاطی مثل گنجانامه، تپه‌های عباس‌آباد، سراب، کیان، غارعلیصدر.

۱۲- ایجاد تعاونیهای جدید و توسعه

تعاونیهای موجود حمل و نقل کالا و مسافر زمینه‌هایی که به عنوان فعالیت جدید مورد نیاز از آنها نام برده شد عمدتاً در تکمیل زنجیره‌های تولیدات فعلی است که انتخاب آنها بیشتر بدلیل اتصال ابتدا و انتهای این فعالیتها به فعالیتهای موجود انجام گرفته و صرفه اقتصادی آنها سنجیده شده است. این فعالیتها در عین حال که در توسعه اقتصادی منطقه موثرند از جنبه‌های اشتغال‌زائی قابل توجهی نیز بهره‌مند می‌باشند. بعنوان مثال معرفی فعالیت‌هایی از قبیل ایجاد مزارع مرغ مادر، ایجاد صنایع غذایی و تبدیلی و بسته‌بندی ایجاد کارگاههای پشم‌ریسی، رنگرزی، بیشتر در این چارچوب و در ارتباط با همین مطلب و با توجه به وجود امکانات لازم جهت ایجاد آنها انجام گرفته است.

دوازدهمین نمایشگاه «کالا و اجناس اندونزی»

جارکار تا ۲۶-۲۱ اکتبر ۱۹۹۷-۴۱-۲۹ مهر - آبانماه ۱۷۶

مقدمه:

جمهوری اندونزی یک مجمع الجزایر وسیع است که بیش از یک دهم ناحیه استوائی را بخود اختصاص داده و از جنوب تایلند در شبه جزیره «مالای» تا شمالیترین منطقه ساحلی در استرالیا امتداد یافته است. توسعه اقتصادی - سیاسی این ملت را میبایست تحت تأثیر قرار گرفتن این منطقه در ارتباط با خاورمیانه و آسیا از دیدگاه اهمیت فعالیتهای تجاری، مورد ارزیابی قرار داد. اندونزی در گستره‌ای خاکسوسعت ۷۴۱/۱۰۱ مایل مربع (۱/۹۲۶ میلیون کیلومتر مربع) و آبهای منطقه‌ای تقریباً چهار برابر میزان خشکی، قرار گرفته است. در مجموع این کشور متشکل از ۱۳/۶۷۷ جزیره در طول ۳۲۰۰ مایل (۵۱۲۰ کیلومتر) از شرق به غرب یعنی معادل فاصله جغرافیائی مسکو تا لندن و ۱/۱۰۰ مایل (۱/۷۶۰ کیلومتر) از شمال به جنوب می‌باشد. اندونزی را به حق میبایست یکی از سریعترین کشورها بلحاظ توسعه در جنوب شرق آسیا قلمداد کرد.

بعنوان یک نسل جدید در میان ببرهای حوزه آسیا - اقیانوسیه، اندونزی با سرعتی چشمگیر راه خود را به قرن بیست و یکم می‌پیماید و به یکی از قدرتهای اقتصادی - صنعتی آسیا تبدیل می‌شود. کشور اندونزی با دراختیار داشتن منابع عظیم طبیعی و نیز چهارمین توده جمعیتی جهان، دوره رشد اقتصادی را با شور و هیجان و تلاشی در خور تحسین سپری کرده و بویژه در مقوله تجارت و فعالیتهای تجاری فرصتهای فراوانی را به ارمغان می‌آورد.

اعلام یک رویداد تجاری

این اقدام اندونزی در سال ۹۷، در حقیقت تکرار یک نمایشگاه تجاری سالانه است که در سطحی بین‌المللی و یا به معرض نمایش گذاردن انواع محصولات صادراتی اندونزی که صرفاً دست‌آوردهای شرکتهای تولیدی - صادراتی منتخب در اندونزی را در بر می‌گیرد - برگزار می‌گردد. این نمایشگاه منحصراً جهت خریداران کشورهای آسیای میانه و ماوراء بحار که از اقصی نقاط جهان در آن حضور می‌یابند، برپا می‌شود.

اندونزی بشرح ذیل به معرض نمایش قرار داده می‌شود:

- منسوجات و نخهای بافندگی

- لوازم و پوشاک مردانه، زنانه،

بچگانه، اسباب‌بازی، انواع کفش و دمپایی،

وسایل آرایش، انواع گل و گیاه سنتی، لوازم

تزئین منازل و ادارات، انواع نوشابه و مواد

غذائی، لوازم ورزشی، محصولات

شیمیائی، تولیدات پلاستیکی، محصولات

کائوچویی، کاغذ و فرآورده‌های کاغذی،

لوازم یدکی انواع خودرو، بلورآلات و

ظروف شیشه‌ای، لوازم و تجهیزات

حدود ۶۵۰ شرکت تولیدی - صادراتی اندونزیائی در این نمایشگاه حضور می‌یابند. طی سالها، نمایشگاه تولیدات داخلی اندونزی به یک رخداد مهم تجاری در سطح بین‌المللی مبدل گردیده است که بیش از ۴۵۰۰ خریدار از ۹۵ کشور جهان را به عنوان بازدید کننده در خود می‌پذیرد.

کالاهای ارائه شده در نمایشگاه

* در این نمایشگاه کالاهای تولید شده در

الکترونیکی، اشیاء تزئینی و هنرهای دستی، صنایع دستی و پوشاک تزئینی، قهوه، چای، انواع چاشنی، انواع روغن، انواع ماهی، میگو و غذاهای دریائی، لوازم نظامی انواع دارو، تولیدات معدنی، تجهیزات سنگین، انواع تولیدات فلزی، فرآورده‌های کشاورزی، لوازم و مصالح ساختمانی، تجهیزات و لوازم موردنیاز هواپیما، کشتی، لوکوموتیو و سایر ملزومات شناورهای دریایی و ...

ریال بوده که از نظر وزنی و ارزشی به ترتیب ۲/۱۸ درصد و ۰/۸۴ درصد از صادرات محصولات معدنی کشور را به خود اختصاص داده است. سهم وزنی و ارزشی صادرات مواد معدنی در کل صادرات بخش تعاون به ترتیب ۱۹/۲۲ درصد و ۰/۷ درصد بوده که بدون در نظر گرفتن صادرات پسته به ۲۴/۲۸ درصد و ۱/۶۶ درصد افزایش می‌یابد.

سنگ و نما و مصالح ساختمانی به ترتیب با اختصاص ۸۲/۲۵ درصد و ۱۲/۰۶ درصد از ارزش صادرات محصولات معدنی، بیشترین سهم را به خود اختصاص داده‌اند.

بررسی عملکرد صادراتی تعاونیه‌های تمت پوشش در استانها

بدلیل سهم عمده صادرات پسته در کل صادرات بخش تعاون بمنظور مقایسه دقیق صادرات عملکرد تعاونیه‌ها در استانها از صادرات پسته در این تحلیل چشم‌پوشی می‌نمائیم.

با این فرض سهم صادرات تعاونیه‌های کرمان از ۶۶/۸۲ درصد به ۲۱/۸ درصد کل صادرات تعاونیه‌ها تقلیل می‌یابد و به همین ترتیب بعد از صادرات اتحادیه‌های سراسری کشور که ۴۹/۷۹ درصد صادرات تعاونیه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند، استانهای کرمان، اصفهان، کرمانشاه و آذربایجان شرقی به ترتیب با ۲۱/۸ درصد، ۸/۸ درصد، ۵/۰۱ درصد و ۴/۴۹ درصد ارزش کل صادرات، بیشترین صادرات را داشته‌اند و هفده استان دیگر در مجموع ۲۸/۷۱ درصد وزن و ۱۰/۱۱ درصد ارزش صادرات تعاونیه‌ها را بخود اختصاص داده‌اند.

جدول شماره (۵) و (۶) به ترتیب ارزش و مقدار صادرات تعاونیه‌های تحت پوشش را بر حسب گروه کالا در سال ۱۳۷۵ نشان می‌دهند.

مقصد محصولات صادراتی تعاونیه‌ها

باتوجه به تنوع محصولات صادر شده توسط تعاونیه‌ها، مقدار و ارزش محصولات صادر شده به هر کشور نیز متفاوت می‌باشد. روسیه و کشورهای آسیای میانه، حوزه خلیج فارس و آسیای جنوب شرقی به ترتیب با ۳۷/۲۳ درصد ۲۷/۵۱ درصد، ۱۱/۴۶ درصد و ۱۰/۷۶ درصد بیشترین واردات را از تعاونیه‌های کشور داشته‌اند و سایر کشورها در مجموع با

۱۹/۶۴ درصد وزن ۱۲/۰۴ درصد از ارزش صادرات تعاونیه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند.

مقایسه سهم وزنی و ارزشی محصولات صادر شده نشان می‌دهد که کشورهای آسیای میانه، حوزه خلیج فارس، ایتالیا، پاکستان، ترکیه و هند به نسبت خریدار محصولات پر حجم و ارزانتر بوده‌اند.

بقیه از صفحه ۶۳

(مانند وضعیت اشتغال و درآمد و وضعیت اجتماعی) چنین مردمی و محیط اجتماعی آنها می‌باشند.

کلام پایانی (نتیجه‌گیری):

ملاحظه نمودیم که هنگام تغییرات شدید ناشی از برنامه‌های تعدیل ساختاری، تعاونیه‌های مستقل و خود اتکا سازمانهایی هستند که توان بالقوه قابل ملاحظه‌ای برای کمک رساندن به اهداف بلندمدت (مثبت) برنامه‌های تعدیل ساختار دارا بوده و اثرات جانبی - منفی برخی از اقدامات تعدیل را تخفیف می‌دهند.

اگر چه توان بالقوه تعاونیه‌ها در زمینه تعدیل ساختار بنایستی بیش از واقع برآورد شود، لیکن بایستی تعاونیه‌ها بعنوان یکی از چند شکل سازمانهای خصوصی که می‌توانند منابع بیکار را بسیج نموده و آنها را در زمینه‌های تولیدی بکار گیرند و اعضایشان و کشور را بعنوان یک کل (بطور غیر مستقیم) منتفع سازند، در نظر گرفته شوند.

وظیفه سازمان بین‌المللی کار تقویت سیاستها و برنامه‌هایی است که روحیه فعالیت، تأسیس و توسعه تعاونیه‌ها به منظور ایجاد مشاغل جدید، کاهش بیکاری و بهبود شرایط کار در وسیعترین حد ممکن را تشویق نمایند. این امر متضمن تقویت ظرفیت مؤسسات محلی تأمین مالی و مؤسسات مشاوره‌های تکنولوژیکی یا

تعلیماتی و همچنین بهبود روش کار آنها برای ارتقای سطح بهره‌وری تعاونیه‌ها و فعالیت اعضایشان می‌باشد. علاوه بر اینها هنگامیکه آزادی استقرار یک فعالیت بواسطه توان سرمایه‌گذاری (یا به عبارت دیگر به علت محدودیت دسترسی به اعتبار) محدود می‌شود، کار می‌تواند دنبال شود و برنامه‌های تعاونی از استقرار و تقویت پوشش مالی گروه‌های کم درآمد در مناطق روستایی و بخشهای غیر رسمی حمایت نمایند. (کنفرانس بین‌المللی کار، ۱۹۹۲)

مأخذ:

Asia Rural Cooperatives , Editor K.K. Taimni , Westview Press , Oxford 1994

پانویسها:

۱- به نظر مترجمه کلمه تنظیم معادل صحیح‌تری برای کلمه adjustment اما به منظور همسانی با سایر متون فارسی از کلمه تعدیل استفاده شده است.

2- International Labour organization (ILO)

3- Structural adjustment Programs (SAPS)

۴- در این قسمت نویسنده نسبت به نقش مفید سمپوزیوم

در جهت اعتدالی تعاونیه‌های کشاورزی ... ابراز امیدواری

کرده که به منظور پیوستگی مطالب از درج آن در متن

ترجمه خودداری شده است (مترجم).

5- deregulation 6- decentralisation

7- defficialisation 8- national consensus

9- transitional costs

10- Farmework conditons 11- Sahel

12- Framework conditigns

13- Liberalisation

14- Services cooperatives

15- Labour contraction cooperatives

16- Disadvantaged groups

17- Social content

18- Disabled groups

19- Positive alternative

20- Workshop

۲۱- باتوجه به زمان نگارش مقاله مقصود نویسنده آوریل

سال ۱۹۹۳ می‌باشد (مترجم)

نگرشی کوتاه بر مدیریت با عنایت به سوره‌های مبارکه نمل و نمل

از: فلامرضا هلیرضایی

۱۷- نظارت:

گوا اینکه سرمایه مهم کار حتی مقدم بر پول، ساختمان و تجهیزات، اندیشه نو و تخصص و ابتکار، مهارت مدیر و زیردستان اوست اما، بدون برقراری سیستمهای نظارتی، شیرازه تشکیلات از هم گسیخته، انسجام امور مضمحل خواهد شد. بازمینی مراحل فعالیت و بررسی مستمر نتیجه، لازمه یک سازمان خواهد بود. نظارت به افراد بی‌خیال، لاپالی و باصلاح بی‌تفاوت، می‌فهماند که جایی در سازمان ندارند و یا باید اینگونه افراد که زیر ذره‌بین قرار دارند، خود را با فعالان و دلسوزان تطبیق دهند و در میدان رقابت با دیگران، از خود ابتکار و نوآوری نشان دهند یا تن به طرد یا انزوا بدهند. در مقابل دلسوزان، هر روز صمیمانه‌تر و گرم‌تر برای جلوه نزد ناظر و مدیر خویش حفظ حیثیت کرده و درجا نمی‌زنند.

نظارت، دل آگاهی معصوم گونه و خداترس را می‌طلبد که، همه را به گونه‌ای عدالت‌آمیز، با شیوه‌ها و ملاکهای خدا پسندانه بنگرد و خالی از حب و بغض شخص قضاوت کند و در عین حال هوادار سرسخت برنامه‌های نوآوری باشد تا کارهای خوب پیشرفت کند. اشاره آیه مبارکه^۵ در مورد نظارت سلیمان (ع) بر زیردستان که، حتی عدم حضور

یک پرنده را متوجه می‌شود و با سرسختی سراغ او را می‌گیرد، درسی است که در امر نظارت از کوچکترین و کم اهمیت‌ترین چیزها هم، نایستی فروگذار کرد.

۱۸- ایستادگی و سختگیری:

آیه ۲۰ سوره مبارکه نمل، ضمناً حاوی این نکته ظریف و قابل توجه هم هست که، باری بهر جهت گذراندن بویژه در مورد متخلفان عمدی یا افراد سهل‌انگار و بی‌نظم، دلسوزی نیست، بلکه باستی واقعاً سختگیر و بدون اغماض عمل کرد. چه رها کردن آنها علاوه بر فاسدتر شدن خود آن فرد، تأثیر نامطلوبی بر روی سایرین نیز خواهند گذارد و بتدریج موجبات دلسردی عمومی و افراد تمهد و ساعی را فراهم خواهد کرد و در این صورت سرنوشت محتوم سازمان سیر قهقرائی و شکست است وای بسا سازمان به تدریج به محیطی بی‌در و پیکر تبدیل می‌شود.

۱۹- عبد صالح:

مشرک ذات خداوند منان، باز گذاردن میدان اختیار و انتخاب با انسانهاست. آدمی را مختار فرموده‌اند که بنده‌ای خوب و پرهیزگار باشد و به میل خود گوهر فطرت خویش را صیقل داده زنگار شرک و دیگر معاصی را که

قادر به انجام آن هستند، از دل بشویند و کلیه اعمال خود را مطابق رضای خداوند قرار دهند البته با شروع نیت برای انجام کارهای پسندیده و دوری از معصیت، لطف الهی شامل وی می‌شود.

این که در دعاها قرآنی و معصومین علیهم السلام می‌بینیم که درخواست می‌شود که، خداوند توفیق عمل صالح عطا فرما یعنی بنده صالح تو آنگونه که رضای توست باشم و این میسر نمی‌شود مگر اینکه منتهای آرزوی انسان در هر سمت و وضعیتی این باشد که در زمره بندگان صالح خداوند باشد.

۲۰- اتخاذ تصمیم عاقلانه:

بعد از آن مطالب که برشمردیم، یکی از مهمترین عوامل، بلکه نتیجه و ماحصل تمهید مقدمات و تهیه طرحها، عاقلانه اندیشیدن و اخذ تصمیم است. در این مرحله این ذوق سلیم مدیریت است که در میان راه‌حلهای مختلف درست اتخاذ تصمیم نماید و درست اینجاست که قوت درایت رهبری و مدیریت فرمان شروع عملیات جلوه‌گر می‌گردد و دیگر جایی برای تردید، آفت مدیریت است، متصور نیست و جز با قاطعیت و عدم دودلی تصمیمات انجام امور مهم، ابر خواهد بود. مگر اینکه بقول قرآن مجید^۶، عذر و دلیل

بسیار محکم و روشنی ارائه شود، تا از رای خود بازگردد و تصمیم عوض کند.

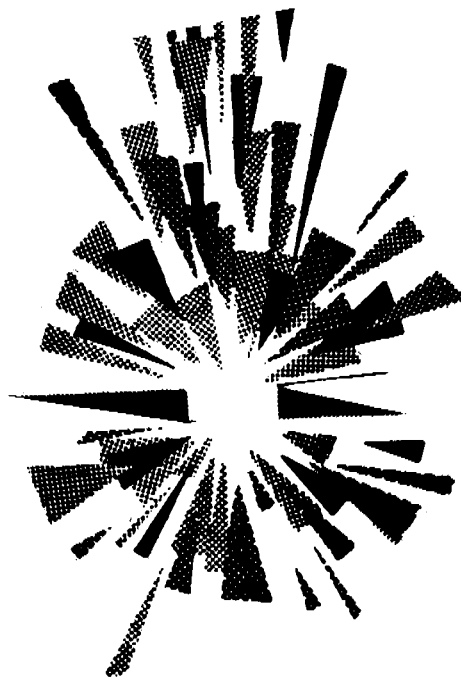
۲۱- گفتار لین یا نرم‌خویی اولیه:

گواينکه تکبر حجاب بيش بلند و صحيح است، اما دست کم به دو منظور بايستی، در برخورد با جابران و متکبران بدینگونه رفتار کرد:

اول آنکه احتمال باید داد که، سئزه جوی نافرمان و خودسر، در مراحل پیشرفته از طغیان‌گری نباشد و امیدی به بازگشت او به فطرت سلیم، هنوز در زوایای قلبش سوسو بزند و برای این تردید شاید ضروری است که، در ابتدا زبان به نصیحت او گشوده و طاعی را از کرده‌اش پشیمان کرد و با تبیین اشتباهات و مضار خود بینی و خودسری، تلاش کرد که حق را بپذیرد. برافروختن آتش خشم و داشتن بیان خشن در شروع برخورد و در مرحله اول، اگر نافرمایان را بدتر از بد نکند، مسلماً از آنچه هست بهتر نخواهد کرد و مشاهده می‌شود مرحله اول، اگر نافرمایان را بدتر از بد نکند، مسلماً از آنچه هست بهتر نخواهد کرد که حضرت باری تعالی با قید «لعل» دستور گفتار نرم، بحضرت موسی و هارون علیهما السلام صادر می‌فرماید: حجت شود وای بسا طغیانگر از عاقبت امور بترسد و در اعمال خود تجدید نظر کند.

در هر صورت ترمز محکم و بی‌اخطار یکباره پشانی طرف را بر شیشه مقابل می‌کوبد و فرصت اندیشیدن را سلب می‌نماید و او جبهه می‌گیرد.

نکه دوم آنکه تنها این طاعی نیست که بایستی از انجام منکر باز بماند، بلکه اطرافیان و هر که می‌شود برایش درسی باشد و دست کم نزد وجدان خود بگویند. اول ناصح از در خیر

خواهی به نهی از منکر پرداخت و براستی حجت را در حق قضیه تمام کرد.

۲۲- خودانگیختگی و تقسیم کار:

مدیر یک سازمان باید بداند که، اجبار، هنگامی پیش می‌آید که مقررات موجود با منطق حقیقی امور، انطباق نداشته باشد و در نتیجه، پایه اجتماعی خود را در آداب و رسوم اجتماعی، از دست داده باشند و ادامه حیات آنها جز بروز میسر نباشد. عکس مطلب هم درست است، یعنی می‌توان گفت: که تقسیم کار فقط هنگامی به ایجاد همبستگی می‌انجامد که، خود انگیخته و آزادانه صورت گیرد و هرچه آزادانه‌تر و خود انگیخته‌تر باشد، همبستگی بیشتری بیار می‌آورد، نمونه ملموس روزگار ما، سیره و رفتار حضرت امام خمینی (رضوان... تعالی علیه) در برخورد با طاغوت زمان ما، محمدرضای مقبور بود که، موسی‌وار، به دشمن بهانه و مجال پیشدستی که از اسباب مهم مدیریت آگاهانه است نداد و ابتدا او را بارها نصیحت کرد، شاید که بخود آید و به ملت تکیه کند و از نوکری اجانب

جهانخوار دست بردارد و یا از خشم مقدس امت دین‌دار، بترسد، ولی تکبر آن دست نشانده بی‌اختیار و سرکش، مانع درک فیوضات آن نفس ربانی شد و شد آنکه، اربابانش هم در تصور خودبین و غیرالهی خویش نمی‌توانستند پیش‌بینی کنند و امروزه، تحلیل‌گران بی‌طرف، ثناگوی برخورد قدم بقدم سیاست پیامبرگونه حضرت امام (قدس سره) با طاغوتیان هستند و نظام مقدس پیروزمند، شجره طیبه بیار نشسته آن باغبان دل آگاه و دلیر و معصوم صفت بود که زمینه را صحیح فراهم کرد و نهال انقلاب اسلامی را مدبرانه کاشت و اقدامش درس عملی، نه تنها برای فرزندان در ایران اسلامی که برای هر آزاده‌ای در جهان معاصر شد.

منظور از خودانگیختگی، نه فقط این است که افراد به زور به انجام وظایف معینی مجبور نشوند، بلکه هیچگاه مانعی، از هر قسم که می‌خواهد باشد، سد راهشان در رسیدن به جایگاه در خورشان در مقامات اجتماعی نگردد.

و منظور از خود انگیختگی هم نبود هرگونه خشونت آشکار و رسمی نیست، بلکه فقدان هر عاملی است که ممکن است در شکوفائی آزادانه نیروی اجتماعی هر کس، حتی نامستقیم، خللی ایجاد کند.

خلاصه، کار فقط هنگامی بصورت خود انگیخته تقسیم می‌شود که ساختمان اجتماعی چنان باشد که نابرابریهای اجتماعی درست بیانگر نابرابریهای طبیعی افراد باشند و برای رسیدن به این منظور لازم و کافی است که، هیچ علت خارجی در نابرابریهای طبیعی دخالت نکند و میزان آنها را بالا یا پائین نبرد. پس خودانگیختگی کامل در تقسیم کار، چیزی جز بیان منطقی و شکل خارجی یک

حقیقت دیگر نیست و آن برابری مطلق شرایط خارجی در مبارزه است.

خود انگیزختگی، این نیست که نوعی هرج و مرج برقرار باشد و هر کس بتواند همه گرایشهای خوب یا بد خویش را آزادانه بروز دهد، بلکه این است که، سازمان عقلانی و خردمندانه‌ای در جامعه ایجاد شود که، در آن هر ارزش اجتماعی، برکنار از هرگونه افراط و تفریط بیگانه نسبت به ذات خویش قدر شایسته خویش را بازیابد. برای اینکه عیب از بین برود، تنها وجود نوعی مدیریت برای تنظیم امور با هم کافی نیست، چگونگی اعمال آن مدیریت هم مهم است، باید بدانیم که مدیریت خوب چگونه است.

نخستین کار هر مدیر هوشمند و باتجربه‌ای این است که شغل‌های پیهوده را بردارد و کار را چنان تقسیم کند که هر کس بسحد کافی مشغولیت داشته باشد، یعنی فعالیت مفید هر کارمندی را بالا ببرد تا بموازات بهبود مدیریت اقتصادی، نظم نیز خودبخود، برقرار گردد. پس بدلیل تازه‌ای می‌رسیم که حاکی از آن است که تقسیم کار، سرچشمه انسجام اجتماعی است.^۸

۲۳- رعایت جامعیت و اختصار

در تعریف کلام بی‌عیب گفته‌اند، خیر الکلام ما قل و دل. ادبیات وسیله بیان ما فی الضمیر است. هر کس تمایل دارد که بیانی شیوا و مؤثر داشته باشد و تمام مقصود را برساند. همواره اطناب ممل و ایجاز محفل از عیوب کلام بوده‌اند این هنر به شعر و مقاله‌ها و سایر نوشتارهای ادبی منحصر نمی‌شود و مسائل (امکانات اداری) را هم شامل می‌شود از لوازم حتمی مدیریت که البته آسان بدست نمی‌آید، و مدیر همانطوریکه در امر فلان، به تحصیل می‌پردازد، لازم است دست کم به فراگیری

زبان رسمی کشورش اشتغال ورزد و در حد اعلا تسلط پیدا کند قلمی رسا داشته و قادر به تصحیح نوشتارهای منشی و زیردستان باشد. قرآن مجید به اقرار دوست و دشمن، از آنچنان فصاحت و قوت ادبی برخوردار است، که یکی از معجزات آن همین ایجاز خارق‌العاده است که مملو از صنایع ادبی است. یا عبارتی صنایع ظریف و عمیق ادبی از قرآن نشأت می‌گیرند. کلام نوشتاری هر مدیر که، نشانه شخصیت و عمق معلومات اوست، بایستی رسا، جامع الاطراف، کامل و موجز بیان شود که، هیچگونه ایراد ادبی و قانونی و ضعف تألیف نداشته باشد بنحوی که برای رساندن یک مقصود، نیازی به تعاطی و تکرار مکاتبات نباشد و اهداف نامه واضح و گویا باشد چه جالب و مؤثر خواهد بود نوشتاری که، علاوه بر القاء مقصود، اوصاف یاد شده را در برداشته باشد و متضمن سادگی و بی‌پیرایگی باشد. اصل بسیار با اهمیت در مکاتبات، رعایت دستور زبان و همچنین اصول امروزی مورد قبول اصول نگارش فارسی^۹ لازم و در عین حال عاری از لغات بیگانه و خالی از هرگونه تملق و تحقیر باشد و سطح اداری و تشریفاتی را به خوبی حفظ کند.

۲۴- انتخاب کارگزار صالح:

مدیر موفق کسی می‌تواند باشد که، از افراد تحت نظر خود شناخت کافی داشته باشد. از عیوب نمایان مدیریت‌های خود محور آن است که، کارها را در دست خویش متمرکز کرده و به کسی اطمینان نکند و افرادی را بعنوان ابزار اعمال مدیریت نداشته باشد اینگونه مدیر به احتمال زیاد گمراه و گیج خواهد شد و اشتباهات و عدم دقت به کنه قضایا، به لحاظ نداشتن وقت و حوصله کافی و علم به کلیه

جوانب از پای درخواهد آمد و بدین ترتیب مدیری با این رفتار نمی‌تواند بنحو مطلوب از وجود کارشناسان استفاده کافی ببرد.

لذاست که، حضرت موسی (ع) حضرت هارون^{۱۰} برادر خود را که، شناخت کامل درباره‌اش دارد، نزد خداوند که، مافوق اوست، معرفی و درخواست انتصاب او را بعنوان وزیر و مشاور می‌نماید.

مشورت و توکل

از ارزشهای فوق‌العاده مهم و اصیل مدیریت که، فصل جدا و توضیح مفصلی را می‌طلبد، دو اصل استشاره و توکل است که بدلالی که در پی می‌آید، لازمه اداره یک سازمان، از نظام جامعه گرفته تا یک کارگاه کوچک یا کوچکترین واحد اجتماعی است.

۲۵- اصل مشورت:

بررسی جوانب یک امر، بویژه در مسائل پیچیده که زوایای متفاوت دارد، معمولاً از عهده یک فرد خارج است. کنکاش برای یافتن بهترین راه حل و رای صحیح، نیاز به کار گرفتن و استفاده از اندیشه و بعبارت صحیح‌تر تخصص و تجربه کارشناسان دیگر که آنها را (مشاور) می‌نامیم دارد. بنابراین مشورت به تعبیری عبارت از تلاش فکری بیش از یک نفر برای جستجوی راه‌های استنباط و دست‌یابی به یک امر است که در بادی امر کوتاهترین و کم هزینه‌ترین راه می‌باشد.

مشورت از وسایل رسیدن به ابعادی است که از انظار پنهان است که، عده‌ای متناسب با کیفیت و کمیت قضیه با ارائه تحقیقات و نظرات خود، به اتفاق، درباره هدفی بحث و تبادل نظر می‌کنند، تا سرانجام به نتیجه مطلوب برسند. خواه این موضوع مادی باشد یا معنوی.

بنابر تعریف طبرسی مندرج در نشریه مرکز آموزش شوراهای اسلامی کار مشورت، معاوضه و مبادله در کلام (رایزنی) است، تا در سایه آن کمال و اندیشه حق آشکار گردد و به دست آید.»

اینک با استفاده از مندرجات تالیف محققانه و ارزشمند استاد گرانمایه، دکتر سید مهدی الوانی^{۱۱}، فشرده تبع ایشان راجع به موضوع مشورت در قرآن کریم را، زیب این گفتار می‌نمائیم ... در زمینه موضوع مشورت و شور آیات چندی آمده است، از جمله در سوره شورا آیه سی و هشتم^{۱۲}، معنای آیه چنین است: مومنین کسانی هستند که همکاری می‌خواهند انجام دهند، برای آن کار شورایی تشکیل می‌دهند تا پیرامونش مشورت کنند و ... به صاحبان عقل مراجعه می‌نمایند.

در سوره آل عمران آیه یکصد و پنجاه و نهم^{۱۳} می‌فرماید: پس بر آنان ببخشای و برایشان طلب آموزش کن و در کارها با ایشان مشورت نما و آنگاه که بر کاری تصمیم گرفتی، بر خدا توکل کن، زیرا خدا توکل کنندگان را دوست دارد. خداوند با نزول این آیات، روش پیغمبر خود را که، مشورت بوده، امضاء کرده است ...

در سوره نمل آیه سی و دوم (قالت یا ایها الملوء فتونی فی امری ماکنت قاطعة «امرا» حتی تشهدون) نیز زمانی که بلقیس از وزرا و درباریان خود کسب نظر و رای می‌کند. با توجه به احکام شور و شورا در اسلام و با عنایت به شواهد و مصادیق، کار شورایی در متون و منابع شرع مبین چنین برمی‌آید که، شورا از نظر اسلام بر دو قسم است: ۱- شورای مفوض ۲- شورای غیر مفوض ... (فرق مفوض و غیر مفوض در قدرت و قوه اجرا است).

نکته مهم در نتیجه‌گیری جناب استاد

آنست که نمی‌توان ادعا کرد، تصمیم فرد بدون مشورت و پس از مشورت کاملاً یکسان است ... و ملاً در تصمیم‌گیری تاثیر می‌گذارد ... بسادگی می‌توان دریافت که، (مشورت) در تصمیم‌گیری اثرات جهت دهنده‌ای خواهد داشت.

شرط مشورت از نظر موضوع

(مجدداً از بیان استاد استتساخ می‌شود که^{۱۴}) از نظر اسلام مطالبی می‌توانند، در شورا مورد بحث و شور قرار گرفته، نسبت به آنها اخذ تصمیم شود که خلاف دستورات الهی نباشند و وجوب و حرمتشان ثابت نشده باشد بدین ترتیب اگر مطلبی در قرآن و سنت پیامبر (ص)، مشخص نگردیده و راهی برای آن پیش‌بینی نشده باشد، قابل طرح در شورا خواهد بود. به عبارت دیگر، از نظر اسلام هر چیزی که حرمتش یا وجودش مسلم نباشد، و اسلام مباحش کرده باشد، قابل شور و مشورت است.

شرط مشورت از نظر اعضای شور^{۱۵} خصوصیات و ویژگیهای کسانی که طرف شور واقع می‌شوند، از دیدگاه اسلام قابل تأمل است. براین اساس، هر فردی را نمی‌توان طرف شور قرارداد مگر آنکه واجد این خصوصیات باشد:

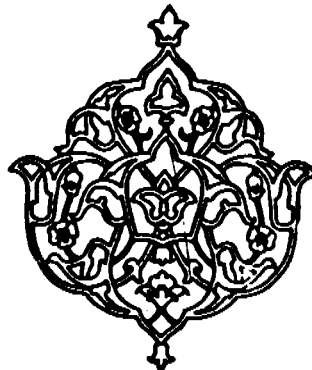
- ۱- عقل و خرد ۲- ایمان و تقوا ۳- داشتن تجربه ۴- ناصح و خیرخواه بودن ۵- ترسو و جبان نباشد ۶- حریص به مال و طماع نباشد ۷- خالصانه اظهار نظر کند و در مطالبی که اطلاع ندارد، دخالت ننماید ۸- رازدار، صادق و آگاه باشد. بخیل نباشد فصل هفتم قانون اساسی کشورمان و اصول یکصد و چهار همان قانون - ناظر به موضوع شوراهاست ... در نظامهای مختلف حکومتی، مجالس شورا و پارلمانها، محل برای شور و مشورت هستند. در سیستمهای اداری نیز به کمک شوراهای تصمیم‌گیری در سطوح مختلف سازمانی تلاش می‌گردد تا از نظر افراد مستقیم یا غیرمستقیم بهره‌گیری شود.

فهرست محاسن و محدودیتهای تصمیم‌گیری گروهی و شورائی عبارتند از:

محدودیت؛

- ۱- زمان بر بودن
- ۲- تشتت آرا (در صورت پافشاری و اصرار بر رای خود)
- ۳- لزوم وجود تصمیم‌گیرنده نهائی
- ۴- فشار گروهی (بویژه در سیستمهای حزبی)
- ۵- اداری شدن شورا (شرکت برای رفع تکلیف)
- ۶- ترجیح منافع فردی بر مصالح عامه (در صورت عدم ابراز نظرات صائب و کاهش بازدهی شورا).

در خصوص انواع مشورت و نظرسنجی و

جمع آوری آراء متخصصان، بخشهای وسیعی قابل بررسی و ارائه است که طرح آن در این مقاله میسر نمی‌باشد:

اصل توکل

منطق انسان، بعنوان مرکز یا محور و رکن اساسی همه فرایندها - برای به حداکثر رساندن بازدهها - همواره نقش اول را بعهده دارد. انسان با محافظه کاری هوشیارانه در پی تعیین خط مشی‌های جدید و در تکاپوی یافتن راه‌های رضایتبخش است که با استفاده از اهرمهای قدرت و اعمال نظر به خط‌مشی سازمان، جهت و شکل دهد. انسان موجودی است که تابع اعتقادات، باورها و ارزشهایی است که محرک وی در شکل دادن اندیشه و رفتار و تلقی‌های اوست زیرا همانگونه که قبلاً نیز اشاره شد، اثرات او در برداشتها، انتخابها و ارزیابیها و بالاخره رفتارهایش در قبال مسایل و واقعیتهای اعم از خود آگاه یا ناخود آگاه، ملموس و قابل مشاهده است و توکل بعنوان یک اعتقاد و باور اصیل، در اقدامات مدیر سرنوشت‌ساز است (دکتر سید مهدی الوانی) در این باره می‌گوید:

توکل نیز همچون مشورت پایگاهی اعتقادی، بین مسلمین دارد و آنان در تصمیم‌گیری و اتخاذ خط‌مشی بسیار بدان تمسک می‌جویند (توکل در لغت بمعنای جمع کردن عزم بر فعل، با اطمینان قلبی به خدای تعالی و افکندن تن در عبودیت و تعلق قلب به ربوبیت است).

... توکل منزلی است از منازل دین و جایگاه و مقامی است از مقامات اهل یقین و از بالاترین درجات دوستان و مقربان الهی است^{۱۱} توکل بخودی خود امری پیچیده است به جهت علم، سپس مشکلی است از جهت عمل

در یک تعریف کلی (توکل عبارت از اینکه انسان زمام امور خود را به دست غیر خود دهد و تسلیم او شود که هرچه او صلاح دید و کرد همان را صلاح خود بداند و این خود از اخص آثار عبودیت است)^{۱۷}

آثار توکل

۱- زدودن تردید و ترس و بیم در مقابل تصمیمات مخاطره‌انگیز.

(خداوند کسی را که به او اعتقاد و توکل می‌کند، از شر هر چیزی که از آن بترسد حفظ می‌کند)^{۱۸}

۲- توکل پناه فرد مسلمان در مقابل تهدیدها و اربابهاست^{۱۹} و باعث قوت قلب و پیدا کردن تکیه‌گاهست و از وحشت و دلواپسی جلوگیری می‌کند.

۳- توکل باعث استواری اراده می‌شود و به هنگامی که هدف درست انتخاب شده عزم را جزم می‌کند.^{۲۰}

۴- توکل سبب تسلیم نشدن به ضعف و زبونی و ذلت است.

۵- توکل ولو بطور اجمال هم که شده انسان را با مقام پروردگار متعال آشنا می‌کند.^{۲۱}

۶- توکل عاملی برای انگیزش و اراده فرد با ایمان است.

۷- توکل موجب یاری و نجات اهل ایمان از ضلالت و گمراهی است.

۸- توکل به معنای استفاده - پناه بردن بخدا از شیطان است.

۹- توکل و ایمان دو ملاک صدق عبودیت است و ادعای عبودیت با نداشتن آن دو، ادعائی کاذب است.

۱۰- توکل موجب الگو و راهنما قرار دادن دستورات خداوند در اعمال و تصمیم‌گیریها می‌شود.

۱۱- خداوند محبت و رحمت خود را نسبت به پیامبر خویش و «متوکلان» در آیات یکصد و هشتاد و پنجم و یکصد و ششم سوره آل عمران ابراز می‌فرماید.

۱- سوره روم آیه ۲۹
۲- مترجم کتاب (بزرگترین اصل مدیریت در دنیا) اثر مایکل لوبوف (مقدمه مترجم).

۳- ان من البیان لسحرا و ان من الشعر لحکمه. (ظاهراً حدیث معصوم است).

۴- سوره طه آیه ۱۳۱

۵- حتی اذا اتوا علی واد النمل قالت نملة یا ایها النمل ادخلوا مسکنکم لایحطمنکم سلیمان و جنوده و هم لایشعرون سوره نمل آیه ۱۸

۶- سوره‌های غافر آیات ۲۶ و ۳۴ و ۷۵ نحل آیه ۳۲۸. الذمر آیات ۵۹ و ۷۱

۷- و تفقد الطیر فقال مالی لاری الهدهد ام کان من الغائین. سوره نمل آیه ۲۰

۸- ... قال رب اوزعنی ان اشکر نعمتک الی انعمت علی و علی والدی و ان اعمل صالحاً ترضاه و ادخلنی برحمتک فی عبادک الصالحین. سوره نمل آیه ۱۹

۹- ... اولیا تینی بسلطان مبین. سوره نمل، آیه ۲۱

۱۰- تقسیم کار اجتماعی، امیل دورکیم، ترجمه باقر پرهام، ۱۳۶۹

۱۱- از قبیل نقطه علانم مکث و سئوال و تعجب و خط تیره برای جمله معترضه دو نقطه روی هم و اشاره به پاورقی و علامتهای قلاب، گیومه، کروش و غیره.

۱۲- واجعل لی وزیراً من اهلی هارون اخی اشددیه ازری و اشکره فی امری سوره طه آیات ۲۹ - ۳۰ -

۱۳- ماخذ پیشین

۱۴- و اقاموا الصلوه و امرهم شوری بینهم و ممارزقناهم ینفقون ...

۱۵- فیما رحمه من الله کنت لهم ولوکنت فظاً غلیظ القلب لانفضوا من حولک فاعف عنهم و استعفر لهم و (شاورهم فی الامر) فاذا عزمت فتوکل علی الله ان الله یحب المتوکلین.

۱۶ و ۱۷- ماخذ پیشین.

۱۸- المحاده البیضاء جلد هفتم. التوحید و التوکل

۱۹- ترجمه تفسیر المیزان جلد ۲۴ ص ۲۶۷

۲۰- سوره اعراف آیه ۸۹ با استفاده از تفسیر مرحوم علامه طباطبائی (رضوان جایگاه).

۲۱- سوره یونس آیه ۷۱ داستان حضرت نوح و توکلش بر خدا در مقابل قومش و اتمام حجت با آنان.

۲۲- سوره یونس آیه ۸۴ و ۸۵ در مورد توصیه حضرت موسی بر قومش و پاسخ آنها.

بهره‌وری و فرهنگ اسلامی

از: جمفر بیک‌زاد

است که در فرهنگ علمی و آداری کشور رایج گردیده و بر سر آن و اینکه برای این واژه در زبان فارسی چه معادلی انتخاب شود، در آغاز توافق نظر نبود، عده‌ای از مترجمان «قدرت تولید» و عده‌ای «بهره‌وری» را برگزیدند. امروزه در اکثر نوشتارهای علمی، آداری و فنی معادل فارسی «بهره‌وری» بیش از سایر معادله‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد. واژه بهره‌وری در زندگی هر فردی مورد نظر است و تمام جوامع و دستگاهها نیز برای دستیابی به آن تلاش می‌کنند. اگر قدری دقیق‌تر بنگریم بسیاری از دستگاهها یا تاسیسات جهان بخوبی یا در جهت دستیابی به این واژه و یا در جهت بهبود آن بوجود آمده‌اند.

اصطلاح بهره‌وری برای افراد مختلف معانی متفاوتی دارد. مانند بازده بیشتر با حفظ هزینه‌ها در حد ثابت یا انجام صحیح کار، کار دقیق‌تر و بیشتر، خودکار کردن عملیات برای دستیابی به بازده افزون‌تر و سریع‌تر. این نکته در رابطه با تعریف بهره‌وری قابل توضیح است که افراد متناسب با جایگاهی که در آن قرار می‌گیرند، بهره‌وری را تعریف می‌کنند. مثلاً یک فرد در مقام تولیدکننده از بهره‌وری تعریفی متفاوت ارائه می‌دهد تا موقعی که در جایگاه مصرف کننده یا در جایگاه یک مقام دولتی قرار دارد. براین اساس نیز تعاریف مختلفی از بهره‌وری شده است.

تعاریف بهره‌وری

چنانچه گفته شد از بهره‌وری تعاریف مختلفی شده است که به چند مورد از آنها اشاره می‌شود:

۱- ساده‌ترین تعریف در مورد بهره‌وری عبارت است از نسبت ساده‌ها به داده‌ها.

هرقدر این نسبت افزایش یابد بهره‌وری بیشتری را در آن مورد خواهیم داشت و بالعکس. یا بطور خیلی ساده‌تر و عامیانه‌تر بهره‌وری عبارت است از آن مقدار انرژی که برای توان انجام یک کار ضرورت دارد. اگر کمتر مصرف کنیم کیفیت و کمیت کار انجام

در فرهنگ اسلامی، عواملی که موجب کاهش بهره‌وری می‌شوند مورد نکوهش قرار گرفته است. عواملی از قبیل بیکاری، اسراف، اتلاف وقت و ... در مقابل عواملی که منجر به افزایش بهره‌وری می‌شوند، عواطفی از قبیل تقوی، همیگزاری در کار، قناعت در مصرف منابع، دقت در صحت انجام وظیفه، استفاده مناسب از زمان به‌کارگیری حداکثر استعداد در جهت نوآوری و ... مورد تقدیر و تشویق قرار گرفته است.

مقدمه

در عصر کنونی لازمه بقای هر کشوری توسعه و پیشرفت است و کشورها برای بقاء و همچنین برای اینکه از قافله تمدن بشری عقب نمانند گام در راه پیشرفت و توسعه می‌گذارند و برای این منظور نیز تمام فکر و ذهن اکثر کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه معطوف به توسعه و موفقیت در این امر می‌باشد لذا برای اینکه کشورهای فوق این فکر و ایده را به عمل تبدیل کنند باید عوامل زیادی را در نظر بگیرند و آنچه که در بین این عوامل، از همه بیشتر مورد تأکید می‌باشد، بهره‌وری است.

دلیل این نظر، این است که باوجود دسترسی برخی از کشورها به منابع طبیعی، امکانات، تجهیزات و نیروی انسانی نتوانسته‌اند در مسیر توسعه با موفقیت گام بردارند. درحالیکه بسیاری از کشورها که منابع و امکانات فوق را در حد کافی برای توسعه

ندارند نتوانسته‌اند در مسیر توسعه و بهره‌برداری بیشتر از نعمتهای خداوند متعال موفق باشند که این نیز ناشی از موفقیت در امر بهره‌وری می‌باشد. بنابراین، با خصوصیات عصر حاضر، بقاء و توسعه کشورها منوط به بهره‌گیری بهینه از منابع و امکانات در جهت نیل به اهداف و آرمانهاست، این گفته بیانگر جایگاه بهره‌وری در استراتژی توسعه کشورهاست.

عوامل بسیاری در بهره‌وری موثر می‌باشند که در این مقاله یکی از این عوامل یعنی فرهنگ را بررسی خواهیم کرد، برای این منظور ابتدا توضیحاتی در رابطه با بهره‌وری و فرهنگ داده می‌شود.

بهره‌وری

واژه Productivity یک واژه انگلیسی است و در لغت به معنای قدرت تولید، باروری و مولد بودن می‌باشد. و این واژه چند سالی

شده و بهره‌وری را پائین می‌آورد و اگر بیشتر یا غیر متناسب صرف شود نیز انرژی و توان قابل استفاده برای انجام کار دیگر را بیهوده در کار صرف کرده‌ایم.

۲- تعریف بهره‌وری از دیدگاه سازمان بین‌المللی (LLO)

محصولات مختلف با ادغام چهار عامل اصلی زمین، سرمایه، کار و سازماندهی حاصل می‌شوند. نسبت این عوامل به تولید معیاری برای سنجش بهره‌وری است.

۳- تعریف بهره‌وری از دیدگاه آژانس بهره‌وری اروپا (DPA)

بهره‌وری درجه استفاده موثر از هر یک از عوامل تولید است و بهره‌وری یک دیدگاه فکری است که همواره سعی دارد آنچه را که در حاضر موجود است، بهبود بخشد. بهره‌وری مبتنی بر این عقیده است که انسان می‌تواند کارها و وظایفش را هر روز بهتر از دیروز به انجام برساند.

۴- تعریف بهره‌وری از دیدگاه مرکز بهره‌وری ژاپن (JPC)

هدف از بهبود بهره‌وری عبارت است از به حداکثر رسانیدن استفاده از منابع، نیروی انسانی، تسهیلات و غیره، بر طریق علمی و با کاهش هزینه‌های تولید، گسترش بازارها، افزایش اشتغال، کوشش برای افزایش دستمزدهای واقعی و بهبود معیارهای زندگی آن گونه که به نفع کارکنان، مدیران و مصرف‌کننده باشد.

۵- منظور از بهره‌وری، سلسله‌ای از کارکردها و فعالیت‌های هماهنگ برای بهبود وضعیت و استفاده بهینه از استعدادها و مهارتها، منابع و نعمت‌ها و امکانات و دارایی‌ها است.

۶- بهره‌وری یعنی فرزند زمانه خود بودن، بهره‌وری یعنی کاربرد بهینه ابزارهای کار و زندگی، سرانجام بهره‌وری یعنی کار امروز را به فردا نیفکن.

۷- بهره‌وری نگرشی فرهنگی است که در آن انسان فعالیت‌های خود را هوشمندانه و خردمندانه انجام می‌دهد تا از طول حیات

هر دیدگاهی در نهایت نگرشی واقع‌گرایانه به زندگی است، یک فرهنگ است که در آن انسان با فکر و هوشمندی خود فعالیت‌هایش را با ارزشها و واقعیات منطبق ساخته تا بهترین نتیجه را در جهت اهداف مادی و معنوی حاصل کند.

بهره‌وری چه هست و چه نیست!

باتوجه به تعاریفی که از بهره‌وری به عمل آمد می‌توان بطور خلاصه گفت که بهره‌وری چه هست و چه نیست:

بهره‌وری چه هست!

- یک نگرش برای عقلایی کردن فعالیت‌هاست.
- جلوگیری از کارهای لغو و بیهوده است.
- درست و بجا مصرف کردن است.

خود، منابع در دسترس و مواهب طبیعی بهترین نتیجه و بالاترین مطلوبیت را به دست آورد. این نگرش موجب زندگی بهتر و متعالی‌تر برای تمامی آحاد جامعه می‌شود.

بطور کلی بهره‌وری برپایه هر تعریفی و یا - استفاده صحیح از عمر برای زندگی بهتر و متعالی‌تر است.

- بهره‌برداری مناسب از مواهب طبیعی است.
- ایجاد محیطی دلپذیر و شاداب در حد امکانات است.

- هماهنگ کردن کیفیت و کمیت هزینه در رقابت است.

- قرارگرفتن در جایگاه خود در جامعه است.
- همکاری و مشارکت برای منافع مشترک است.

بهره‌وری چه نیست!

- صرفاً یک معیار اقتصادی و مالی نیست.
- الزاماً کار بیشتر نیست.
- کم مصرف کردن نیست.

- زندگی برای کار کردن نیست.
- جلوگیری از کارهای مورد علاقه نیست.
- تجمل‌گرایی نیست.

- صرفاً تولید بیشتر نیست.
- نفع طلبی فردی یا چشم‌پوشی از حاصل فعالیت‌ها نیست.

- استثمار و بهره‌کشی از زیردستان نیست.

اهمیت و ضرورت توجه به بهره‌وری

امروزه آنچه که در کشورهای پیشرفته به عنوان عامل پیشرفت جلوه می‌کند و اکثر کشورهای توسعه نیافته و در حال توسعه را به اقتباس و پیروی از آنها و می‌دارد و به دنبال خود می‌کشاند چیزی جز بهره‌وری نیست.

بهره‌وری زمانی اهمیت پیدا می‌کند که کشورهای جهان در مقابل مسائل و مشکلاتی نظیر تورم، رکود اقتصادی و ... باتوجه به بهره‌وری راه حل مناسب بیابند. امروز بسیاری سازمانها و شرکتها از صحنه رقابت خارج می‌شوند و نمی‌توانند در بازار رقابت دوام داشته باشند شکست اینگونه سازمانها در اثر عدم توجه به بهبود بهره‌وری می‌باشد. چرا امروز در کشور ما اکثر خانواده‌ها از وسایل ژاپنی استفاده می‌کنند و به وسایل ساخته شده توسط خودی (ایرانی) توجهی ندارند؟ این مسائل از بهره‌وری ناشی می‌شود که خود منتهی به قیمت تمام شده کمتر و کیفیت بالاتر کالا و خدمات می‌شود. چون هر خانواده‌ای وقتی که می‌خواهد یک کالایی را خریداری کند ابتدا به کیفیت و قیمت آن توجه می‌کند سپس کالای دلخواه خود را باتوجه به این دو عامل خریداری می‌کند و کالایی را انتخاب می‌کند که قیمت پایین‌تر و کیفیت بالاتری داشته باشد.

علاوه بر عواملی که گفته شد، محدودیت منابع طبیعی که افزون بر ما، به نسل‌های آینده این مرز و بوم نیز تعلق دارد و نسل حاضر امانت‌دار آن است نیز علت اصلی دیگر است که لزوم توجه به بهره‌وری را ایجاد می‌کند. عبارت دیگر، محدودیت منابع کره زمین افزایش دم افزون جمعیت و لزوم محیط‌زیست برای بقای نسل و ادامه حیات انسان ایجاد می‌کند با نهایت دقت و دلسوزی منابع را مورد استفاده قرار دهیم و بکوشیم ضمن استفاده صحیح و بهینه از نعمت‌ها و موهبت‌های الهی، آسیبی به محیط زندگی خود و دیگر

حجم بالای اسراف و ضایعات مواد غذایی است که این تقریباً برابر با میزان واردات گندم می‌باشد.

- تحقیقی که توسط یکی از پژوهشگران در دو کارخانه سیمان در ایران و ژاپن انجام شده است نشان می‌دهد که در کارخانه ایرانی که ظرفیت تولید روزانه آن ۶۶۰۰ تن است برای تولید هر تن، ۱۱۵ کیلووات ساعت برق مصرف می‌شود اما در کارخانه ژاپنی با همان ظرفیت تولید ۹۰ کیلووات ساعت برق، در کارخانه ایرانی ۱۴۰۰ نفر نیروی کار وجود دارد اما در کارخانه ژاپنی ۱۷۵ نفر، زمینی که کارخانه ژاپنی در اختیار دارد در حدود ۰/۲ کیلومتر مربع است و زمین کارخانه ایرانی بیش از ۴ کیلومتر مربع.

- طبق آمار رسمی منتشر شده در جراید، ساعات کار مفید در ژاپن ۴۹ تا ۶۰ ساعت در هفته، در کره جنوبی ۵۴ تا ۷۲ ساعت در هفته، در آمریکا ۳۶ تا ۴۰ ساعت در هفته و ساعت کار مفید در ایران ۶ تا ۹ ساعت در هفته اعلام شده است. مطالعه‌ای که در سال ۱۳۶۵ در مورد ساعت کار مفید کارکنان یک سازمان اداری به عمل آمده، نشان می‌دهد که ساعت کار رسمی در سازمان مزبور ۵۲ ساعت در هفته بوده است یعنی علاوه بر ۴۴ ساعت مقرر، کارکنان آن ۸ ساعت اضافه کاری هم داشته‌اند. اما کار مفید کارکنان سازمان مزبور فقط ۷/۸ ساعت در هفته بوده است.

- مصرف انرژی ما روزانه ۱/۲ میلیون بشکه نفت و ۴۰ میلیون مترمکعب گاز است و اگر در یک مقایسه کشور چین را با ۱/۲ میلیارد نفر در نظر بگیریم متوجه می‌شویم که این کشور با رشد ۱۴٪ در تولید ناخالص ملی و ۱۸٪ در بخش صنعت کمتر از ما نفت مصرف می‌کند.

- امروزه برای هر یک هزار دلار تولید ملی در جهان ۲ بشکه و در ایران ۷ بشکه نفت مصرف می‌شود.

- برای تولید یک متر پارچه باید به طور متوسط کمتر از نیم کیلو وات ساعت انرژی

الف - عوامل بیرونی		ب - عوامل درونی	
عوامل محیطی	تغییرات ساختاری	عوامل نرم‌افزاری	عوامل سخت‌افزاری
۱- قوانین و مقررات دولتی	۱- تغییرات اقتصادی شامل	۱- عوامل انسانی شامل	۱- سرمایه شامل
۲- سیاستها و استراتژیها	الف- تغییر در الگوی اشتغال	الف- فرهنگ	الف- مواد اولیه
۳- مؤسسات دولتی	ب- روند سرمایه‌گذاری	ب- سواد	ب- زمین
۴- امکانات زیرساختی	ج- ظرفیت مالیاتی	ج- آموزش	ج- ساختمان
۵- مبانی عقیدتی و فرهنگی جامعه	د- درآمد ناخالص ملی	د- انگیزه	د- مبانی مالی و انرژی
۶- مبانی سیاسی و اجتماعی جامعه	۲- تغییرات اجتماعی شامل	ی- مهارت و روابط انسانی	۲- تکنولوژی شامل:
	الف- تغییرات جمعیتی	۲- مدیریت و رهبری	الف- تجهیزات و ماشین آلات
	ب- نرخ مرگ و میر	۳- ساختار سازمان	ب- تعمیرات و نگهداری
	ج- روشهای زندگی	۴- روشهای کار	ج- ابزارهای جدید
	د- ارزشهای اجتماعی	۵- دانش فنی	
	ی- برنامه امنیت اجتماعی	۶- طراحی	
	۷- مهندسی و تحقیق		
	الف- خط مشی سیاسی		
۳- تغییرات سیاسی شامل:	ب- تهدیدهای برون مرزی		
	ج- روابط خارجی		

و مهارت‌های مورد نیاز، امکانات وسیعی را برای توسعه دارد اما سؤال بحث‌انگیز اینجاست چرا با داشتن چنین پشتوانه‌هایی برای توسعه، توسعه نیافته است؟! وقتی مطالعه تطبیقی بین ایران و کشورهای پیشرفته از این لحاظ انجام می‌دهیم به این نتیجه می‌رسیم آنچه که باعث تمایز بین ایران و کشورهای پیشرفته شده است، طرز استفاده از منابع و امکانات و بطور کلی بهره‌وری می‌باشد که آمارهای رسمی ارائه شده بیانگر این وضعیت (پائین بودن بهره‌وری) می‌باشد:

- در هر سال ۲۴۰ میلیارد مترمکعب از آبهای کشور هز می‌رود.

- ظرفیت تولیدات کشاورزی کشور اکنون حدود ۶۰ میلیون تن است که حدود ۲۰ میلیون تن از آن می‌شود.

- زمینهای زیرکشت چغندر قند در استان خراسان با مساحت زمینهای زیرکشت چغندر ژاپن برابر و حتی در این استان اندکی بیشتر است. ولی چغندر تولید شده در ژاپن حدود ۱/۵ برابر و قند به دست آمده نیز حدود ۳ برابر این استان است.

- آمار نشان می‌دهد ضایعات مواد غذایی بخصوص نان در ایران ۳۰ درصد می‌باشد که معادل غذای ۱۵ میلیون نفر بوده که بیانگر

موجودات زنده وارد نسازیم. بنابراین با توجه عواملی محدودیت منابع، افزایش جمعیت، رشد نیازها و خواسته‌های بشری و رقابت شدید در عرضه تولید که هرگونه فعالیت اقتصادی بدون توجه به عامل بهره‌وری موفقیتی نخواهد داشت.

وضعیت بهره‌وری در ایران

با ایجاد سازمان منطقه‌ای بهره‌وری A.P.O در آسیا در سال ۱۹۶۱ میلادی که هدفش افزایش بهره‌وری و سهولت دستیابی به توسعه یافتگی در منطقه آسیا بود. کشور ایران نیز در سال ۱۹۶۴ میلادی به سازمان منطقه‌ای بهره‌وری پیوست اما مسئولان تنها به حفظ ارتباط با این سازمان و پرداخت حق عضویت بسنده کردند.

در سال ۱۳۶۶، فعالیت‌ها و تشکیلات مربوط به بهره‌وری به وزارت صنایع سنگین - سپرده شد و سرانجام در سال ۱۳۷۱، تشکیلات بهره‌وری ملی ایران بوجود آمد. کشور ما دارای منابع طبیعی و مواد زیرزمینی سرشاری می‌باشد علاوه بر آن، دارای نیروی انسانی مستعد و هوشمند که نشانگر آن، وجود ایرانیان بسیار در سطوح بالای علمی دنیا می‌باشد، بنابراین با داشتن چنین مردمانی هوشمند و مستعد برای فراگیری علوم و فنون

بهره‌وری چه نیست!

می‌شود:

۱- لغت‌نامه و بستر (webster) فرهنگ را باورهای عادی شکلهای رفتار اجتماعی و صفحات گروههای نژادی، دینی و اجتماعی تعریف کرده است.

۲- فرهنگ عبارت است از الگوی اندیشه و رفتار. (روت بندیکت)

۳- فرهنگ شامل سخن، دانش، باورها، آداب، هنر و فن‌شناسی‌ها، آرمانها و دستورهایی است که از دیگران، از بزرگانمان، و از گذشته می‌آموزیم و خود می‌توانیم چیزی به آن بیفزاییم. (کروبر)

۴- فرهنگ الگویی از مفروضات بنیادی است که در فراگرد تجربه رویارویی با دشواریهای نهفته در سازگاری بیرونی و یکپارچگی درونی، از سوی گروهی معین ساخته، کشف شده، یا پدید می‌آید، (ادگار شاین)

۵- به مجموع اندوخته‌ها و آموخته‌هایی که در اثر زندگی اجتماعی در جامعه انسانی پدید آمده است فرهنگ می‌گویند مانند آداب رسوم، عقاید، ابنیه‌ها - ابزارها و تولیدات اجتماعی.

۶- فرهنگ عبارت است از مجموعه پیچیده‌ای از علوم، هنرها، افکار، اعتقادات، آداب و سنن و قوانین و مقرراتی که بر جامعه حاکم است و مورد پذیرش اعضای آن می‌باشد.

۷- فرهنگ عبارت است از ویژگی یا خصوصیات اصلی و اساسی که بوسیله یک ملت در طول زمان شکل می‌گیرد بطوریکه کلیه پندارها و رفتارهای اجتماعی آن ملت مبتنی بر این خصوصیت می‌شود.

گاهی کلمه فرهنگ با کلمه دیگری همراه می‌شود مانند فرهنگ تولید، فرهنگ مصرف، فرهنگ کشاورزی، فرهنگ بهره‌وری و مانند اینها، در این صورت معنی فرهنگ مجموعه‌ای از الگوهای شکل گرفته در مورد آن موضوع خاص است.

- صرفاً یک معیار اکتصادی و مالی نیست.
- الزاماً کار بیشتر نیست.
- کم مصرف کردن نیست.
- زندگی برای کار کردن نیست.
- جلوگیری از کارهای مورد علاقه نیست.
- تحمل نگرانی نیست.
- صرفاً تولید بیشتر نیست.
- نفع طلبی فردی یا چشم‌پوشی از حاصل فعالیت‌ها نیست.
- استثمار و بهره‌دستی از زیردستان نیست.

۴- عدم وجود سیستم اطلاعاتی و انتقال اطلاعاتی صحیح.

۵- عدم وجود رقابت در تولید.

۶- غلبه فرهنگ سنتی کار بر فرهنگ صنعتی.

۷- استقرار نامناسب انسانها و تجهیزات.

۸- عدم وجود برنامه‌ریزی در زندگی و کار.

۹- کم توجهی برنامه‌ریزان و به عامل بهره‌وری در سطح کلان.

۱۰- یکی دیگر از دلایل کاهش بهره‌وری این است که مدیران با واکنش سنتی جامعه با مسئله بهره‌وری روبرو می‌شوند. انجام هر اقدامی برای افزایش بهره‌وری، معانی استثمار و یا چیزهایی از این قبیل را در میان مردم تداعی می‌کنند.

۱۱- چند شغله بودن کارگران، کارکنان و مدیران.

۱۲- حاکم بودن فرهنگ مصرف به جای فرهنگ تولید.

۱۳- عدم توجه به فرهنگ خودی به عبارتی عدم توجه کافی به فرامین و توصیه‌های فرهنگ اسلامی.

۱۴- کمبود آموزشهای صحیح و مناسب

فرهنگ

از واژه فرهنگ تاکنون تعاریف زیادی به عمل آمده که هر یک به نوبه خود در و در جایگاه خاص خود کاربرد داشته و قابل استفاده بوده است. در اینجا به چند نمونه از آنها اشاره

الکتریکی مصرف شود این رقم در صنایع نساجی ایران به طور متوسط ۰/۶ است که ۲۰ درصد بالاتراز حد استانداردهای جهانی است.

- مصرف انرژی الکتریکی برای تولید یک کیلو شکر در ایران ۰/۲۲ کیلووات ساعت برق است که نزدیک به ۳ برابر حد متوسط جهانی است.

- صنایع روغن نباتی ایران برای تولید یک کیلوگرم روغن نباتی حدود ۰/۳ کیلووات ساعت انرژی الکتریکی مصرف می‌کنند که این رقم ۶ برابر حد استاندارد جهانی است.

- حد متوسط جهانی مصرف انرژی الکتریکی برای تولید یک کیلوگرم شکر مفید حدود ۵ صدم کیلووات ساعت است. این رقم در ایران نزدیک به ۲۵ صدم کیلووات ساعت است که ۵ برابر حد متوسط جهانی است.

- بهره‌وری کشور در فاصله سالهای ۱۳۶۴ تا ۱۳۶۹ به میزان ۲۵٪ کاهش یافته است بطوری که راندامان نیروی کار در صنعت ۱۵ درصد می‌باشد. این رقم بیان کننده ۸۵ درصد ضایعات در وقت و زمان است، در حالیکه میزان بهره‌وری در مدت مشابه در کشورهای مختلف از جمله تایلند ۳۷ درصد، تایوان ۳۶ درصد، کره جنوبی ۳۵ درصد سنگاپور ۲۸ درصد و پاکستان ۱۴ درصد می‌باشد.

علل پائین بودن بهره‌وری

چنانچه گفته شد عوامل بسیاری در بهره‌وری چه در جهت مثبت (ارتقاء)، چه در جهت منفی (کاهش) موثر می‌باشد و با توجه به اینکه یکی از راههای ساده ارتقای بهره‌وری، جلوگیری از عواملی است که موجب کاهش بهره‌وری می‌شوند لذا در اینجا به برخی از عوامل مهم در کاهش بهره‌وری در جامعه خودمان اشاره می‌شود:

۱- ضعف مدیریت

۲- حاکم بودن روابط به جای ضوابط

۳- عدم اجرای روشهای بهینه به دلیل وجود ضوابط خشک و غیر منعطف.

مفهوم بهره‌وری در فرهنگ جامعه است. فرهنگ بهره‌وری دارای سه ویژگی بیش، دانش و کوشش می‌باشد. منظور از بیش، باور و اعتقاد در کار است. اگر شخص نسبت به کاری که انجام می‌دهد از انگیزه بسیار قوی برخوردار باشد، از انجام آن کار و پیشرفت حاصل احساس لذت و شادی می‌کند، تنها اعتقاد و باور نسبت به اهداف کار کافی به نظر نمی‌رسد بلکه باید شیوه‌های انجام را نیز خوب بداند، ناآگاهانه برای انجام کاری قدم بر ندارد.

به عبارتی بر دانش (دانستن شیوه‌های بهتر انجام کار) مجهز باشد. ویژگی سوم کوشش به معنای تلاش عملی برای انجام کار است. اگر فعالیتهای مردم یک جامعه آمیخته با این سه ویژگی باشد می‌توان حاکمیت بهره‌وری در آن جامعه را پذیرفت.

فرهنگ یکی از عناصر اساسی حرکت ذهن، دل و دست انسان است. اگر فرهنگی شبیه به فرهنگ کارگران ژاپنی پذیرفت که کار در شمار خدمت به پروردگان رجهان است، آن وقت عبادت وی از ساعت چهار صبح آغاز می‌شود و گاهی در ساعت ده شب به سختی پایان می‌پذیرد. او فرهنگ کارش را با فرهنگ عبادت پروردگارش بهم پیوسته است یا اگر فرهنگی در یک شرکت پدید آمد که در آنجا مشتری مهمترین و به اصطلاح تاج سر فروشنده تلقی شده آنگاه تمام کوشش صنعتگر بر آن است فرآورده‌ای پدید بیاورد که به نیاز خریدار پاسخ گوید، گرچه این خریدار در سراسر جهان پراکنده باشد. بنابراین چنین برداشتی و چنین فرهنگی و چنین اخلاق کاری به وقت مشاهده هر نقص جزئی اجازه نخواهد داد که خط تولید حرکت کند، به توقف خط تولید می‌پردازد و رفع نقص می‌نماید. و یا در فرهنگی که می‌پذیرد خطرپذیری یکی از عوامل اساسی رشد و آفرینندگی است، سرمایه‌گذاری برای کارهای تازه و نو در شمار کارهای عادی و جاری است. بدین ترتیب فرهنگ را باید به عنوان

آن همراه با تطبیق و سازگاری است فرهنگ، در سراسر زمان، رو به سوی سازگاری با پیرامون جغرافیایی خود دارد به عبارتی تلاش می‌کند که محیط را با خود سازگار و همراه بکند و قابلیت انعطاف دارد.

۶- فرهنگ وحدت و یگانگی می‌آفریند. به عوانی یک پی‌آمد فراگرد سازگاری، عناصر هر فرهنگ گرایش به آن دارند تا پیکری یکپارچه و به هم بافته و سازگار پدید آورند. براین اساس فرهنگ موجب اتحاد و یگانگی افرادی که در یکجا زندگی می‌کنند، می‌گردد.

۷- تمام جوامع دارای فرهنگ هستند براساس این ویژگی، اصطلاح بی‌فرهنگ که بیشتر رایج می‌باشد معنا و مفهوم پیدا نمی‌کند.

فرهنگ و بهره‌وری

برای بهبود بهره‌وری، گام اول وارد کردن

ویژگی‌های فرهنگ

- ۱- فرهنگ آموختنی است. فرهنگ چیزی است که انسانها یاد می‌گیرند و آن را به نسل‌های دیگر منتقل می‌کنند.
- ۲- فرهنگ خشنودی بخش است. فرهنگ همواره، و به ضرورت، نیازهای بنیادی زیستن و نیازهای ثانوی برخاسته از آنها را برآورده می‌سازند. فرهنگ از عادت‌ها ساخته شده است و عاداتها زمانی که خشنودی می‌آفرینند، پایدار می‌مانند.
- ۳- فرهنگ پدیده اجتماعی است. فرهنگ مربوط به فرد نیست، فرهنگ زاده اجتماع است و در اثر تحولات اجتماعی فرهنگ بوجود می‌آید.
- ۴- فرهنگ پدیده ذهنی و تصویری است بسیاری از پندارهای فرهنگی قابلیت پیاده شدن را ندارند و در ذهن و تصور آدمها می‌باشند.
- ۵- فرهنگ سازگاری می‌یابد فرهنگ دگرگون می‌شود و فراگرد دگرگونی

یکی از عناصر اساسی و جزئی پیوسته به انسان، به عنوان مهمترین ورودی در فراگرد تولید تلقی کرد.

فرهنگ ریشه در سنت، گذشته و تاریخ دارد که باید به آن توجه کرد یکی از نقایص عمده ما این است که در اغلب موارد با فرهنگ خودمان قطع رابطه کرده ایم و خیلی از فعالیت های ما ریشه در سنت ندارد بطوریکه یکی از نقایص عمده ما در صنعت نیز از این مسئله ناشی می شود، در حالیکه اکثر کشورهای توسعه یافته یکی از موارد مورد تاکید و توجه آنها فرهنگ خودی در همه زمینه ها می باشد، خیلی از اتفاقاتی که در مدیریت شان یا فعالیت های شان می افتد برگشتن به آن مسائلی است که در فرهنگ شان ریشه دارد. مثلاً در رفتار سامورائی ها یک مسئله ای که به چشم می خورد اطاعت از ارشدیت و کارگروهی است و دقیقاً در مدیریت جدید ژاپن این مسئله به چشم می خورد.

بنابراین یک نکته مهم توجه به فرهنگ و سنت های خودمان است و با توجه به اینکه فرهنگ ما ایرانیان، فرهنگ غنی اسلامی می باشد اگر به فرهنگ خود که همان اسلام است بیش از این توجه داشته باشیم بهره وری به مراتب بیش تر از این خواهیم داشت. چون در فرهنگ اسلامی، عواملی که موجب کاهش بهره وری می شوند. مورد نکوهش قرار گرفته است. عواملی از قبیل بیکاری، اسراف، اتلاف وقت و ... در مقابل عواملی که منجر به افزایش بهره وری می شوند عواملی از قبیل تقوی، پرهیزکاری در کار، قناعت در مصرف منابع، دقت در صحت انجام وظیفه، استفاده مناسب از زمان به کارگیری حداکثر استعداد در جهت نوآوری و ... مورد تقدیر و تشویق قرار گرفته است.

در بیان جایگاه بهره وری در فرهنگ غنی اسلامی فرمایشاتی از بزرگان دین می آوریم. پیامبر گرامی (ص) می فرمایند:
من استوی یوماه فهو مغبون
هر کس دو روزش یکسان باشد زبان دیده است.

و همچنین ایشان می فرمایند:

هر کس کار می کند، باید آن را خوب انجام دهد.

حضرت علی (ع) می فرمایند:

خردمند اوست که هر چیز را به جای خویش به کار برد.

بنابراین بهره وری در فرهنگ ما ریشه دارد. پدران ما در گذشته، وقتی تکه نانی را در زمین مشاهده می کردند آن را بر می داشتند، می بوسیدند و در کنار دیوار می گذاشتند. و یا وقتی تکه های نان در سفره شان زیاد می شد، شیوه مصرف را عوض می کردند مثلاً شیر می خریدند و با تکه های نان آن را می خوردند و مواردی بسیار مانند اینها.

از طرفی در فرهنگ ما عنایت کافی به نوگرایی و نوجویی و نوآوری شده است، مولانا می گوید:

نوبت کهنه فروشان در گذشت

نوفروشانیم، این بازار ماست.
متأسفانه علیرغم تاکیداتی که در فرهنگ ما در مورد بهره وری هست ما نه تنها در جهت بهره وری حرکت نکرده ایم بلکه باید تاکید کرد که حرکت ما در جهت ضد بهره وری است.

نتیجه گیری

چنانچه گفته شد یکی از عوامل توسعه یسافنگی، استفاده بهینه از منابع و امکانات موجود به عبارتی بهره وری می باشد که گفته شد عوامل بسیاری در ارتقاء و کاهش آن موثر می باشند، که در این مقاله تاثیر فرهنگ بخصوص فرهنگ اسلامی بر بهره وری بیان شد و گفته شد که بسیاری از کشورهای پیشرفته از جمله ژاپن در سایه بهره وری با تاکید بر فرهنگ خودی توانسته اند در مسیر توسعه با موفقیت گام بردارند. با توجه به مطالب گفته شده می توان چنین نتیجه گیری کرد که برای اینکه بسیاری از مشکلات ناشی از عدم بهره وری رافع کرد باید روی فرهنگ بهره وری کار کرد و آن را در سطح جامع

گسترش داد و این فرهنگ، باید از خانواده شروع شود و تا بالاترین سطوح جامعه ادامه یابد و این نیز در صورت توجه به فرهنگ خودمان به امکانپذیر خواهد بود.

راه کارهای افزایش بهره وری

- ۱- یکی از راههای افزایش بهره وری جلوگیری از عواملی است که منجر به کاهش بهره وری می شوند که این عوامل در مطالب قبلی ذکر شد.
- ۲- آموختن اصول و مبانی بهره وری
- ۳- استفاده از مکانیزمهای انگیزشی
- ۴- تغییر نگرش نسبت به کار، به این معنی که کار در شمار عبادت به خدا و خدمت به خلق است.
- ۵- ایجاد روحیه کیفیت نگارانه در افراد جامعه، منظور این است که زمینه ای فراهم شود تا این احساس در افراد بوجود آید، محصولی که آنها ارائه می دهند بیانگر شخصیت آنهاست.
- ۶- توجه به فرهنگ خودی (فرهنگ اسلامی) و بکارگیری توصیه ها و راهبردهای تعالیم اسلامی در برنامه زندگی و کاری.

منابع و مأخذ

- ۱- طوسی، محمد علی، فرهنگ سازمانی، تهران، انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی چاپ اول ۱۳۷۲.
- ۲- مجله صنعت و توسعه شماره ۸ خرداد و تیر ۱۳۷۵ ویژه هفته بهره وری.
- ۳- ویژه نامه فصلنامه تحول اداری خرداد ماه ۱۳۷۳ (به مناسبت ۷ خرداد ماه ۱۳۷۳ روز دولت و بهره وری ملی)
- ۴- افزایش بهره وری: ادای دین به آیندگان (میزگرد) ماهنامه تدبیر شماره ۲۹ دی ماه ۱۳۷۱.
- ۵- ایرانزاده، سلیمان، بهره وری موتور محرکه پیشرفت و توسعه، ماهنامه تدبیر شماره ۴۲ خرداد ماه ۱۳۷۳.
- ۶- ویژه نامه های بهره وری ضمیمه نشریه صنعت سنگین خرداد ماه ۱۳۷۳.
- ۷- ویژه نامه بهره وری ضمیمه رشد جوان خرداد ماه ۱۳۷۳.
- ۸- مجموعه گزارشها در مورد بهره وری روزنامه هفتپهلو ۱/۷۳، ۲/۷۳، ۳/۷۳، ۴/۷۳ به ترتیب شماره های ۴۰۴، ۴۰۵، ۴۰۸.
- ۹- ۵ سال ۵ میلیارد دلار انرژی هدر می دهیم (گزارش) روزنامه هفتپهلو ۱/۷۵، شماره ۱۱۵۰.

۲- اردبیل با ۳۳ شرکت از مجموع ۱۹۴

شرکت (۱۷٪)

۳- چهارمحال و بختیاری با ۲۷ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۱۴٪)

۴- کردستان با ۱۶ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۸/۲٪)

۵- گیلان با ۱۴ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۷/۲٪)

۶- فارس با ۱۰ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۵/۱٪)

۷- آذربایجان غربی با ۸ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۴/۱٪)

۸- کرمان با ۶ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۳٪)

۹- مرکزی، کرمانشاه، اصفهان با ۵ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۲/۵٪)

۱۰- خراسان با ۴ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۲٪)

۱۱- خوزستان و سمنان با ۳ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۱/۵٪)

۱۲- تهران، مسازندران، آذربایجان شرقی با ۲ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۱٪)

۱۳- سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویراحمد و بوشهر و یزد با ۱ شرکت از مجموع ۱۹۴ شرکت (۰/۵٪)

و استانهای ایلام، هرمزگان و قم بدون تعاونیهای متشکله در این زیر بخش در رده

آخر جدول قرار دارند. همچنین در طی سال ۷۵، ۲۲ شرکت تعاونی تشکیل گردیده که با توجه به زمینه‌های مساعد پرورش زنبور در بعضی از استانهای کشور اولویت ادارات کل در این زمینه به ترتیب ذیل می‌باشد:

۱- استان کردستان با ۹ شرکت تعاونی از مجموع ۲۲ شرکت متشکله (۴۰٪)

شرکتها را متشکل نموده است.

۲- استان چهارمحال و بختیاری با ۲ شرکت تعاونی.

۳- استان زنجان با ۲ شرکت تعاونی.

۴- استان کهگیلویه و بویراحمد، همدان، خوزستان، کرمان، اصفهان با ۱ شرکت تعاونی از مجموع ۲۲ شرکت متشکله ۴/۵٪ شرکتها را متشکل نموده‌اند.

سایر استانها هیچگونه فعالیتی در سال ۷۵ در این زمینه ننموده‌اند.

بررسی و تحلیل
با یک بررسی اجمالی مشخص می‌گردد

آمار شرکت‌های تعاونی دام و طیور تحت پوشش ادارات کل تعاون تا ابتدای ۷۵

(ارقام به هزار ریال)

ردیف	نام استان	تعداد تعاونی	جمع اعضاء	سرمایه
۱	آذربایجان شرقی	۸۰	۶۴۰	۷۵۸
۲	آذربایجان غربی	۱۴۶	۱۲۰۶	۱۶۰۶
۳	اردبیل	۹۸	۷۱۵	۷۷۴
۴	اصفهان	۷۵	۵۳۲	۸۶۲
۵	ایلام	۶۹	۶۹۰	۱۰۳۵
۶	بوشهر	۲۹	۲۰۲	۳۹۷
۷	تهران	۹۲	۱۲۸۸	۱۴۷۲
۸	چهارمحال و بختیاری	۶۲	۳۶۶	۶۸۸
۹	خراسان	۹۷	۱۳۱۹	۱۴۲۶
۱۰	خوزستان	۱۶۲	۲۷۷۲	۳۲۴۰
۱۱	زنجان	۵۱	۳۵۲	۲۰۸
۱۲	سمنان	۶۸	۷۳۱	۹۸۶
۱۳	سیستان و بلوچستان	۱۴۰	۲۸۴۲	۳۴۰۲
۱۴	فارس	۱۰۳	۸۹۶	۱۰۳۰
۱۵	قم	۲۴	-	-
۱۶	کردستان	۵۹	۷۵۵	۸۹۱
۱۷	کرمان	۲۱۵	۲۷۹۵	۳۲۲۵
۱۸	کرمانشاه	۱۷۲	۱۴۲۸	۱۴۳۵
۱۹	کهگیلویه و بویراحمد	۶۰	۲۰۱	۲۱۴
۲۰	گیلان	۷۳	۲۲۳۶	۲۲۸۰
۲۱	لرستان	۲۱۰	۱۳۸۶	۱۸۰۶
۲۲	مرکزی	۶۲	۴۹۶	۵۸۳
۲۳	مازندران	۱۹۵	۱۸۳۳	۲۱۲۵
۲۴	هرمزگان	۷۶	۶۰۸	۶۴۶
۲۵	همدان	۴۱	۳۶۵	۴۸۲
۲۶	یزد	۶۹	۵۴۵	۶۵۵
جمع		۲۵۴۸	۲۷۷۵۹	۳۲۷۴۶

که در بخش دام و طیور به نسبت فعالیت‌های گوناگون در استانها پراکندگی خاصی بچشم می‌خورد بطوریکه شرایط منطقه‌ای و آب و هوایی توسعه و ایجاد صنعتی از بخشهای دام و طیور را در مناطق مستعد امکان‌پذیر نموده است. همچنین سیاست‌گذاریهای بخشی نیز به این روند شتاب بخشیده است.

با تحلیل آمار و ارقام موجود در بخش